

AZIJSKE IN AFRIŠKE ŠTUDIJE

Revija Oddelka za azijske in afriške študije
Univerza v Ljubljani – Filozofska fakulteta

**Predlogi za zapisovanje in pregibanje
besed iz japonščine in kitajščine**

Letnik XIII, številka 2
Ljubljana, oktober 2009

AZIJSKE IN AFRIŠKE ŠTUDIJE, letnik XIII, št. 2, Ljubljana, oktober 2009

Glavna urednica: dr. Chikako Shigemori Bučar

Lektoriranje: Saša Babič, Kristina Hmeljak Sangawa

Prelom: dr. Mateja Petrovčič, dr. Nataša Visočnik

Oblikovanje platnice: Mare Kovačič

Uredniški odbor: red. prof. dr. Andrej Bekeš, red. prof. dr. Andrej Ule, red. prof. dr. Yuriko Sunakawa, izr. prof. dr. Cheng Hongfei, red. prof. dr. Mitja Saje, izr. prof. dr. Maja Lavrač, dr. Nataša Hrastnik, lekt. mag. Kristina Hmeljak Sangawa, lekt. mag. Nagisa Moritoki, asist. dr. Mateja Petrovčič

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2009.

Vse pravice pridržane.

Brez pisnega dovoljenja Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna objava, dajanje na voljo javnosti (internet), predelava ali vsaka druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronski obliki. Odstranitev tega podatka je kazniva.

Založila: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Izdal: Oddelek za azijske in afriške študije

Za založbo: prof. dr. Valentin Bucik, dekan Filozofske fakultete

Ljubljana, 2009, prva izdaja

Naklada: 300 izvodov

Tisk: Birografika Bori, d. o. o.

ISSN 1408-5429

Revija je indeksirana v bazi podatkov COBISS.

Izhaja trikrat letno.

Letna naročnina: 18 EUR, cena posamezne številke 7 EUR

(TRR: 50100-603-40227)

Sklicna številka: 001-033 z oznako »Za revijo«

Naslov: Filozofska fakulteta, Oddelek za azijske in afriške študije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija

tel.: +386 (0)1 24 11 450, +386 (0)24 11 444

faks: +386 (0)1 42 59 337

Pričujoča revija je izšla s podporo Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) ter Ministrstva za kulturo RS.



Pričujoča številka je posvečena
enemu najizvirnejših pionirjev slovenske sinologije
in prvemu borcu za uporabo pinyinja,
Sašu Hadžiju.

KAZALO VSEBINE

Uvodne besedev–vi

Predlogi za popravke Slovenskega pravopisa

Barbara MLAKAR, Iztok ILC

**Predlogi za zapisovanje in pregibanje besed
iz japonskega jezika** 3–14

Mateja PETROVČIČ

**Predlogi za zapisovanje in pregibanje besed
iz kitajskega jezika** 15–24

Dodatna pojasnila v zvezi z japonskim jezikom

Barbara MLAKAR

Pregled sistemov latiničnega zapisa japonskega jezika 27–38

Iztok ILC

Slovenjenje v posrednih prevodih japonske književnosti 39–70

Dodatna pojasnila v zvezi s kitajskim jezikom

Jana S. ROŠKER

**Uradna kitajska latinična pisava in pravilno pisanje
kitajskih imen v slovenščini** 73–82

Mateja PETROVČIČ

**Pregled načinov latinizacije kitajskega jezika
in primerjava poglobitnih sistemov**83–102

Mateja PETROVČIČ

**Pregled paragrafov *Slovenskega pravopisa* s primeri
iz kitajskega jezika**103–113

Uvodne besede

V zadnjih letih se vedno večkrat srečujemo z besedili, ki se nanašajo na vzhodnoazijske države in njihove kulture. Veseli nas, da lahko tudi v našem tisku in vsakodnevnih novicah vse več slišimo in prebiramo o dogajanjih v teh (danes nič več tako) daljnih deželah, spoznavamo te tuje kulture in na koncu tudi osvajamo nekatere elemente njihovih navad in običajev.

Žal pa moramo priznati, da se v medijih v zvezi z zapisovanjem in pregibanjem besed iz jezikov Vzhodne Azije pojavlja mnogo netočnosti in neenotnosti. Žal sedanji slovenski pravopis ni dovolj dodelan, da bi lahko nudil ustrezne natančne napotke, s katerimi bi lahko odpravili napake in uskladili način pisanja in govorjenja v slovenskem prostoru.

Na Lingvističnem krožku Filozofske fakultete je bila decembra 2008 v zvezi s to problematiko intenzivna razprava, ki so se je udeležili poleg jezikoslovcev te fakultete tudi predstavniki medijskih hiš, prevajalci, lektorji in strokovnjaki z drugih področij, ki so kakorkoli povezani z vzhodnoazijskim kulturnim prostorom. Ugotovili smo, da je treba predlagati dopolnitve, ki bodo odpravile mnoga pravopisna vprašanja in nejasnosti.

Pričujoče predloge smo tokrat omejili na besede iz japonskega in kitajskega jezika, saj se te v medijih najbolj pogosto pojavljajo. Problematiki zapisovanja besed iz drugih azijskih jezikov se bomo posvetili v eni od prihodnjih številke revije. Pri tem nas je vodila želja, da bi popravili nedorečenosti ter odpravili dileme in nejasnosti, kar bi nam omogočilo poenoteno zapisovanje takih besed v bodoče.

Naj tukaj posebej omenimo, da je dr. Helena Dobrovoljc z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU prijazno prebrala delovne verzije naših predlogov in prispevala koristne strokovne komentarje. Za njeno strokovno pomoč se ji najlepše zahvaljujemo.

Za izdajo pričujoče številke revije smo se člani Oddelka za azijske in afriške študije Filozofske fakultete UL večkrat sestali in intenzivno razpravljali o podrobnostih posameznih problemov ter poenotili stališče oz. način gledanja na

to pravopisno problematiko. Lahko rečemo, da je ta številka produkt našega skupnega dela.

Pravila, ki jih predlagamo v tej številki revije, so predstavljena z aktualnimi primeri tudi na internetni strani Oddelka za azijske in afriške študije.

<http://www.uni-aas.si/>

Uredništvo

Predlogi za popravke *Slovenskega pravopisa*

UDK: 81

COPYRIGHT ©: BARBARA MLAKAR, IZTOK ILC

Predlogi za zapisovanje in pregibanje besed iz japonskega jezika

Barbara MLAKAR*, Iztok ILC**

Izvleček

Trenutno veljavni način zapisovanja japonskih besed v slovenščini, kot ga zahteva *Slovenski pravopis* iz leta 2001, se japonologom zdi neprimeren in pomanjkljiv, zato podajamo predlog za dopolnitev oziroma zamenjavo paragrafov, ki se nanašajo na japonski jezik.

Ključne besede: *Slovenski pravopis*, japonski jezik, *kunrei*, *hepburn*, japonska lastna imena

Abstract

The experts in Japanese studies in Slovenia find the current method of writing Japanese words in Slovene, as required by the manual *Slovenian Orthography* published in 2001, to be unsuitable and inadequate, therefore we are submitting a proposal for the supplementation and substitution of the paragraphs concerning the Japanese language.

Keywords: *Slovenian Orthography*, Japanese language, *kunrei*, *hepburn*, Japanese personal names

* Barbara Mlakar, univ. dipl. japonologinja in sinologinja, barbaramlakar@gmail.com

** Iztok Ilc, univ. dipl. japonolog in francist, doktorski študent prevodoslovja na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, samostojni literarni prevajalec. iztokilc@yahoo.com

1 Uvod

Trenutno veljavni *Slovenski pravopis* iz leta 2001 v paragrafih 1130–1132 določa način zapisovanja japonskih besed v slovenskih besedilih. V pravilih ni niti kratkega opisa japonskega jezika in pisave, manjkajo navodila za pregibanje japonskih imen, poleg tega pa je japonščina napačno uvrščena med jezike, ki nimajo latinične pisave.

V splošnem lahko ovržemo trditev, da japonski jezik ni latinični, saj latinični zapis japonskega jezika obstaja že od 17. stoletja, ko so portugalski jezuiti sestavili prvi slovar. Skozi zgodovino se je pojavilo kar nekaj sistemov latiničnega zapisa japonskega jezika. Danes najbolj uporabljana sta uradni japonski latinični zapis, sistem kunrei, in najširše uporabljeni hepburnov sistem, ki se uporablja predvsem za osebna imena v potnih listih, krajevna imena na prometnih znakih in železniških postajah. V pričujočem prispevku sta zato navedena oba, saj obstaja velika verjetnost, da se bodo avtorji in lektorji besedil srečali z obema. Za podrobnejši opis japonske pisave in latiničnih zapisov glej *Pregled sistemov latiničnega zapisa japonskega jezika* v nadaljevanju te številke.

V prispevku so zbrani predlogi za popravke in dopolnitve *Pravil*, predvsem za paragrafe 1130–1132, pa še nekateri drugi, za katere Katedra za japonologijo predlaga spremembe ali dopolnitve.

2 Predlog popravka in dopolnitve *Pravil*, § 1130–1132

Slovenski pravopis iz leta 2001 za japonski jezik pravi naslednje:

1130 Japonska pisava

Tipografske zamenjave (gl. § 217–220 in 1071)

Ločevalna znamenja za dolžino na samoglasnikih opuščamo: *Kōbe/Kôbe* – *Kobe*.

1131 Hepburnovo latinično prečrkovanje

(sledí preglednica zapisa v hepburnovem sistemu in slovenščini z zgledi)

Pomni

Tokyo pri nas navadno pišemo *Tokio* [tókijo]

Vsi naglašeni samoglasniki so v našem izgovoru dolgi.

Dolge soglasnike izgovarjamo kot navadne: *Sapporo* – *Sapóro*.

Tonemskega naglasa ne prevzemamo. V poslovenjeni obliki je naglas večinoma na predzadnjem ali predpredzadnjem zlogu, redko tudi na zadnjem zlogu (npr. *marú* v zloženkah).

1132 Japonska domača latinična pisava (kunrejški)

(sledí preglednica zapisa v sistemu kunrei in slovenščini z zgledi)

Obstoječi opis japonskega jezika in pripadajoča pravila so pomanjkljiva, zato japonologi predlagamo sledeče popravke za zapisovanje in pregibanje japonskih besed. Navedeni paragrafi §1130–§1132 naj se nadomestijo s sledečim paragrafom.

1130 Japonska pisava

Sodobni japonski jezik se zapisuje z dvema zlogovnjima pisavama, hiragano in katakano, s kitajskimi pismenkami, nekatere besede pa tudi z latinico (npr. CD, DVD). Sistem kunrei je uradni latinični zapis japonskega jezika od 29. decembra 1954, leta 1989 pa ga je odobrila tudi Mednarodna organizacija za standardizacijo pod številko ISO 3602. Ta sistem zapisa poučujejo v japonskih osnovnih šolah. Kljub temu nekatere vladne agencije in ministrstva uporabljajo ali v določenih primerih celo priporočajo uporabo hepburnovega sistema (npr. za osebna imena v potnih listih, krajevna imena na prometnih znakih in železniških postajah). Čeprav hepburnov sistem nima statusa standardnega sistema latiničnega zapisa, je njegova uporaba veliko bolj razširjena od sistema kunrei, ki ga zagovarjajo predvsem jezikoslovci, saj natančneje opisuje glasovni in oblikoslovni sestav japonskega jezika.

Zapis japonskega jezika v slovenskih besedilih je razdeljen na tri ravni glede na rabo.

Prva raven

Izvirni zapis japonskega jezika v zlogovnih pisavah katakana in hiragana, kitajskih pismenkah in latinici. Uporablja se v učbenikih za japonski jezik, v strokovnih in znanstvenih besedilih, slovarjih ipd. Primer: 昨日デパートで新しいCDを買いました。

Druga raven

Standardna latinična zapisa japonskega jezika hepburnov sistem (v nadaljevanju: HB) in uradni sistem kunrei (v nadaljevanju: KN) se uporabljata za zapis osebnih in krajevnih imen v vseh besedilnih zvrsteh. Izjema so že uveljavljene poslovenjene oblike: *Tokio, Kjoto, Osaka, Jokohama, Hirošima, Sapiro, Hokaido, Honšu, Šikoku, Kjušu, gora Fudži*. Druga raven se nadalje uporablja za citatni zapis naslovov umetniških in drugih del, pojmov v strokovnih in znanstvenih besedilih (v tem primeru jih zapisujemo ležeče ali med narekovaji) in za zapis hišnih naslovov v prevodih uradnih listin. Priporočljivo je, da se pri prevajanju uradnih listin upošteva že izbrano latinizirano obliko osebnega imena in naslova v izvirniku listine in se tako izogne morebitnim nevšečnostim zaradi neskladja med izvorno in prevedeno listino.

Pomni

1. Pri prevajanju uradnih listin se v naslovih med krajevno ime in administrativno enoto zapiše vezaj oziroma se upošteva že izbrano latinizirano obliko v izvirniku listine. Nekatere enote so prevedljive, manjše teže, v splošnem jih zaradi neskladnosti slovenskih in japonskih administrativnih enot ni vedno smiselno prevajati. Administrativne enote so: prefektura: *ken* (県), *to* (都), *dō* (道) ali *fu* (府); mesto: *shi* (市); in ostale: *ku* (区), *gun* (郡), *chō* oziroma *machi* (町), *mura* oziroma *son* (村), *ōaza* (大字), *aza* (字), *koaza* (小字), *chōme* (丁目), *gō* (号).

2. Če je v izvirniku med zlogoma prisoten opuščaj, ga moramo ohraniti, saj bi opustitev privedla do zlitja dveh zlogov in povzročila dvoumnost. Primeri: *Jun'ichirō*, *kon'yaku* (zaroka), *konyakku* (konjak), *konnyaku* (posebna vrsta želeja). V sistemu hepburn se srečujemo tudi s tipografskima znakoma, ki označujeta dolga o in u: *ō/ô* in *ū/û*. Omenjeni tipografski znaki se lahko opuščajjo samo na tretji ravni.

Tretja raven

Prečrkovanje iz drugih latiničnih zapisov japonskega jezika v slovenščino, ki se uporablja za zapis besed japonskega izvora, predvsem stvarnih

imen v nestrokovnih, poljudnih in literarnih besedilih. Zaželeno je, da se še nepoznanim pojmom v opombi pripiše še standardni latinični zapis. Pogosto besede zaživijo svoje življenje in takrat vanje ni več smiselno niti ni treba posegati, npr. šitake in ne šiitake. Prečrkovanje osebnih imen v slovenščino je dopuščeno pri zapisu imen nastopajočih v literarnih besedilih, zlasti v otroških in domišljjskih pripovedih, lahko pa se namesto prečrkovanja uporabi kar prevod (npr. *Yukiko* – *Snežna*).

HB	KN	Slo.	Zgledi: (HB/KN → SP)
sh: <i>sha, shi, shu, sho</i>	s(y): <i>sya, si, syu, syo</i>	š: ša, ši, šu, šo	<i>sushi/susi</i> → suši <i>shōgun/syōgun</i> → šogun
J: <i>ja, ji, ju, jo</i>	z(y): <i>zya, zi, zyu, zyo</i>	dž: džā, džī, džū, džō	<i>ninja/ninzya</i> → nindža <i>dōjō/douzyou</i> → dodžo
ch: <i>cha, chi, chu, cho</i>	t(y): <i>tya, ti, tyu, tyo</i>	č: ča, či, ču, čo	<i>hibachi/hibati</i> → hibači <i>macha/mattya</i> → mača
ts: <i>tsu (tsa, tse, tso)</i>	t: <i>tu</i>	c: cu (ca, ce, co)	<i>tsunami/tunami</i> → cunami <i>shiatsu/siatu</i> → šiacu
y: <i>ya, yu, yo</i>	y: <i>ya, yu, yo</i>	j: ja, ju, jo	<i>sukiyaki</i> → sukijaki <i>yakuza</i> → jakuza

Tabela 1: Sičniki in šumniki

Podvojeni soglasnik

Zapis podvojenega soglasnika se ohranja. Zgled so slovenske besede oddelek, razzlogovati. Vendar se v besedo ne posega, če je že uveljavljena. Npr: čaj *mača* in ne *mačča*, buča *hokaido* in ne buča *hokkaidō*.

Samoglasniki

dolga samoglasnika u in o (HB: *ū, ō*; KN: *uu, ou*) se ne označujeta. Opozorilo: v nestandardnem latiničnem zapisu se dolgi o zapiše z *oh*: tudi v tem primeru ga zapisujemo samo z o (primer: *butō/butou/butoh* → buto, *Katō/Katou/Katoh* → Kato).

podvojeni samoglasnik, ki se v izvorniku izgovarja s hiatom (v standardni latinizirani obliki je zapisan z dvema istima samoglasnikoma, včasih

je med njima tudi vezaj, npr. *Kore-eda*), naj se tudi v slovenjeni obliki pusti in se ga zapiše z dvema samoglasnikoma (npr. *Rieko Matsuura*). Zgleda sta slovenski besedi priimek, avtooprema.

i za samoglasnikom – se spremeni v j (zgled: *geisha/geisya* → gejša, *samurai* → samuraj). Kot je bilo za tretjo raven rečeno, se tukaj pusti, da besede zaživijo po svoje. Tako so se uveljavile besede, kot sta aikido in haiku, in vanje ne posegamo več. Opozorilo: nekatere besede še niso povsem ustaljene, v teh primerih zagovarjamo zapisana priporočila, na primer v paru bonsai/bonsaj zagovarjamo slednjega.

Besedni naglas

Japonščina ne pozna jakostnega naglasa. Pri glasovnem slovenjenju japonskih besed ni pravila o tem, kje je mesto naglasa. Posamezni primeri so podani v slovarskem delu.

Poleg tega predlagamo, da se v *Slovenski pravopis* v obliki dodatnih paragrafov doda še razlaga o japonskih lastnih imenih in navodilo za pregibanje japonskih lastnih imen, kot sledi.

JAPONSKA LASTNA IMENA

Japonska lastna imena imajo dve sestavini, eno osebno in eno družinsko ime. V japonskem jeziku se najprej zapisuje družinsko in nato osebno ime. Kadar se jih prenaša v druga okolja se vrstni red bodisi zamenja bodisi ohranja. V obeh primerih je priporočljivo pojasnilo, saj lahko v nasprotnem primeru pri redkejših ali neznanih imenih pride do nesporazuma. Sklanjamo obe sestavini (prim. § 847 in § 849).

Pregibanje japonskih lastnih imen

Pregibanje moških imen

Japonska moška imena sklanjamo po 1. moški sklanjatvi (§ 758):
Jun/Zyun – Juna/Zyuna.

Posebnosti

1. Pri imenih na kratki -o osnovo krajšamo (§ 771): *Akio – Akia*.
2. Pri imenih na dolge -ō/-ou, -ū/-uu, in -e, -i osnovo daljšamo z -j (§ 781): *Tarō/Tarou – Tarōja/Tarouja*, *Ryū/Ryuu – Ryūja/Ryuuja*, *Daisuke – Daisukeja*, *Aki – Akija*.
3. Moška imena na -a sklanjamo tudi po 2. moški sklanjatvi (§ 759): *Akira – Akire*, *Ryūta/Ryuuta – Ryūte/Ryuute*.

	Im.	Rod.	Daj.	Tož.	Mes.	Or.
	<i>Jun/ Zyun</i>	<i>Juna/ Zyuna</i>	<i>Junu/ Zyunu</i>	<i>Juna/ Zyuna</i>	<i>Junu/ Zyunu</i>	<i>Junom/ Zyunom</i>
Krajšanje Osnove	<i>Akio</i>	<i>Akia</i>	<i>Akiu</i>	<i>Akia</i>	<i>Akiu</i>	<i>Akiem</i>
Daljšanje osnove z -j	<i>Tarō/ Tarou</i>	<i>Tarōja/ Tarouja</i>	<i>Tarōju/ Tarouju</i>	<i>Tarōja/ Tarouja</i>	<i>Tarōju/ Tarouja</i>	<i>Tarōjem/ Taroujem</i>
Imena na - a tudi po 2. m. sklnj.	<i>Akira</i>	<i>Akire</i>	<i>Akiri</i>	<i>Akiro</i>	<i>Akiri</i>	<i>Akiro</i>

Tabela 2: Pregibanje moških imen**Svojilne oblike moških imen s priponskim obrazilom -ov/-ev**

S priponskim obrazilom -ov/-ev tvorimo svojilne oblike iz samostalnikov moškega spola (§ 956): *Jun/Zyun – Junov/Zyunov*.

Posebnosti

1. Namesto -ov imamo -ev, kadar se podstava končuje na govorjeni -j (§ 957): *Tarō, Tarō(ja) – Tarōjev, Daisuke, Daisuke(ja) – Daisukejev, Akio, Aki(a) – Akiev*.
2. Pri imenih 2. m. sklnj. imamo vedno -ov (§ 958): *Akira – Akirov* (nepravilno *Akirin*).

Pregibanje ženskih imen

Japonska ženska imena ostajajo nesklonljiva, saj se le redka končajo na -a ali -e (§ 811): *Mami, Hanako, Chinatsu ...* Prav tako ne sklanjamo ženskih priimkov (§ 810).

Posebnosti

1. Nesklonljiva ostajajo tudi imena na -e: *Mie, Rie*.

2. Redka imena na -a sklanjamo po 1. ž. sklj.: *Sayaka – Sayake*.

Svojlne oblike ženskih imen s priponskim obrazilom -in/-jin

Svojlno obliko samostalnikov ženskega spola tvorimo z obrazilom *-in/-jin* (§ 962).

Posebnosti

SP pravi: »Če se osnova v imenovalniku končuje na samoglasnik, se za -i, -y podaljša z -j, za -e, -a, -o, -u pa ne obvezno.« (§ 963)

Torej: *Hanako – Hanakin, Yōko/Youko – Yōkin/Youkin, Hanayo – Hanayin, Yukie – Yukijin*.

Pomni

SP pravi: »Če ima tak samostalni vzporednico s končnico -a, delamo pridevnike na *-in*, kakor da je tak -i končnica, npr. *mami – mamin* (kakor *mama – mamin*).« (§ 963)

Vendar, japonska imena, kot sta *Mami, Mie*, nimajo vzporednic s končnico -a. Predpostavljamo, da imajo vzporednice s samostalniki kot *mama, Mía* bi bilo povsem napačno. Torej je edino pravilno podaljševanje z -j: *Mami – Mamijin, Mie – Mijin*.

Tvorba pridevnikov iz krajevnih imen z priponskim obrazilom -ski, in tvorba prebivalških imen

Obrazilo *-ski* dodajamo, kadar se podstava končuje na *m, n, r, l, v, j, lj, nj, p, b, f, t, d* (§ 977): *Jokohama – jokohamski, Nagoja – nagojski, Kyōto – kjotski, Saporu – saporški*.

Če se podstava končuje na govorjeni samoglasnik, se podstava pred *-ski* podaljša z *j* (§ 984): *Tokio – tokijski, Kōbe – kobejski*.

Če se podstava končuje na govorjeni *s, z, c, š, ž, č, dž, k, g, h* se ti glasovi zamenjajo s *š*, *-ski* pa izgubi svoj *s* (§ 985): *Osaka – ošaški, Naha – naški, Kavasaki – kavašaški*.

Imenom prebivalcev se dodaja priponsko obrazilo *-(č)an* (§ 1006), vendar se je priporočljivo opirati na enostavnost in razumljivost. Če ne gre drugače, naziv za prebivalca preprosto opustimo: *Tokijčan, Osačan, Kjočan/prebivalec Kjo, Nagasakijec*.

Dodatna opomba – Komentar k prebivalskim imenom v SP01, Nagasačan, Jokohamčan, Kavasačan, Kobejčan, Nagojčan, Okajamčan, Okinavec, Rjukjučan, Saporčan

Čeprav so tvorjena v skladu s pravili za tvorbo prebivalskih imen, pa razen imena Okinavec in Tokijčan v korpusu FidaPLUS drugih imen ni. Nekatera, kot sta na primer Rjukjučan ali Nagasačan, so sila nenavadna. Obenem ni jasno, zakaj je jakostni naglas postavljen na zadnji zlog, Rjukjú, saj sta v izvorniku oba vokala dolga: *Ryūkyū/Ryuukyuu*.

3 Predlog popravkov nekaterih ostalih paragrafov

Poleg temeljite spremembe paragrafov 1130–1132 predlagamo tudi dopolnitve nekaterih drugih paragrafov, ki se ne nanašajo neposredno na japonski jezik. Dopolnjeni odseki so podčrtani, nesprejemljivi odseki so prečrtani.

34 Lastna imena

Velika začetnica za lastna imena obdobj: *Edo, Heian, Azuchi-Momoyama/Azuti-Momoyama*; imena cesarskih obdobj: *Shōwa/Syouwa, Heisei*; zgodovinskih kronik: *Kojiki/Koziki, Nihonshoki/Nihonsyoki*; imena naravnih katastrof: *Veliki potres v deželi Kantō/Kantou*.

164 Občne besede

Glej § 1130, drugo in tretjo raven.

180 Nelatinične pisave

Japonski jezik uvrščamo med jezike z latinično črkovno pisavo.

184 Zemljepisna imena

Podomačeno pišemo: *Tokio, Kjoto, Osaka, Jokohama, Hirošima, Saporo, Hokaido, Honšu, Šikoku, Kjušu, gora Fudži, Okinava*.

1118 Azijske, afriške in druge pisave

Med njimi so različne pisave: latinične, kakor je npr. indonezijska, svahilijska, ali japonska, cirilske v nekdanji Sovjetski zvezi, samostojne črkovne, npr. arabska ali hebrejska, zlogovne, ~~npr. japonska~~...

...Opuščamo prečkvalne ovinke prek pisav drugih jezikov, npr. angleščine, francoščine... in jih nadomestimo s standardnimi latiničnimi zapisi, ki veljajo za te jezike.

4 Odziv na občnoimenske besede v besedišču SP 2001

V besedišču SP 2001 najdemo naslednje besede japonskega izvora:

- bonsai/bonsaj: zagovarjamo drugo različico, bonsaj, saj je že uveljavljena, poleg tega so iz te nastale že nove besede: *bonsajsko društvo*, *bonsajska univerza*, *bonsajski center*, *ginko v bonsajski različici*; *bonsajisti*
- kabuki: beseda ni problematična, sklanja se po 1. m. sklj.
- kamikaze/kamikaza: pravilna je samo prva različica, sklanja se po 1. m. sklj. *kamikazeja*, mn. *kamikazeji*. (Vzporedno lahko obravnavamo *anime*, 1. m. sklj., *animeja*, mn. *animeji*)
- haiku/hajku: čeprav se sklop -ai včasih piše -aj (samuraj), korpusi izpričujejo večinsko rabo oblike *haiku*. Sklanja se po 1. m. sklj., tvori tudi izpeljave: *haikujski slog*, *haikujski trenutek*.
- šitake/šitaki: pravilna je prva različica, sklanja se po 1. ž. sklj. v množini; *sveže šitake*, *karpačo s šitakami*.
- tatami: števeni samostalnik, ki ga sklanjamo po 1. m. sklj.; *stopiti na tatamije* ne *stopiti na tatami*. Druga oblika se pogostokrat uporablja v športnih poročilih, vendar je napačna, saj tatami pomeni eno majhno rogoznico.
- cunami: beseda ni problematična, sklanja se po 1. m. sklj.
- **jiu-jitsu/džiudžitsu**: obe obliki sta popolnoma napačni. Beseda izvira iz japonske besede, ki se v heburnovem zapisu zapiše *jūjutsu*. Torej se jo pravilno sloveni »džudžucu« in nič drugače. Zaradi dolgega *ū* zagovarjamo jakostni naglas na prvem zlogu. Zanimivo je, da pri tem geslu SP 2001 krši samega sebe. (O pravilnem zapisu podrobno govori tudi slovenska Wikipedia v članku »ju jutsu«.)

- ajkido/aikido: v SP01 sta izpisani obe obliki in nobena nima črne pike. Problem je vzporeden s hajku/haiku. Korpus FidaPLUS izpričuje znatno več pojavov druge različice.

Literatura

- Bekeš, Andrej (1999) 'Pojmovni okvir za klasificiranje sistemov kitajske in japonske pisave.' *Azijske in afriške študije* III/1–2, str. 218–238.
- Bunkachō (1986) *Kōyōbun no kakiarawashi kijun [shiryōshō] kaiteiban* (Standardi za zapisovanje uradnih besedil [gradiva], dopolnjena izdaja). Tōkyō: Bunkachō.
- Chrystal, David (1987) *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Coulmas, Florian (1976) *The Writing Systems of the World*. Oxford: Basil Blackwell.
- Slovenski pravopis*. (2001) Ljubljana: Založba ZRC in ZRC SAZU Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- Sunakawa, Yuriko (1997) 'Oris glavnih značilnosti japonskega jezika.' *Azijske in afriške študije* I/1, str. 1–9.

UDK: 81

COPYRIGHT ©: MATEJA PETROVČIČ

Predlogi za zapisovanje in pregibanje besed iz kitajskega jezika

Mateja PETROVČIČ*

Izvleček

Trenutno veljavni *Slovenski pravopis* iz leta 2001 v paragrafih 1127–1129 določa način zapisovanja kitajskih besed v slovenščini. Obstoječi opis kitajskega jezika in pripadajoča pravila so dokaj pomanjkljiva, zato sinologi predlagamo vrsto sprememb in popravkov za zapisovanje in pregibanje kitajskih besed.

Ključne besede: *Slovenski pravopis* (2001), kitajski jezik, pinyin, kitajska lastna imena

Abstract

Paragraphs 1127-1129 of the currently valid edition of the *Slovenian Orthography*, published in 2001, prescribe the spelling of Chinese words used in Slovene texts. Due to the imperfection of the description of the Chinese language and of the spelling rules based on it in this work, sinology specialists propose some amendments to the rules for the spelling and declension of Chinese words in Slovene texts.

Keywords: *Slovenian Orthography* (2001), Chinese language, pinyin, Chinese proper names

1 Uvod

Trenutno veljavni *Slovenski pravopis* iz leta 2001 v paragrafih 1127–1129 določa način zapisovanja kitajskih besed v slovenščini. Opis kitajskega jezika je precej

* Dr. Mateja Petrovčič, asistentka na Oddelku za azijske in afriške študije, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. E-mail: mateja.petrovcic@ff.uni-lj.si

pomanjkljiv, nič ni povedanega o strukturi ali pregibanju kitajskih osebnih imen, najhujša napaka, ki si je ne smemo privoščiti, pa je uvrstitev kitajščine med jezike, ki nimajo latinične pisave.

V preteklosti se je resda zvrstilo precej poskusov latinizacije kitajske pisave, toda od leta 1958 dalje, ko je vlada LR Kitajske sprejela pinyin kot uradni latinični zapis, ima kitajski jezik svojo latinično pisavo. Da ni pinyin le iz trte zvita modna muha, ki je ne gre upoštevati, je pokazal tudi čas. Leta 1982 ga je potrdila Mednarodna organizacija za standardizacijo, od leta 1986 dalje se uporablja v Združenih narodih, postopoma ga je sprejela večina držav sveta, začetek leta 2009 je stopil v veljavo celo na Tajvanu.

Poleg nespornega dejstva, da kitajščina že ima svojo latinično pisavo, je uporaba pinyinina pomembna iz predvsem enega razloga: kitajski jezik pozna le 411 osnovnih zlogov, zaradi česar je že tako težko rekonstruirati zapis v pismenkah. Če ga še popačimo na nek svoj način, ni več mogoče ugotoviti prvotnega zapisa v pismenkah.

V prispevku so zbrani predlogi za popravke in dopolnitve Pravil, predvsem za paragrafe 1127–1129, omenjeni pa so še nekateri drugi paragrafi, za katere sinologi menimo, da bi jih bilo treba nekoliko spremeniti.

2 Predlog popravka in dopolnitve *Pravil*, § 1127–1129

Slovenski pravopis iz leta 2001 za kitajski jezik pravi naslednje:

1127 Kitajska pisava

Kitajščina ima ideografsko pisavo. V latinico jo prepisujejo na več načinov: v LR Kitajski se današnji uradni latinični prepis imenuje pinjin, med drugimi prepisi pa je najbolj razširjen angleški. V prvi preglednici je podan pinjinski, v drugi pa razlikovalni angleški latinični prepis.

1128 Pinjinski in naš latinični zapis

(preglednica s pisavo, izgovarjavo in zgledom v pinyinu; sledijo slovenski ustrezniki z zapisom in izgovarjavo ter zgledom)

V podomačenih besedah mehke šumnike *ć, ś, dž* pišemo in izgovarjamo *č, š, dž*, samoglasnik *ü* pa kot *i*.

Naglas je na prvem zlogu, v podomačenih besedah pa večinoma na (pred)predzadnjem: *Peking, Nanking, Henán, Šanghaj, Sěčuan*.

Pri osebnih imenih je prvo priimek, drugo pa ime, npr. *Deng Xiaoping*.

1129 Angleški latinični zapis

V primeri s pinjinom ima nekaj posebnosti. Pinjinske pare po zvonečnosti podaja preglednica z nasprotjem tipa *p' – p*:

(kratka preglednica petih parov soglasnikov)

Poleg tega prim. še: *x – hs, r – rh, s – ss/sz*, npr. *P'an = Pan, Pin = Bin, Hsinhua = Xinhua*.

Obstoječi opis kitajskega jezika in pripadajoča pravila so dokaj pomanjkljiva, zato sinologi predlagamo sledeče popravke za zapisovanje in pregibanje kitajskih besed.

1127 Kitajska pisava

Kitajščina v osnovi uporablja logografske pismenke, vendar ima poleg nelatinične tudi lastno uradno državno in mednarodno priznano latinično pisavo pinyin (polno ime *hanyu pinyin*). Ljudska republika Kitajska ga je uradno sprejela leta 1958, Mednarodna organizacija za standardizacijo ga je kot ISO 7098 potrdila leta 1982, v Združenih narodih se uporablja od leta 1986, od januarja 2009 velja tudi na Tajvanu kot uradni latinični zapis kitajske pisave.

V preteklosti se je za zapisovanje kitajščine uporabljalo več sistemov, med katerimi je najbolj poznan Wade-Giles (1892), saj je bil v dvajsetem stoletju prevladujoči latinični zapis kitajskega jezika, predvsem v angleško govorečem svetu. Zasledimo ga v mnogih publikacijah, izdanih pred letom 1979. Trenutno se uporablja še na Tajvanu in ponekod v ZDA, običajno za zapis osebnih in nekaterih zemljepisnih imen.

Standardni kitajski jezik je sestavljen iz zgolj 411 osnovnih zlogov, ki se lahko izgovorijo v štirih različnih tonih, kar je skupno okrog 1300 različnih

zlogov. Posledično lahko isti zlog glede na njegov pomen zapišemo z več pismenkami. Za običajno pismenost je treba poznati od 3500 do 7000 pismenk, kar je manj kot desetina vseh dosedaj evidentiranih pismenk.

Oris razmerja med pismenkami in pinyinom s toni: 62 pismenk za zlog *ji* v prvem tonu (*jī*); 70 pismenk za zlog *ji* v drugem tonu (*jí*); 19 pismenk za zlog *ji* v tretjem tonu (*jǐ*); 64 pismenk za zlog *ji* v četrtem tonu (*jì*).

Zapis kitajskega jezika v slovenskih besedilih je razdeljen na tri ravni glede na rabo.

Prva raven

Primarni zapis v pismenkah in sekundarni zapis v pinyinu s tonemskimi znamenji. Uporablja se v učbenikih za kitajski jezik, slovarjih ter v znanstvenih in strokovnih besedilih. Na Tajvanu se kot sredstvo za učenje pismenk uporablja tudi sistem *zhuyin* oz. *bopo-mofo*, katerega elementi predstavljajo začetnice in končnice zlogov ter tonemska znamenja.

Druga raven

Pinyin brez tonemskih znamenj. Uporablja se za zapisovanje kitajskih lastnih imen in večino občnih besed. Za natančnejša pravila glej posamezne paragrafe *Slovenskega pravopisa*, pri čemer velja, da sodi kitajščina med jezike s svojo lastno latinično pisavo.¹

Poleg pinyinina je trenutno v rabi še nekaj sistemov za zapisovanje lastnih imen (*Wade-Giles*, *Tongyong pinyin*, *Gwoyeu Romatzyh* ipd). Zaradi prepoznavnosti in nedvoumnosti priporočamo dvojni zapis, tj. najprej pinyin, ki mu sledi dosedaj najbolj uveljavljeni zapis za posamezno lastno ime:

1. Osebna imena: *Ma Yingjiu* (*Ma Ying-jeou*),
2. Pomembnejša zemljepisna imena: *Gaoxiong* (*Kaohsiung*)
3. Uveljavljena stvarna imena: *Guomindang* (*Kuomintang*)

Pri citatni rabi in prevajanju uradnih listin ohranjamo obstoječi latinični zapis, ne glede na to, kateremu sistemu pripada.

¹ Izbor ključnih pravil s primeri se nahaja tudi v prispevku *Pregled paragrafov Slovenskega pravopisa s primeri iz kitajskega jezika*, str. 103–113.

Tretja raven

Črkovne zamenjave pri domačenju. Pinyina ne slovenimo, saj je njegova izgovarjava dokaj sorodna slovenski. Za zapis težjih imen nastopajočih v otroški in mladinski literaturi priporočamo nadomestno slovensko različico imena (nem.: *Hänsel und Gretel* – slo.: *Janko in Metka*) ali pomenski prevod imena (*ptica Jingwei* – *ptica Dolgorepka* ali *ptica Kamenčkarica*).

Tipografske zamenjave (gl. § 217–220 in 1071)

Tonemska znamenja nad samoglasniki opuščamo (gl. druga raven), ostalih tipografskih zamenjav ni: *guō/guó/guǒ/guò* – *guo*.

Pomni

1. Za črko *ü* ne uporabljamo tipografskih zamenjav, saj bi taka sprememba vodila do zlitja dveh različnih zlogov in povzročila dvoumnost: *nu* – *nü* in *lu* – *lü*.

2. Če je v izvirniku med zlogoma prisoten opuščaj, ga moramo ohraniti, saj bi opustitev privedla do dvoumnosti glede tega, ali govorimo o dveh ali enem zlogu (*Xi'an* – *Xian*) oziroma kje je meja med obema zlogoma (*Chang'an* – *Changan*: izgovarjava *Chang-an* oz. *Chan-gan*).

Zamenjave pri domačenju

Sistematičnih zamenjav pri domačenju ni. Med izposojenke iz kitajskega jezika sodijo naslednje besede: *tofu*, *liči*, *čovčov*, *šarpej*, *šicu*, *kungfu*, *tajfun*, *tajkun*. Večino občnih besed iz kitajskega jezika podomačujemo le govorno in oblikoslovno: *fengshui*², *yin yang*³, *taiji(quan)*, *qigong*, *guanxi* (gl. § 161).

² Na prvi pogled se morda zdi, da je beseda *fengshui* že tako zakoreninjena v slovenskem jeziku, da bi sodila med izposojenke, vendar besedilna korpusa Nova beseda in FidaPLUS pričata o tem, da je v uporabi cela vrsta različic:

FidaPLUS: *feng shui* (39), *feng šui* (43), *feng šuj* (26), *fengshui* (2), *fengšui* (2) in *fengšuj* (0).
Nova beseda: *feng shui* (46), *feng šui* (47), *feng šuj* (0), *fengshui* (0), *fengšui* (1) in *fengšuj* (0).

Zapisa *feng shui* in *feng šui* sta relativno uravnotežena, zato ne moremo govoriti o izposojenki. Poleg tega zapis *feng šui* nikakor ne približa slovenskemu bralcu pravilne izgovarjave, kar bi morda govorilo v prid tej različici. Iz omenjenih razlogov sinologi zagovarjamo zgolj govorno in oblikoslovno domačenje.

Poleg tega pisanje narazen ni pravilno, saj je *fengshui* ena sama beseda. Zlog *feng* je beseda za 'veter', zlog *shui* je beseda za 'vodo', a v besedi *fengshui*, ki izraža koncept geomantike, delujeta oba

Besedni naglas

V kitajščini so načeloma vsi zlogi jakostno naglašeni, pri podomačitvah naglašujemo le zadnji zlog.

KITAJSKA LASTNA IMENA

Kitajska osebna imena

1. Kitajska osebna imena so običajno sestavljena iz treh zlogov. Prvi zlog predstavlja priimek, drugi in tretji zlog sta ime: *Mao Zedong, Jiang Zemin, Hu Jintao*. Nekatera osebna imena so dvozložna, pri čemer je prvi zlog priimek in drugi zlog ime: *Yue Fei, Cao Cao, Liu Bei, Wang Wei, Su Shi*. Pravilno zaporedje je vedno priimek – ime; prim. § 41.

Pomni

1. Poleg enozložnih priimkov obstaja tudi manjše število dvozložnih priimkov. Najpogostejši so: *Dongfang, Dongguo, Duanmu, Gongsun, Huangfu, Huyan, Linghu, Lüqiu, Murong, Nangong, Ouyang, Shangguan, Sikong, Sima, Situ, Xiahou, Yuwen, Zhangsun, Zhuge*. Primer tovrstnega osebnega imena: *Zhugē Liang, Ouyang Zhaocheng*.

2. Namesto rojstnega imena se ponekod uporablja umetniško ime: *Su Dongpo* (namesto *Su Shi*); *Li Taibo* (namesto *Li Bai*).

3. Kadar ima oseba dvojni priimek, pri čemer eden ni kitajski, velja zaporedje ime – priimek – priimek: *Lili Gao Novak*

4. Po sistemu Wade-Giles in tongyong pinyin stoji med obema zlogoma osebnega imena stični vezaj: *Ma Ying-jeou*.

2. Kitajskih osebnih imen ne domačimo, temveč ohranjamo njihovo izvorno obliko: *Deng Xiaoping, Yue Fei, Zhang Yimou*. O pisni podobi prevzetih osebnih lastnih gl. § 172 in 216.

Pomni

Izjemoma podomačujemo nekatera imena znanih zgodovinskih osebnosti: *Konfucij, Mencij, Sun Yatsen*. Prim. § 175.

zloga le kot dela besede, in ne nosita prvotnega pomena. Morda je dosedanjemu zapisovanju narazen botrovalo dejstvo, da so v kitajščini vsi zlogi jakostno naglašeni.

³ *Yin yang* zapisujemo narazen, saj zloga označujeta dve polarni, vendar komplementarno delujoči si kozmični sili. Primerjaj z ostalimi izrazi.

PREGIBANJE KITAJSKIH LASTNIH IMEN

Pri kitajskih lastnih imenih, tako moških kot ženskih, pregibamo samo zadnjo sestavino: *Jiang Zemin*, *Jiang Zemina* (vendar *Jiang*, *Jianga*); *Wang Fuzhi*, *Wang Fuzhija* (vendar *Wang*, *Wanga*); (prim. § 857). Osnove nikoli ne krajšamo, temveč jo lahko le podaljšujemo.

Pregibanje moških imen

Kitajska moška imena sklanjamo po prvi moški sklanjatvi: *Pu Songling* – *Pu Songlinga*, *Jiang Zemin* – *Jiang Zemina*, (gl. § 758 in 761) *Wang Wei* – *Wang Weija*, *Gao Guanghua* – *Gao Guanghuaja*, *Wang Feiya* – *Wang Feiyaja*, *Li Taibo* – *Li Taiboja* (za daljšanje osnove z j gl. § 781, za pravilno rabo orodnika gl. § 791).

Pomni

1. Kitajska moška imena, ki imajo za končnico dvoglasnik *-ou*, ne daljšajo osnove z *-j*, kot določa § 781, temveč jih pregibamo po prvi moški sklanjatvi brez podaljševanja osnove: *Gou*, *Goua*; *Zhou*, *Zhoua*.

2. Kitajska moška imena, ki imajo za končnico dvoglasnik *-ao* ali mnogoglasnik *-iao*, podaljšujemo s *-t*: *Mao* – *Maota*, *Xiao* – *Xiaota*.⁴

Pregibanje ženskih imen

Vsa kitajska ženska imena sklanjamo po tretji sklanjatvi, ne glede na končnico: *Wang Huiqin* – *Wang Huiqin*; *Zhang Ziyi* – *Zhang Ziyi*; *Bi Liye* – *Bi Liye*, *Wang Meiya* – *Wang Meiya*. (gl. § 809)

Kadar uporabljamo priimek kot edino sestavino ženskega osebnega imena, se lahko odločimo za nespremenjeno obliko (*Wang/Zhan/Gou*) ali za posamostaljeno obliko svojilnega pridevnika *-ova* in ga temu ustrezno sklanjamo:

⁴ Kitajski zlogi so v osnovi zgrajeni iz dveh enot: začetnega soglasnika in končnice, ki je lahko sestavljena iz enega ali večih samoglasnikov in nosnika [n] ali [ŋ]. V vsakem primeru je končnica neločljiva enota, ki je ne smemo krajšati.

Zaradi podobnosti s primerom *Mark* – *Marka* (vendar *Marko* – *Markota*) in § 781, ki ne vključuje nenaglašene *-o* (*metró* – *metroja*, *géto* – *géta*), smo se odločili za podaljševanje s *-t*. Poleg tega v slovenščini ni besed, ki bi se končale na diftong *-ao* [-aʊ], zato tovrstnih zlogov ne moremo pregibati po zgledu *Dachau* [-aʊ] (gl. § 782).

Wangova – Wangove; Zhanova – Zhanove, Gouova – Gouove; (prim. § 998) Priimkom, ki imajo za končnico dvoglasnik *-ao* ali mnogoglasnik *-iao*, pri tvorjenju svojilnih pridevnikov dodamo le *-va*: *Bao – Baova – Baove, Xiao – Xiaova – Xiaove* (primerjaj z: *Ba – Bajeva – Bajeve, Xia – Xiajeva – Xiajeve*) Priimki, ki se končajo na samoglasnik ali *-r*, tvorijo svojilni pridevnik s podaljšanim obrazilom *-jeva*: *Bijeva – Bijeve, Xiajeva – Xiajeve, Mojeva – Mojeve, Erjeva – Erjeve* (gl. § 781)

Pomni

Namesto pregibanja lastnih imen priporočamo uporabo alternativnih rešitev (torej namesto *po mnenju Gouove/Bijeve/Huja* ipd. rajši *po mnenju gospe Gou, profesorice Bi, gospoda Hu* ali *kot meni gospa Gou, profesorica Bi, gospod Hu*).

3 Predlog popravkov nekaterih ostalih paragrafov

Poleg korenite spremembe paragrafov 1127–1129 predlagamo tudi dopolnitve nekaterih drugih paragrafov, ki se ne nanašajo neposredno na kitajski jezik. Dopoljnjeni odseki so podčrtani, nesprejemljivi odseki so prečrtani.

34 Lastna imena

Lastna imena so poimenovanja posameznih bitij (tudi živali), zemljepisnih in stvarnih danosti (npr. imena krajev, delov zemeljskega površja, nebesnih teles; ustanov, delovnih organizacij in podjetij, umetnostnih del, dinastij ali obdobj ipd.): *Jasna, Prešeren, Morana, Slovenec, Lisko; Maribor, Azija, Saturn; Unicef, Litostroj, Fiat, Požganica, Partizanka; Tang, Vzhodni Han, Obdobje vojskujočih se držav.*

164 Občne besede

Večino prevzetih občnih besed pri nas domačimo pisno (izgovorno, oblikoslovno in skladenjsko pa vse); načeloma jih pišemo le po domače tedaj, kadar jih prečkujemo iz relatiničnih črkovnih pisav ali pa jih črkovno zapisujemo iz ideogramov.

169 Pomni

Kitajski jezik uvrščamo med jezike z latinično črkovno pisavo.

180 Nelatinične pisave

Podomačeno pišemo imena vseh vrst iz grških in ciriličnih pisav (izjema je srbsko-hrvaška), azijskih (izjema sta turška in kitajska), afriških, polinezijskih in drugih: *Papandreu*, *Ksirovunu*, *Pugačov*.

570 Posebnosti

1. Skupaj pišemo pridevnike na -ski, tvorjene iz večbesednih imen (lahko povezanih tudi z vezaji): *Van de Velde*, *Dos Passos*, *von Essen*, *Mac Divitt*, *De Amicis*, *Ben Gurion*, ~~*Mao Cetung*~~ *Mao Zedong*, *Aix-les-Bains* > *vandelveledejevski*, *dospassosovski*, *vonessnovski*, *macdivittovski*, *deamicisovski*, *bengurionski*, ~~*maocetungovski*~~ *maozedongovski*, *aixlesbainski*. Če imajo predimki opuščaj, ta odpade: *O'Neill* > *oneillovski*.

Podobno se tudi *Mao Cetung* v § 857 in § 967 zamenja z *Mao Zedong*.

1118 Azijske, afriške in druge pisave

Med njimi so različne pisave: latinične, kakor je npr. indonezijska, svahilijska ali kitajska, cirilske v nekdanji Sovjetski zvezi, samostojne črkovne, npr. arabska ali hebrejska, zlogovne, npr. japonska, in hieroglifske, npr. kitajska.

Nelatinične pisave prenašamo v slovensko po načelih za zapisovanje slovenskih glasov. Opuščamo prečrkovalne ovinke prek pisav drugih jezikov, npr. angleščine, francoščine, portugalsčine, španščine, ruščine. (Izjema so necirilske nelatinične pisave jezikov nekdanje Sovjetske zveze, ki jih v slovenščino prenašamo po ustreznih ruskih oblikih.) Po domače pišemo tudi imena plemen in imena ljudstev (Indijanci in Eskimi ipd.) ter poimenovanja pojmov in predmetov iz njihove kulture in civilizacije. Tudi zgodovinska lastna imena in poimenovanja pojmov in predmetov kulture in civilizacije vseh predkolumbovskih ljudstev pišemo po domače; tako tudi imena predklasičnega kulturnega izročila, npr. egipčanska, babilonska, številna hebrejska. Nekaj primerov: *Džebel*, *Džida*, *Kolombo*, *Bejrut*, *Džakarta*, *Cejlon*, ~~*Čang*~~, ~~*Sečuan*~~, ~~*Šantung*~~, *Tbilisi*, *Ordžonikidze*, *Taškent*, *Komanči*, *Sjuksi*, *Kjovi*, *Apači*, *Tutankamon*, *Ra*, *Izak* ipd.

Posebnost so le imena, ki so na to področje prišla iz evropskih ali neevropskih jezikov, pisanih latinično; ta pišemo v skladu s pravili za pisavo ustreznih jezikov, npr. *New Delhi*, *Salisbury*, *Shandong*, *Xi'an*.

Ime za provinco *Sichuan* je že dokaj ustaljeno zemljepisno ime, zato ga pišemo podomačeno, torej *Sečuan* (gl. § 185). Kljub temu pa zgled *Sečuan* ne sodi v

drugi odstavek paragrafa 1118, ki opisuje prenos besed iz jezikov z nelatiničnimi pisavami.

Zgleda *Čang* in *Šantung* sta na tem mestu iz dveh razlogov neustrezna. Prvič, kitajščina sodi med jezike z lastno latinično pisavo, in drugič, ti dve imeni ne sodita v kategorijo ustaljenih imen, zato ju zapisujemo v pinyinu: *Chang* in *Shandong*.

Literatura

Slovenski pravopis. (2001) Ljubljana: Založba ZRC in ZRC SAZU Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.

**Dodatna pojasnila v zvezi z
japonskim jezikom**

UDK: 81

COPYRIGHT ©: BARBARA MLAKAR

Pregled sistemov latiničnega zapisa japonskega jezika

Barbara MLAKAR*

Izvleček

Pričujoči članek prodaja kratek pregled različnih sistemov latiničnega zapisa japonskega jezika s preglednico zapisa vseh zlogov japonskega jezika v različnih zapisih, tudi *katakani* in *hiragani*.

Ključne besede: latinični zapis japonskega jezika, latinizacija, japonski jezik, *nippon-shiki*, *nihon-shiki*, *kunrei*, *kunrei-shiki*, *hepburn*

Abstract

This article presents a short overview of various systems of romanization of the Japanese language, with a table of all syllables of the Japanese language in various writing systems, including katakana and hiragana.

Keywords: Japanese romanization, romanization, Japanese language, *nippon-shiki*, *nihon-shiki*, *kunrei*, *kunrei-shiki*, *hepburn*

1 Uvod

Trenutno veljavni *Slovenski pravopis* iz leta 2001 v paragrafih 1130–1132 določa način zapisovanja japonskih besed v slovenskih besedilih. Ta se je izkazal za neprimerne, saj je nedosleden že sam po sebi, poleg tega pa je nedosledna tudi

* Barbara Mlakar, univ. dipl. japonologinja in sinologinja, barbaramlakar@gmail.com

njegova raba, saj se pogosto poslovenijo oziroma prečrkujejo le tiste črke, ki jih slovenska abeceda ne pozna.

V članku je navedenih nekaj sistemov latiničnega zapisa japonskega jezika, ki so se pojavili skozi zgodovino. Natančneje sta opisana sistem kunrei, ki je *de jure* uradni latinični zapis japonskega jezika, in hepburnov sistem, ki je najširše uporabljeni sistem in *de facto* standardni latinični zapis japonskega jezika.

2 Pregled posameznih sistemov

2.1 Hepburnov sistem (*hebon-shiki rōmaji* ヘボン式ローマ字)

Sestavljen je bil leta 1867 za uporabo v japonsko-angleškem slovarju, ki ga je napisal ameriški zdravnik in misijonar James Curtis Hepburn. Leta 1885 je ta sistem posvojilo »Društvo za latinico« (*Rōmajikai*¹ 羅馬字会), ki se je zavzemalo za uporabo latinice namesto kitajskih pismenk in zlogovnih pisav katakane in hiragane. Od leta 1886, ob izidu 3. izdaje Hepburnovega slovarja, se pojavlja pod imenom hepburnov sistem (*Hebon-shiki* ヘボン式). Hepburnov sistem je bil pozneje večkrat revidiran, zato obstaja več njegovih različic.

Sestavljen je tako, da bi angleškemu govorcu čimbolj približal pravilno izgovorjavo japonskih besed, tako da se soglasniki in sklopi soglasnikov v vseh različicah hepburnovega sistema zapisujejo kot v angleščini, in sicer:

ch zapisuje [tʃ]² (nezveneči dlesnični zlitnik),

j zapisuje [dʒ] (zveneči dlesnični zlitnik),

ts zapisuje [ts] (zobni zlitnik),

y zapisuje [j] (drsni zvočnik).

¹ Japonska imena in besede navajam v hepburnovem zapisu, razen kadar je izrecno navedeno drugače.

² Glasovi japonskega jezika so podani v mednarodni fonetični abecedi IPA.

Samoglasniki se zapisujejo na italijanski način (a, i, u, e, o), saj ima standardna (tokijska) različica japonskega jezika samo 5 samoglasniških glasov.

Dolgi samoglasniki se zapišejo takole:

dolga o in u se zapišeta z znakom za dolgi samoglasnik: *ō* in *ū*,

v besedah japonskega ali kitajskega izvora se dolgi e zapiše *ee* ali *ei*,

v besedah japonskega ali kitajskega izvora se dolgi i zapiše *ii*,

v besedah iz drugih tujih jezikov se vsi dolgi samoglasniki označijo z znakom za dolgi samoglasnik.

(V drugih različicah hepburnovega zapisa se pojavlja tudi zapis s podvojenim samoglasnikom, za dolgi o pa se pojavlja tudi zapis *ou*.)

Nosnik [N] (ん):

Pred soglasniki se zapiše z *n*, pred samoglasniki in y [j] pa z *n'*. Pred b, m in p se zapiše z *m*. Primeri: *annai* 案内, *kin'en* 禁煙, *Gumma* 群馬

V popravljene različice se pred vsemi soglasniki zapisuje z *n*, pred samoglasniki in y [j] pa še vedno z *n'*. Primeri: *annai* 案内, *kin'en* 禁煙, *Gunma* 群馬

Grleni zapornik:

- っ [ʃ] se zapiše s podvojenim soglasnikom, ki mu sledi, razen v naslednjih primerih: *sh*→*ssh*, *ch*→*tch*, *ts*→*tts*.

2.2 Standardni sistem (*hyōjun-shiki rōmaji* 標準式ローマ字)

Je popravljena verzija hepburnovega sistema, ki so ga revidirali leta 1908, da bi ga približali sodobni japonski izgovorjavi (po reformi leta 1946 so izpustili še zloge *kwa*, *gwa*, *ye* in *wo*, ki so bili ostanek arhaične izgovorjave japonskega jezika). Po navodilih sistema *hyōjun-shiki* se nosnik [N] pred p, b in m piše z *m*, grleni zapornik [ʃ] pa se pred ch piše s *t*. Primeri:

- 難波 なんば *Namba* (predel Osake)
- 発注 はっちゅう *hatchū* (naročilo)

2.3 Japonski sistem (*nihon-shiki* ali *nippon-shiki rōmaji* 日本式)

Sestavil ga je Tanakadate Aikitsu (田中館愛橘) leta 1886 (*Nihongo hyakka daijiten* 1990: 350), eden prvih zagovornikov latiničnega zapisa japonskega jezika. Za razliko od hepburnovega sistema je bil ta osnovan na takratnem japonskem pravopisu, se pravi na zlogovni pisavi hiragana. V glavnem je črkovanje tako kot v sistemu kunrei, s to razliko, da so se v sistemu nihon-shiki še zapisovali nekateri zlogi, ki so bili ostanek arhaične izgovorjave japonskega jezika, kot npr. dyu, dyo, kwa in gwa (kwa in gwa se v sodobnem japonskem jeziku izgovarjata ka in ga). Zlog wo se je tudi v sistemu nippon-shiki uporabljal za zapis členka, izgovarja se o. Imena se pišejo z veliko začetnico.

2.4 Sistem kunrei (*kunrei-shiki rōmaji* 訓令式ローマ字)

Je posodobljen sistem nihon-shiki, ki ga je leta 1937 japonska vlada z vladno direktivo razglasila za uradni sistem zapisa japonskega jezika v latinici. 'Kunrei' je japonska beseda za vladno direktivo in odtod je sistem tudi dobil svoje ime.

Od 9. decembra leta 1954, ko je vlada izdala 'Navodila japonske vlade za latinični zapis japonskega jezika' po sistemu 'kunrei' (dejansko se v direktivi omenja le kot "Tabela 1") za zapis japonskega jezika veljajo naslednja pravila (Bunkachō 1986: 179; primeri so zapisani v sistemu kunrei):

Nosnik [N] (ん) se vedno zapiše s črko n.

Kadar je treba nosnik [N] ločiti od za njim stoječega samoglasnika ali glasu y, se to stori z apostrofom ': (primeri : gen'in 原因, kon'ya 今夜, on'yomi 音読み).

Grlni zapornik [ʔ] (っ) se označi tako, da se podvoji soglasnik na začetku naslednjega zloga: (primeri: gakkō 学校, bikkuri びっくり).

Dolgi samoglasniki se označijo s cirkumfleksom ^, pri velikih začetnicah pa se lahko zapišejo tudi s podvojeno črko za zapis samoglasnika: (primeri: doyōbi 土曜日, ryōri 料理, Oosaka 大阪).

Posebni glasovi se zapisujejo po želji.

Začetek povedi ter lastna imena se pišejo z veliko začetnico. Z veliko začetnico se lahko pišejo tudi ostali samostalniki.

V primeru mednarodnih odnosov in situacij, kjer bi bila reforma zapisovanja težka, se sme uporabiti tudi spodnja Tabela 1:

しゃ sha	し shi	しゅ shu	しょ sho
		つ tsu	
ちゃ cha	ち chi	ちゅ chu	ちょ cho
		ふ fu	
じゃ ja	じ ji	じゅ ju	じょ jo
	ぢ di	づ du	
ぢゃ dya		ぢゅ dyu	ぢょ dyo
くわ kwa			
ぐわ gwa			

Tabela 1: Zapisovanje glasov

V tabeli so zapisi zlogov, ki se med obema sistemoma razlikujejo, po sistemu hepburn, tako da v bistvu direktiva dopušča uporabo sistema hepburn »v mednarodnih odnosih« in drugod.

2.5 Raba različnih sistemov

Osnovna in popravljene različice hepburnovega sistema ostajajo najširše uporabljane metode za zapis japonskega jezika v latinici. Kljub temu, da hepburnov sistem nima statusa uradnega latiničnega zapisa japonskega jezika, na mnogih področjih ostaja *de facto* standardni sistem. Nekatere vladne agencije in ministrstva ga priporočajo (npr. za zapisovanje imen v potnih listih, krajevna imena na prometnih znakih in železniških postajah), uporablja se na znakih in obvestilih na občinah, policijskih postajah, templjih in turističnih znamenitostih. Poenostavljena različica hepburnovega sistema se uporablja v tisku in medijih iz angleškega jezikovnega področja, uporabljajo jo tudi japonska mesta in prefekture v sporočilih za svoje angleško govoreče rezidente in Zunanje ministrstvo Japonske v svojih angleških publikacijah. Prav tako se uporablja v

uradnih turističnih informacijah, ki jih objavlja vlada, in v tujih in domačih vodnikih po Japonski.

Sistem kunrei večinoma uporabljajo materni govorniki japonskega jezika, predvsem na Japonskem, kjer se ga tudi učijo v osnovnih šolah. Njegova raba je razširjena tudi med jezikoslovci, saj bolje od drugih sistemov oriše glasovni in oblikoslovni sestav japonskega jezika.

Hepburnov sistem in njegove različice ter sistem kunrei se uporabljajo tudi pri pisanju japonskega jezika na računalnik – vneseni latinični zapis se namreč sproti pretvori v ustrezen zapis v hiragani, katakani ali pismenkah.

2.6 Zapis v slovenskih besedilih

Slovenski pravopis iz leta 2001 podaja način zapisovanja japonskih besed v slovenščini. Ob podrobnejšem branju se izkaže, da pravzaprav podaja navodila za prečrkovanje v slovenščino iz že drugih latiničnih sistemov zapisa japonskega jezika. Če upoštevamo navodila iz *Pravil*, v mnogih primerih izgubimo informacijo o izvorni besedi, saj se različne japonske besede v slovenščini zapisujejo enako. Poleg tega se v praksi navodila ne upoštevajo dosledno (Pogačnik 2003), saj se pogosto prečrkujejo le tiste črke, ki jih slovenska abeceda ne pozna (primer: *joyo* se nepravilno prečrkuje v *jojo*, pravilno bi bilo *džojo*). V medijih pa pogosto naletimo celo na primere, ko so v istem besedilu japonske besede (ali imena) zapisane v različnih sistemih latinizacije, v slovenščino pa so prečrkovane samo nekatere od njih.

Japonologi zato podajamo predlog za dopolnitev oziroma zamenjavo tistih paragrafov v *Pravilih*, ki se nanašajo na japonski jezik (glej: *Predlog za zapis in pregibanje besed japonskega jezika v slovenskih besedilih*).

V predlogu je zapis japonskega jezika v slovenskih besedilih razdeljen na tri ravni glede na rabo. Prečrkovanje besed japonskega jezika iz drugih latiničnih zapisov se uporablja samo na tretji ravni (predvsem za stvarna imena v nestrokovnih, poljudnih in literarnih besedilih).

2.7 Preglednica vseh zlogov japonskega jezika v različnih zapisih

V preglednici sta za referenco navedena tudi zapisa v japonskih zlogovnih pisavah hiragani in hatakani. Primeri uporabe v besedah so podani samo za problematične zloge, za tiste besede, ki se pojavljajo v slovenščini.

Hiragana	Katakana	Hepburn	Kunrei	Izgovor (IPA)	Slovensko	(Primer)
あ	ア	<i>a</i>	<i>a</i>	a	a	
い	イ	<i>i</i>	<i>i</i>	i	i	
う	ウ	<i>u</i>	<i>u</i>	ɯ	u	
え	エ	<i>e</i>	<i>e</i>	e	e	
お	オ	<i>o</i>	<i>o</i>	o	o	
か	カ	<i>ka</i>	<i>ka</i>	ka	ka	
き	キ	<i>ki</i>	<i>ki</i>	ki	ki	
く	ク	<i>ku</i>	<i>ku</i>	Kɯ	ku	
け	ケ	<i>ke</i>	<i>ke</i>	ke	ke	
こ	コ	<i>ko</i>	<i>ko</i>	ko	ko	
きゃ	キヤ	<i>kya</i>	<i>kya</i>	kja	kja	
きゅ	キュ	<i>kyu</i>	<i>kyu</i>	kju	kju	
きょ	キョ	<i>kyo</i>	<i>kyo</i>	kjo	kjo	
が	ガ	<i>ga</i>	<i>ga</i>	ga, ŋa ³	ga	
ぎ	ギ	<i>gi</i>	<i>gi</i>	gi, ŋi	gi	
ぐ	グ	<i>gu</i>	<i>gu</i>	gɯ, ŋɯ	gu	
げ	ゲ	<i>ge</i>	<i>ge</i>	ge, ŋe	ge	
ご	ゴ	<i>go</i>	<i>go</i>	go, ŋo	go	
ぎゃ	ギヤ	<i>gya</i>	<i>gya</i>	gja, ŋja	gja	
ぎゅ	ギュ	<i>gyu</i>	<i>gyu</i>	gjɯ, ŋjɯ	gju	
ぎょ	ギョ	<i>gyo</i>	<i>gyo</i>	gjo, ŋjo	gjo	
さ	サ	<i>sa</i>	<i>sa</i>	sa	sa	
し	シ	<i>shi</i>	<i>si</i>	ʃi	ši	suši, šitake
す	ス	<i>su</i>	<i>su</i>	ʃɯ	su	
せ	セ	<i>se</i>	<i>se</i>	se	se	
そ	ソ	<i>so</i>	<i>so</i>	so	so	
しゃ	シヤ	<i>sha</i>	<i>sya</i>	ʃa	ša	gejša
しゅ	シユ	<i>shu</i>	<i>syu</i>	ʃɯ	šu	šuriken
しよ	シヨ	<i>sho</i>	<i>syo</i>	ʃo	šo	šogun

³ Začetni glas v zlogih *ga*, *gi*, *gu*, *ge*, *go*, *gya*, *gyu* in *gyo* se izgovarja kot [g] večinoma na začetku besede, kot [ŋ] pa samo v sredini besede.

Hiragana	Katakana	Hepburn	Kunrei	Izgovor (IPA)	Slovensko	(Primer)
ざ	ザ	za	za	dza	za	
じ	ジ	ji	zi	dži	dži	gora Fudži
ず	ズ	zu	zu	dzu	zu	
ぜ	ゼ	ze	ze	dze	ze	
ぞ	ゾ	zo	zo	dzo	zo	
じゃ	ジャ	ja	zya	dža	dža	nindža
じゅ	ジュ	ju	zyu	džw	džu	džudžucu
じょ	ジョ	jo	zyo	džo	džo	dodžo
た	タ	ta	ta	ta	ta	
ち	チ	chi	ti	tji	či	ičiban
つ	ツ	tsu	tu	tsw	cu	šiacu
て	テ	te	te	te	te	
と	ト	to	to	to	to	
ちゃ	チャ	cha	tya	tja	ča	čaj mača
ちゅ	チュ	chu	tyu	tjw	ču	
ちょ	チョ	cho	tyo	tjo	čo	hončo
だ	ダ	da	da	da	da	
ぢ	ヂ	ji	zi	dži	dži	
づ	ヅ	zu	zu	dzu	Zu	
で	デ	de	de	de	de	
ど	ド	do	do	do	do	
ぢゃ	ヂャ	ja	zya	dža	dža	
ぢゅ	ヂュ	ju	zyu	džw	džu	
ぢょ	ヂョ	jo	zyo	džo	džo	
な	ナ	na	na	na	na	
に	ニ	ni	ni	ni	ni	
ぬ	ヌ	nu	nu	nw	nu	
ね	ネ	ne	ne	ne	ne	
の	ノ	no	no	no	no	
にゃ	ニャ	nya	nya	nja	nja	
にゅ	ニュ	nyu	nyu	njw	nju	
によ	ニョ	nyo	nyo	njo	njo	
は	ハ	ha	ha	ha	ha	
ひ	ヒ	hi	hi	çi	hi	
ふ	フ	fu	hu	fw	fu	
へ	ヘ	he	he	he	he	
ほ	ホ	ho	ho	ho	ho	
ひゃ	ヒャ	hya	hya	cja	hja	
ひゅ	ヒュ	hyu	hyu	cjw	hju	

Hiragana	Katakana	Hepburn	Kunrei	Izgovor (IPA)	Slovensko	(Primer)
ひよ	ヒヨ	<i>hyo</i>	<i>hyo</i>	ɕjo	hjo	
ば	バ	<i>ba</i>	<i>ba</i>	ba	ba	
び	ビ	<i>bi</i>	<i>bi</i>	bi	bi	
ぶ	ブ	<i>bu</i>	<i>bu</i>	bu	bu	
べ	ベ	<i>be</i>	<i>be</i>	be	be	
ぼ	ボ	<i>bo</i>	<i>bo</i>	bo	bo	
びゃ	ビヤ	<i>bya</i>	<i>bya</i>	bja	bja	
びゅ	ビュ	<i>byu</i>	<i>byu</i>	bjw	bju	
びよ	ビョ	<i>byo</i>	<i>byo</i>	bjo	bjo	
ぱ	パ	<i>pa</i>	<i>pa</i>	pa	pa	
ぴ	ピ	<i>pi</i>	<i>pi</i>	pi	pi	
ぷ	プ	<i>pu</i>	<i>pu</i>	pu	pu	
ぺ	ペ	<i>pe</i>	<i>pe</i>	pe	pe	
ぽ	ポ	<i>po</i>	<i>po</i>	po	po	
ぴゃ	ピヤ	<i>pya</i>	<i>pya</i>	pja	pja	
ぴゅ	ピュ	<i>pyu</i>	<i>pyu</i>	pju	pju	
ぴよ	ピョ	<i>pyo</i>	<i>pyo</i>	pjo	pjo	
ま	マ	<i>ma</i>	<i>ma</i>	ma	pa	
み	ミ	<i>mi</i>	<i>mi</i>	mi	pi	
む	ム	<i>mu</i>	<i>mu</i>	mu	mu	
め	メ	<i>me</i>	<i>me</i>	me	me	
も	モ	<i>mo</i>	<i>mo</i>	mo	mo	
みゃ	ミヤ	<i>mya</i>	<i>mya</i>	mja	mja	
みゅ	ミュ	<i>myu</i>	<i>myu</i>	mju	mju	
みよ	ミョ	<i>myo</i>	<i>myo</i>	mjo	mjo	
や	ヤ	<i>ya</i>	<i>ya</i>	ja	ja	
ゆ	ユ	<i>yu</i>	<i>yu</i>	jw	ju	
よ	ヨ	<i>yo</i>	<i>yo</i>	jo	jo	
ら	ラ	<i>ra</i>	<i>ra</i>	ra	ra	
り	リ	<i>ri</i>	<i>ri</i>	ri	ri	
る	ル	<i>ru</i>	<i>ru</i>	rw	ru	
れ	レ	<i>re</i>	<i>re</i>	re	re	
ろ	ロ	<i>ro</i>	<i>ro</i>	ro	ro	
りゃ	リヤ	<i>rya</i>	<i>rya</i>	rja	rja	
りゅ	リュ	<i>ryu</i>	<i>ryu</i>	rju	rju	
りよ	リョ	<i>ryo</i>	<i>ryo</i>	rjo	rjo	
わ	ワ	<i>wa</i>	<i>wa</i>	wa	va	
を ⁴	ヲ	<i>wo</i>	<i>wo</i>	o	vo	

⁴ Kadar črka を/ヲ *wo* zapisuje členek v sodobni japonščini, je v latinici zapisana *o*.

Hiragana	Katakana	Hepburn	Kunrei	Izgovor (IPA)	Slovensko	(Primer)
ん	ン	<i>n</i>	<i>N</i>	m, n, ŋ, N ⁵	N	
っ	ッ	<i>podvojeni soglasnik</i>		?	podvojeni soglasnik	

Tabela 2: Preglednica vseh zlogov japonskega jezika v različnih zapisih

Dolgi samoglasniki se v katakani zapisujejo z vezajem ー.

Razširjena katakana⁶

Katakana	Hepburn	Izgovor (IPA)	Slovensko
イエ	<i>ye</i>	je	je
ウィ	<i>wi</i>	wi	vi
ウエ	<i>we</i>	we	ve
ウオ	<i>wo</i>	wo	vo
ヴァ	<i>va</i>	va	va
ヴィ	<i>vi</i>	vi	vi
ヴ	<i>vu</i>	vu	vu
ヴェ	<i>ve</i>	ve	ve
ヴォ	<i>vo</i>	vo	vo
シェ	<i>she</i>	ʃe	še
ジエ	<i>je</i>	dʒe	dže
チェ	<i>che</i>	tʃe	če
ティ	<i>ti</i>	ti	ti
トゥ	<i>tu</i>	tu	tu
テュ	<i>tyu</i>	tju	tju
ディ	<i>di</i>	di	di
ドゥ	<i>du</i>	du	du
デュ	<i>dyu</i>	dju	dju

⁵ Glas n, ki ga zapisuje hiragana ん, se pred dvoustniškimi glasovi [b], [p], [m] izgovarja [m]; pred glasovi [t] [d] [ɾ] [N] se izgovarja [N]; pred glasovi [k] [g] [ŋ] se izgovarja [ŋ]; ko se pojavi v končni poziciji besede in pred glasovi [s] [ʃ] [w] [j] se izgovarja [N].

⁶ Zlogi v tej preglednici se uporabljajo samo za zapis glasov v besedah drugih jezikov, zato se v japonsčini zapisujejo samo v katakani. Latinični zapis teh zlogov je naveden samo v sistemu hepburn, saj ga kunrei ne omogoča.

ツア	<i>t_sa</i>	t_sa	ca
ツエ	<i>t_se</i>	t_se	ce
ツオ	<i>t_so</i>	t_so	co
ファ	<i>f_a</i>	ƒ_a	fa
フィ	<i>f_i</i>	ƒ_i	fi
フェ	<i>f_e</i>	ƒ_e	fe
フォ	<i>f_o</i>	ƒ_o	fo
フュ	<i>f_yu</i>	ƒ_yu	fju

Tabela 3: Razširjena katakana

Literatura

Bunkachō (1986) *Kōyōbun no kakiarawashi kijun [shiryōshō] kaiteiban* (Standardi za zapisovanje uradnih besedil [gradiva], dopolnjena izdaja). Tōkyō: Bunkachō.

Coulmas, Florian (1976) *The Writing Systems of the World*. Oxford: Basil Blackwell.

Nihongo hyakka daijiten (Veliki enciklopedični slovar japonskega jezika). (1990) Tōkyō: Taishūkan shoten.

Pogačnik, Aleš (2003) 'Prevzemanje besed v slovenščini.' *Jezik in slovstvo* 48/6, str. 25–48.

Slovenski pravopis. (2001) Ljubljana: Založba ZRC in ZRC SAZU Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.

Sunakawa, Yuriko (1997) 'Oris glavnih značilnosti japonskega jezika.' *Azijske in afriške študije* 1/1, str. 1–9.

http://en.wikipedia.org/wiki/Hepburn_romanization

http://en.wikipedia.org/wiki/Kunrei-shiki_romanization

http://en.wikipedia.org/wiki/Nihon-shiki_romanization

UDK: 81

COPYRIGHT ©: IZTOK ILC

Slovenjenje v posrednih prevodih japonske književnosti

Iztok ILC *

Izvleček

Članek govori o latinizaciji japonskih imen v književnih prevodih v slovenščino. V uvodu je orisana pravopisna zgodovina o zapisih tujih imen, nato sledi komentar k pravilom v *Slovenskem pravopisu 2001*. Poudarjen je njihov evrocentrični značaj in neprimernost za sodobnega uporabnika. Sledi analiza latinizacije v posrednih književnih prevodih. Analizirani so prevodi iz obdobja od 1961 do 1984 in prevodi po 2000. Namen članka je pokazati, da sta ne glede na strogost pravopisa latinizacija in slovenjenje neenotna in pogostokrat napačna.

Ključne besede: pravopis, latinizacija, književni prevod, posredni prevod

Abstract

The article presents the romanization of Japanese names in translations of Japanese literature into Slovene. The first chapter gives an overview of the history of foreign name orthography in Slovene manuals of styles, followed by a commentary on the rules of the 2001 edition of the *Slovenian Orthography*. We describe their eurocentric character. Chapters 2 and 3 contain an analysis of romanization in indirect literary translations produced from 1961–1984 and after 2000. The objective of the article is to show that in spite of the strictness of the orthography manual, romanization and slovenization are often inconsistent and incorrect.

Keywords: orthography, romanization, literary translation, indirect translation

* Doktorski študent prevodoslovja na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete v Ljubljani, samostojni literarni prevajalec. E-mail: iztokilc@yahoo.com

1 Uvod

1.1 Latinizacija v slovenskih pravopisih v 20. stoletju.

Že pater Stanislav Škrabec ni bil preveč naklonjen zapisu tujih imen v izvirniku. Leta 1893 v časopisu *Cvetje z vertov sv. Frančiška*, ki ga je urejal in v njem objavljaj svoje jezikoslovne spise, zapiše naslednje:

»Slovenščina tujim besedam ni naklonjena kaker n. pr. nemščina, zlasti pa se ne kaže deržati v deblih izvirnega, tujega pravopisa, ko morajo končnice slovenske biti. /.../ Vsaj v knjigah in časnikih prostemu narodu namenjenih naj se torej tuje besede, zlasti tuja lastna imena po izreki pišejo: v oklepajih naj se pristavi tudi v izvirni pisavi, ako tisto ime ni sploh znano. Pa da ne bomo imeli brez potrebe dveh raznih načinov, bi bilo najbolje, da bi se vselej in povsod pisalo po izreki, saj sicer tudi izobraženi bravci kaj pogostoma ne zadenejo prave.« (Škrabec 1994: 124)

Zgodovina slovenskega pravopisja do *SP 1, Pravila* iz l. 1990 šteje naslednje pomembnejše mejnike: Breznikov *Slovenski pravopis 1920*, Breznik-Ramovšev *Slovenski pravopis 1935*, Breznik-Ramovšev *Slovenski pravopis 1937*, *Slovenski pravopis 1950* in *Slovenski pravopis 1962*. Nas zanimajo samo poglavja o zapisovanju tujih imen, kjer skozi čas opazamo postopno težnjo k podomačevanju. Ogleдали si bomo zadnje tri pravopise.

Slovenski pravopis 1937

Čeprav piše, da je *Slovenski pravopis 1937* skrajšan in prirejen šolski ponatis Breznik-Ramovševem *SP 1935*, je ob spremembah v slovarskem delu tudi v neslovarskem delu, pravilih, narejenih toliko sprememb, da se je za *SP 1937* uveljavilo prepričanje, da gre za novo oz. samostojno izdajo (Dobrovoljc 2004: 69).

V poglavju »O pisavi in skladnji tujih lastnih imen« pod točko 15 zapiše naslednje:

»Tuja lastna imena se pišejo v slovenščini na dva načina: v tuji ali domači obliki. S slovenskim pravopisom (po izreki) jih pišemo v knjigah, ki so namenjene preprostemu ljudstvu.« (SP 1937: 13)

Slovenski pravopis 1950

Slovenski pravopis 1950 je izdala SAZU in je prirejen po Breznik-Ramovševem *SP 1935* (Dobrovoljc 2004: 74). V poglavju »O tujih lastnih imenih« pod točko 28 zapiše naslednje:

»Tuja lastna imena pišemo v slovenščini na dva načina: v tuji ali domači obliki. V vsakem primeru pa jih pregiblujemo po slovenskih pravilih z domačimi obrazili. V splošni rabi jih bolj prilagajamo domači pisavi (fonetična pisava), v strokovni (znanstveni) rabi pa ostajamo bliže prvotni podobi.« (SP 1950: 22, poudarek v izvorniku)

Slovenski pravopis 1962

Nastanek *Slovenskega pravopisa 1962* je spodbudila vedno večja oddaljenost med jezikovnim predpisom in dejansko rabo, ki je *SP 1950* s ponavljanjem že zastarelih pravil ni presegel (Dobrovoljc 2004: 77). V poglavju »Tuja lastna imena« pod točko 55 zapiše:

»Pisava

Vsak jezik ima v izreki in pisavi posebnosti, ki delajo drugim večje ali manjše težave. Pri navajanju tujih tekstov, zlasti še imen, se zato ravnamo po tehle načelih:

1. Strogo znanstveni zapis največkrat upošteva izvirne pisave (cirilica, latinica, grške, arabske črke), pri prepisu pa z vso grafično natančnostjo prenaša črke z vsemi diakritičnimi znamenji.
2. V poljudni rabi:
 - a) pišemo lahko samo osnovne črke brez diakritičnih znamenj /.../
 - b) zapis približujemo tujemu izgovoru /.../
3. Pri prepisu imen upoštevamo tujo rabo v pisavi velikih in malih začetnic.« (SP 1962: 49, 50)

SP 1962 je za nas pomemben, ker prvič omeni azijske pisave:

»Arabska in druge afriške in azijske pisave so v glavnem fonetične, zato jih prenaša vsak jezik po svojih fonetičnih zapisih. Pri nas opuščamo transkripcijske ovinke prek francoščine in angleščine in pišemo *Džebel*, *Džidda*, *Kolombo*, *Bejrut* /.../« (SP 1962: 53, 54, ležeči tisk v izvorniku)

***Slovenski pravopis 2001* in »nelatinične pisave«**

Slovenski pravopis I, Pravila so bila prvič potrjena l. 1989, izdana l. 1990, nato pa šestkrat ponatisnjena, zadnjič v *SP 2001*. V paragrafu 1118 o azijskih, afriških in drugih pisavah vzpostavi razumevanje, ki nadalje določa odnos do teh pisav in jezikov. Preprosto zapove, da te pisave podomačujemo po načelih za zapisovanje slovenskih glasov. Ne upošteva pa dejstva, da imajo mnoge »nelatinične pisave« izbrane in odobrene standardne sisteme za latinizacijo. Tako japonologi in sinologi vztrajamo, da sta tudi japonščina in kitajščina jezika z latinično pisavo in tako v osnovi spreminjamo splošni in popreproščeni, celo ponižujoči pogled na, v našem primeru, vzhodnoazijske jezike.

SP01 ni sporen samo z vidika odnosa do nelatiničnih pisav. Tudi nestrokovnjak lahko kaj hitro oceni, da so nekatera pravila za sodobno rabo povsem neprimerna: »§ 217 Tipografske težave – Kadar pisalni ali stavni stroj nima katere črke tujih pisav, si pomagamo z vpisovanjem na roko /.../« in »§ 1137 – Priprava tipkanega besedila za tisk.« Čeprav naj bi bila *Pravila* pregledana izdaja *Pravil* iz l. 1989, tega pregleda ni zaznati.

Odveč bi bilo znova ponavljati, zakaj je bil *SP01* zastarel že ob samem izidu.¹ Večina kritik se nanaša zgolj na slovarski del. V vsem času se je v skrajno pokroviteljsko obravnavo nelatiničnih pisav spotaknil malokdo, dokler niso na prizorišče stopili strokovnjaki za vzhodnoazijske študije z Oddelka za azijske in afriške študije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

V *SP01* sta problematični še zlasti naslednji trditvi: »Opuščamo prečrkovalne ovinke prek pisav drugih jezikov, npr. angleščine, francoščine, portugalsčine, španščine, ruščine.« (Še bolj je to problematično, če pomislimo, da gre za prepis skoraj identičnega pravila iz *SP 1962*, se pravi izpred 40 let, vmes pa, kot da evropska misel ni doživela postkolonialnega hladnega tuša.) In: »Posebnost so le imena, ki so na to področje prišla iz evropskih jezikov, pisanih latinično, ta pišemo v skladu s pravili za pisavo ustreznih jezikov, npr. New Delhi, Salisbury.« Obe trditvi sta skrajno evrocentrični in odražata kolonialno miselnost

¹ O odzivih in polemikah na *SP01* strnjeno piše Helena Dobrovoljc v *Pravopisju na Slovenskem*. Glej tudi *Perspektive slovenistike ob vključevanju v Evropsko zvezo*. Zelo informativne argumente o zastarelosti *SP01* s stališča sodobnega slovaropisja podaja Vojko Gorjanc v *Uvodu v korpusno jezikoslovje* (2005: 97 in dalje).

s tem, ko med pisave drugih jezikov prištevata samo evropske jezike, in obenem s tem, ko v nepodomačeni obliki sprejemata samo imena, ki so neposredna posledica kolonialne prisotnosti. Popolnoma zanemarjata dejstvo, da zgodovinske relacije ne obstajajo samo na osi zahod – vzhod, temveč tudi med azijskimi državami samimi. Tako lahko opazujemo prečrkovalne ovinke tudi na relaciji mongolščina – kitajščina, korejščina – japonščina, kitajščina – vietnamščina. Najbolj problematično je to, da se *SP01* še vedno vede, kot da ima Evropa zadnjo besedo, ne oziraje se na dejstvo, da imajo azijski jeziki in pisave za seboj izjemno bogato izročilo, ki ga ne bi smeli zanemariti. Nasprotno, obravnavati jih moramo kot enakovrednega partnerja in vključiti v naš vsakdanji diskurz. V 21. stoletju, ko je dostopnost do informacij lažja kot kdaj koli, je potreba po natančnih podatkih nujna. Zato je še toliko težje razumljivo – lahko ga obravnavamo skoraj kot čisti anahronizem – vztrajanje pri podomačevanju. S tem se natančen podatek izgubi in z njim možnost iskanja izvora informacije oziroma nadaljnja raziskava.

Smoter celotnega zvezka, namenjenega problematiki latinizacije vzhodnoazijskih jezikov, je, da se utrdi položaj standardnih latiničnih zapisov in doseže sporazum o rabi podomačenih oblik. Zavedamo se, da raba standardnih zapisov ni mogoča prav v vseh zvrsteh in prostorih rabe, vendar je treba standardni zapis postaviti na vrhno stopničko lestvice in mu nameniti vso spoštovanje in pozornost, ki mu pripada. Podobno govorita že *SP 1937* in *SP 1950*, medtem ko *SP 1962* pri azijskih in afriških pisavah že postavi omejitve.

Zanimiv je odnos strokovne javnosti do Slovenskega pravopisa. Japonologi, ki zagovarjamo rabo standardnih zapisov, smo bili pogostokrat tarče kritik, ker pravopisa ne upoštevamo. A obenem opažamo, da ista strokovna javnost (v glavnem gre za lektorje), ki prisega na avtoriteto SP, tega uporablja izjemno nedosledno in površno. Retorično vprašanje se torej glasi: Kaj je bolje, ohranjanje standardnega latiničnega zapisa ali nedosledno, površno slovenjenje? Samo slovenjenje niti ne bi bilo tako problematično, če bi bilo res natančno izvedeno in hkrati označeno, da gre za slovenjenje. Na žalost smo priča prav nasprotnemu. Preseneča nas lahkotnost, s katero pisci in lektorji maličijo standardne latinične zapise, ki se sicer uporabljajo v tujih jezikih, iz katerih naši publicisti večinoma prevajajo in povzemajo. Ne zavedajo se, da je poseg v ime tudi poseg v identiteto in integriteto posameznika.

Branko Gradišnik je l. 1993 v spremni besedi k *Rašomon in druge zgodbe* že opozoril na prenatrženost pravila o latinizaciji in slovenjenju:

»Ko že omenjam prevajalske težave, bo prav, da omenim še eno: pisanje japonskih lastnih, predvsem osebnih imen. Pravila novega Slovenskega pravopisa omogočajo slovenjenje prečrkovanih pismenk; k temu nas napeljuje tudi dosedanja praksa v leksiki (Rašomon in ne Rashomon, Cušima in ne Cushima [sic!], Tokio in ne Tokyo, Honšu in ne Honshu). Vendar pa je leksikalna praksa šla po mojem mnenju predaleč. Tako Leksikon CZ (1988) piše imena japonskih pisateljev podomačeno. To bi bilo sicer v skladu s pravopisnim načelom, po katerem »/p/odomačeno pišemo imena vseh vrst iz ... azijskih /pisav/« (SP 1: 29), vendar pa se bje s pravilom, ki se nanaša na *latinične pisave* in se glasi, da »načeloma ohranjamo ... /p/isno podobo prevzetih osebnih lastnih imen.« **Sprenevedanje bi bilo trditi, da japonska imena prepisujemo iz znamenk. Ljudje, ki jih ponašujemo, so žive osebe in v osebnih izkaznicah imajo svoja imena zapisana (tudi) v latiničnem prepisu. Kdor bo iskal po tuji leksiki ali knjižnicah, pa imel v rokah samo našo podomačeno obliko imena, bo moral imena najprej »oddomačiti«.** Sicer pa načelo podomačenja tako ali tako ni do kraja izvedljivo – ustavi se vsaj pri zaščitenih imenih japonskih podjetij (Mitsubishi itn.)« (Gradišnik 1993: 16, poudaril Ilc)

Eden od najpogostejših argumentov proti uporabi hepburnovega sistema v slovenskih besedilih je njegova navidezna angleška narava. Hepburnov zapis je res sestavil ameriški misijonar James Curtis Hepburn l. 1867, ki naj bi angleškemu govorcu čimbolj intuitivno omogočil branje, tj. razbiranje in reproduciranje glasu, ki ga zapis predstavlja (Hmeljak Sangawa 2000: 76). Da pa hepburnov zapis le ni tako pisan na kožo angleškemu govorcu, kot se zdi na prvi pogled, potrjuje dejstvo, da so k prevodom priložena različna navodila za izgovorjavo. Donald Keene v prevodu *The Setting Sun* Osamuja Dazaija, na primer, pripiše:

»Japanese in transcription is pronounced with the consonants as in English and the vowels as in Italian. Thus, the Naoji in pronounced nah-oh-jee. There is no marked stress accent, and one is safe in giving equal weight to all syllables.« (Keene 1984/1956: vi)

Zaradi enakih razlogov lahko mestoma naletimo na hepburnov dolgi »ō«, zapisan kot »oh« (noh, butoh, Satoh, Katoh) in končni »e« kot »é« (Abé, saké). Najbrž tak zapis dobro deluje v anglofonem svetu, vendar pa lahko porodi marsikak nesmisel, kadar se ga prestavi v slovenščino, ki je močno pregiben jezik. Na

primer, če zapis »butoh«, ki se pravilno izgovarja [buto:], vzamemo iz angleškega besedila in ga nespremenjenega pregibamo dalje – *mojstri butoha, utemeljitelj butoha* – je napaka dvojna. Prvič že na ravni angleškega besedila, ki namesto standardne latinizacije uporablja nestandardno, in drugič na ravni slovenskega, ki nememu »h« podeli zvočno telo.

Veliko manj problematično od lastnih imen je povzemanje besed iz materialnega sveta. Dandanes besede iz prostorsko oddaljenih jezikov postajajo del slovenskega besedišča in tudi japonologi tu prav nič ne vztrajamo pri standardnem latiničnem zapisovanju. Piscu tega članka se zdi celo zelo zanimivo, kako se besede, ki v izvorniku ne poznajo pregibanja, množinskih oblik ali slovničnega spola, usidrajo v slovenščino in kakšno življenje v njej zaživijo. Korpusa Nova beseda in FidaPLUS nam pokažeta naslednje pojave: suši in anime sta se iz edninskega samostalnika pretvorila v števnege (sušiji, animeji), cunami zadnje čase namesto geografskega označuje fenomen iz slovenskega političnega življenja, kimono še išče spolno identiteto in se še ne more odločiti, ali bo v množini moškega ali srednjega spola (kimoni/kimona), šitake so se pragmatično pretvorile v množinskega po vzoru nadpomenke gobe, s katerimi si prikladno delijo isto končnico.

V članku si bomo podrobneje ogledali latinizacijske prakse na primerih posrednih prevodov. Primerjali bomo dva sklopa: prvi obsega dela Osamuja Dazaija, Yasunarija Kawabate, Yukia Mishime, antologije japonske poezije in sega do leta 1984. (Odločitev za to časovno obdobje je izbrana zgolj zaradi potrebe po omejitvi korpusa. Sicer bi morali analizirati vse prevode, izdane do l. 2000.) Drugi sklop zajema posredne prevode, izdane po l. 2000, se pravi po *SP 2001*. Zanima nas, ali je pod vplivom *Šeste, pregledane izdaje Pravil* kaj drugače. Obenem se bomo dotaknili tudi latinizacijske prakse v neposrednih prevodih japonske književnosti.

2 Latinizacija v starejših posrednih prevodih japonske književnosti

V tem poglavju si bomo podrobneje ogledali, kakšna je bila praksa latinizacije v posrednih prevodih. Izbrali smo si dela Osamuja Dazaija, Yukia Mishime, Yasunarija Kawabate in japonske poezije v zbirkah *Mala antologija japonske*

lirike, Haiku in Kresnica v kletki. Zanima nas, kakšnih načel so se avtorji prevodov držali in do kakšnih nekonsistentnosti je prišlo.

Pri analizi poezije smo obravnavali vsa imena, pri analizi proznih del pa smo opazovali latinizacijo v petih kategorijah: A – sistem latinizacije, B – vrstni red imen, C – pregibanje ženskih imen, D – pregibanje moških imen, E – odstopanja in ostali pojavi. Številke v oklepaju ob navedenih imenih se nanašajo na stran, kjer se ime pojavi.

Mala antologija japonske lirike

V *Mali antologiji japonske lirike* (Mladinska knjiga, Ljubljana, 1975, ur. Mart Ogen) je predstavljena celotna zgodovinska pot japonske lirike od zbirke *Man'yōshū* do poezije prostega verza v 20. stoletju.

V naslednji tabeli so izpisana imena, pri katerih je prišlo do napačnega slovenjenja. Izpustili smo tista, v katerih se *ch, sh, ts, w, j, y, ō, ū* iz hepburna ne pojavljajo, saj pri slovenjenju ne prihaja do sprememb.

Stran	Zapis v knjigi	Zapis v hepburnu
2	Ki no Tsurajuki	Ki no Tsurayuki
5	Jūrjaku	Yūryaku
11	Jamabe Akahito	Yamabe Akahito
13	Jamanoue Okura	Yamanoue Okura
14	Ōtomo Jakamoči	Ōtomo Yakamochi
21	Ošikōči no Mitsune	Ōshikōchi no Mitsune
22	Ono no Komači	Ono no Komachi
24	Kijomara no Fukujabu	Kiyohara no Fukuyabu
27	Sugawara no Mičizane	Sugawara no Michizane
29	Minamoto no Šigejuki	Minamoto no Shigeyuki
30	Minamoto no Jorizane	Minamoto no Yorizane
31	Fudžiwara no Šunzei	Fujiwara no Shunzei
31	Izumi Šikibu	Izumi Shikibu
33	Fudžiwara no Tadamiči	Fujiwara no Tadamichi
34	Fudžiwara no Teika	Fujiwara no Teika
35	Šunzei no musume	Shunzei no musume
38	Šokuši	Shokushi
38	Saigjō	Saigyō
39	Džakuren	Jakuren
44	Seson Jūbai	Sesson Yūbai

Stran	Zapis v knjigi	Zapis v hepburnu
46	Šōtetsu	Shōtetsu
47	Kjōgoku no Tamekane	Kyōgoku no Tamekane
48	Imagawa Rjōšun	Imagawa Ryōshun
49	Sōchō	Sōchō
54	Andō Hirošige	Andō Hiroshige
55	Jamazaki Sōkan	Yamazaki Sōkan
56	Nišijama Sōin	Nishiyama Sōin
56	Ikeniši Gonsui	Ikenishi Gonsui
57	Matsuo Bašō	Matsuo Bashō
66	Sešu	Sesshū
66	Muromači	Muromachi
67	Esa Šōhaku	Esa Shōhaku
68	Morikawa Kjoroku	Morikawa Kyoroku
68	Jamaguči Sodō	Yamaguchi Sodō
68	Tačibana Hokuši	Tachibana Hokushi
69	Mukai Kjorai	Mukai Kyorai
69	Naitō Džōsō	Naitō Jōsō
73	Josa Buson	Yosa Buson
74	Jokoi Jajū	Yokoi Yayū
74	Čijo-ni	Chiyo-ni
74	Kurojanagi Šōha	Kuroyanagi Shōha
75	Ōšima Rjōta	Ōshima Ryōta
75	Jamamoto Rjōkan	Yamamoto Ryōkan
76	Sakurai Baišitsu	Sakurai Baishitsu
80	Kobajaši Isa	Kobayashi Issa
81	Ōkuma Kotomiči	Ōkuma Kotomichi
82	Tačibana Akemi	Tachibana Akemi
85	Masaoka Šiki	Masaoka Shiki
86	Tanaka Kišō	Tanaka Kishō
86	Ueda Čōšū	Ueda Chōshū
86	Takahama Kjoši	Takahama Kyoshi
88	Išikawa Takuboku	Ishikawa Takuboku
89	Kitahara Hakušū	Kitahara Hakushū
89	Josano Akiko	Yosano Akiko
92	Saitō Mokiči	Saitō Mokichi
93	Jamaguči Seiši	Yamaguchi Seishi
94	Katō Šūson	Katō Shūson
96	Kitazono Katsue	Kitazono Katsue
99	Tamura Rjūiči	Tamura Ryūichi

Tabela 1: Izpisana imena iz zbirke *Mala antologija japonske lirike*

Izsledki nam pokažejo sistematično nedoslednost. Nekateri elementi iz hepburna so ohranjeni, medtem ko so nekateri sistematično slovenjeni. Tako se ohranja: *w*, *ts*, *ō*, *ū*, slovenijo se *ch* v *č*, *sh* v *š*, *y* v *j*, *j* v *dž*. Prav tako se ne ohranja dvojni soglasnik, ki se sloveni v enojnega: *Issa* v *Isa*, *Sesshū* v *Sešu*. O razlogih za nedoslednost lahko samo ugibamo, a zdi se, da je sestavljalec prepoznal glasovno vrednost *w*, *ō*, *ū*, slovenil pa je tiste elemente, ki se jih da zapisati tudi z naborom slovenskih črk. Vendar to ne pojasni ohranitve *ts* in izpusta podvojenih soglasnikov. Zanimiva je oblika za glavno mesto Tokio, ki je zapisano kot *Tōkjō* nato pa sklanjano v *Tōkjōa*.

V spremnem besedilu avtor antologije razloži:

»Japonščina ne pozna posebej poudarjenih glasov, ampak so vsi zlogi enako naglašeni, le dolžina posameznih samoglasnikov je daljša, kar pa je nakazano (prim. Bašō – beri Bašoo, Kokinšū – beri Kokinšuu). Drugače izgovarjajo vokale tako kot mi. Soglasnik »š« je mehkejši od našega, »z« izgovarjajo s pridihnjanim »d«, torej »Hana(d)zono«, »w« pa je naš soglasniški »u«. Zaradi doslednosti sem zato tudi imena mest kot Kjōto in Tōkjō pisal tako, kot jih izgovarjajo Japonci, kljub pri nas sprejetemu pisanju Kioto in Tokio. Glasu »k« Japonci ne poznajo, »r« pa izgovarjajo z nastavo »d«. (Ogen 1975: 138)

Pri gornji tabeli smo v stolpcu za hepburnov zapis japonska imena »oddomačevali«, kar ni bilo tako enostavno, kot bi se ob pripisanem navodilu morda zdelo. Sledljivost, na katero se zagovorniki standardnih zapisov sklicujemo, je bila zaradi tiskarskih škratov in opuščanja dvojnih soglasnikov precej otežena. Avtorju tega članka je pri iskanju pravih zapisov v HB v veliki meri pomagalo znanje japonskega jezika,² jasno pa je, da smo taki v manjšini.

Haiku

V zbirki *Haiku* (Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1973) prevajalec Iztok Geister zbere najbolj znane haikuje osrednjih pesnikov: Bashō, Issa, Shiki, Yosa

² Npr.: Kijomara/Kiyohara – precej neverjetno bi bilo, da bi bila beseda »mara« sestavina imena, saj pomeni budističnega demona in prostaški izraz za moški spolni ud, »hara« pa je nasprotno kar pogosta sestavina v priimkih in krajevnih imenih.

Buson, Chiyo-ni itd. Pri latinizaciji se ne drži hepburna niti ne kunreija niti ne sloveni povsem. Ubere povsem svojo pot, ki jo v spremnem besedilu tudi pojasni:

»Prevajalci uporabljajo pri romanizaciji japonščine večidel angleško (za konzonante) in italijansko (za vokale) fonetizacijo. Hribarjev prevod Iz stare kitajske filozofije me je vzpodbudil k slovenski fonetizaciji, ki je zaradi določenih nujnih odstopanj vendarle nekakšna svojeglavost. Poleg izvorno slovensko fonetiziranih znakov š (za zveze sha, sho in shu), č (za zveze cha, cho in chu), ž (za zveze ja, jo, in ju), s (za zvezo shi), c (za zvezo chi in tsu), z (za zvezo ji) ter h (za zvezo fu) uporabljam v novejšem času iz angleščine privzeta znaka w in y kot tudi v materinščini neobičajne dublante (npr. ss ali ii ipd.). Res pa je, da je tudi takšna fonetizacija samo približno točna. Zdi se celo, da so naši južni jeziki prikladnejši za takšno predrznost; tako npr. sta mehki č v zvezi chi in đ v zvezi ja, jo, ju primernejša kot trdi č in ž. W je konzontan nekje med našima u in v. R je glas med našima l in r, vendar bližji r. G je rahlo nazalen, kot ng. Akcenti obstoje, dasi bežno izraženi. Vokal označen s strešico označuje dvojno dolžino izgovorjave. U (vedno) in i (včasih) sta slabo naglašena. Ipd.« (Geister 1973: 120, 121)

Avtor se očitno zaveda posebnosti japonskega jezika in si jih želi kar najbolje prikazati v slovenščini. Vendar pomeša sistema hepburn in kunrei, odloči se za »ž« – ta v slovenščini označuje fonem [ʒ], ki ga v japonskem jeziku sploh ni, ter navede napačno trditev, da so dublete v materinščini neobičajne. Hvalevredni so opis zvočne podobe japonskega »r« in »w«, pripomba o nazalnem »g« in pojasnilo o dolžini vokalov, ki jih označuje s cirkumfleksom.

Zbirka je zastavljena ambiciozno in poleg prevodov navede haikuje tudi v latiniziranem izvorniku. Avtorjeva latinizacijska kreativnost, nedvomno dobronamerna, pa v očeh poznavalca, vajenega bodisi hepburna ali kunreija, pomeni precejšno zmedo.

Primeri:

zakaj so nekatere

Nani yue ni

ledene sveče dolge

nagami zika aru

druge kratke?

curara zoya

Onicura (Geister 1973: 101)

ni ne zemlje ne neba

Ten mo ci mo

le sneg

nasi ni yuki no

nenehno naletava

furusikiri

Hasin (Geister 1973: 104)

koliko ljudi teče v prvem

Ikutari ka

zimskem nalivu

sigure-kakeneku

na ono stran

seta no hasi

prek dolgega mostu v kraju seta

Žôsô (Geister 1973: 104)

zimski večer

Huyu no yo ya

kako grozno

hari usinôte

šivanka je izginila!

osorosiki

Baisicu (Geister 1973: 107)

blodna mačka

Noraneko no

serje

hun site iru ya

v zimskem vrtu

huyu no niwa

Siki (Geister 1973: 107)

V naslednji tabeli podajamo seznam imen pesnikov, kot so zapisani v knjigi, in njihove pravilne zapise v hepburnu. Tukaj dolge vokale zapisujemo s

cirkumfleksom. Zapisov, ki so podani pravilno ali ki niso problematični, ne podajamo.

Stran	Zapis v knjigi	Zapis v hepburnu
9	Bašô	Bashô
9	Siki	Shiki
11	Žôsô	Jôsô
12	Onicura	Onitsura
13	Kubucu	Kubutsu
13	Ciyo-ni	Chiyo-ni
18	Ecuzin	Etsujin
19	Šado	Shado
20	Teizi	Teiji
22	Naožo	Naojo
31	Šôha	Shôha
32	Sikô	Shikô
33	Kikašu	Kikashu
40	Čora	Chora
49	Hokusi	Hokushi
49	Šûôsi	Shûôshi
52	Bončô	Bonchô
56	Sogecu-ni	Sogetsu-ni
60	Kyosi	Kyoshi
66	Ôšu	Ôshu
68	Ransecu	Ransetsu
71	Ocuzi	Otsuji
77	Šôhaku	Shôhaku
78	Ryûsi	Ryûshi
89	Gociku	Gochiku
89	Kišu	Kishu
97	Hugyoku	Fugyoku
103	Kacuri	Katsuri
104	Hasin	Hashin
107	Baisicu	Baishitsu
109	Cigecu-ni	Chigetsu-ni
112	Yazin	Yajin
113	Sute-žo	Sute-jo

Tabela 2: Izpisana imena iz zbirke *Haiku*

Kresnica v kletki

V zbirki *Kresnica v kletki* (Stella, Šmarješke toplice, 2000) prevajalec Igor Majaron napravi podobno kot v *Mali antologiji japonske lirike* pregled japonske lirike od *Man'yōshū* do Masaoke Shikija. Zbirka v celoti ohranja hepburnov zapis. Izpušča le diakritično označevanje dolgih vokalov, za kar lahko predvidevamo, da so bili izpuščeni že v posredovanih prevodih: Basho, Sogi itd. V spremnem besedilu prevajalec zapiše:

»Prevod je nastal primerjalno s pomočjo mnogih angleških, nemških, ruskih ter srbskih in hrvaških prevodov.« (Majaron 2000: 10)

(Prevodoslovje ta pojav opisuje s terminom »kompilativni prevod«.) Doda še navodila za izgovorjavo:

»Izgovor japonskih imen: TS = C, CH = Č, J = DŽ, SH = Š, W = V, Y = J, ostale črke enako kot v slovenščini.« (Majaron 2000: 10)

Drugih posegov v hepburnov zapis ni.

Yukio Mishima: *Kipenje morja* (Shiosai)

Kipenje morja (Prešernova družba, Ljubljana, 1961) je po zdaj zbranih podatkih eden prvih posrednih prevodov japonske književnosti. Napravil ga je Edvard Kocbek.

A – sistem latinizacije

Prevod dosledno uporablja hepburn brez diakritičnega označevanja dolgih vokalov. Pojasnila ni. Krajevna imena: Uta-jima, Chita, Atsumi (3) –, imena templjev in božanstev – žrtvenik Yashiro, Watatsumi-no-mikoto (3) –, imena ladij – Taihei-maru (5), Hiyodori-maru, Utajima-maru (106) –, osebna imena: Shinji, Hiroshi, Ryuji, Hatsue, Chiyoko.

B – vrstni red imen

Osebna imena so brez pojasnila zapisana po slovenskem vrstnem redu: Jukichi Oyama (10), Yasuo Kawamoto (16), Teru Miyata (18).

C – pregibanje ženskih imen

Ženska imena na -o, -e se sklanjajo: Chiyoki (44), o Hatsui (99) [im. Chiyoko, Hatsue].

D – pregibanje moških imen

- i) Moški priimki na -a se sklanjajo po 2. m. sklanj.: Teruja Miyate, Teruju Miyati (18) [im. Teru Miyata].
- ii) Moška imena na -o se pregibajo s podaljševanjem osnove: Yasuoja (111), Yasuojeva cigareta (44) [im. Yasuo].

E – odstopanja

- i) Na naslovnici je avtorjevo ime zapisano nedosledno in napačno, **Jukio Mishina**.
- ii) Dolgi ii se ohranja: Kii (110).

Osamu Dazai: *Večerno sonce* (Shayō)

Večerno sonce (Cankarjeva založba, Ljubljana, 1964) je po angleškem prevodu Donalda Keena prevedla Katarina Puc.

A – sistem latinizacije

Prevod večinoma upošteva HB zapis, pojasnila ni: Naoji (5), Wada (11), Kawata (14), Okinawa (30), Uehara Jiro (53), Miyake (80), Asagaya (103), Suzuya (107).

B – vrstni red imen

Vrstni red je japonski, vendar pojasnila ni: Uehara Jiro (53).

C – pregibanje ženskih imen

(Ni primerov.)

D – pregibanje moških imen

Sklanjaje moških priimkov na -a je nedosledno.

- i) po 1. m. sklanj.: vila Kawata (14) [im. Kawata];
- ii) po 2. m. sklanj.: zaupanje v strica Wado (15), pismo Wade (34) [im. Wada], z Ueharo (47) [im. Uehara]; vendar tudi nedosledno: misliš na gospoda Hosoda (39), h gospodu Hosodi (39) [im. Hosoda].

E – odstopanja in drugi pojavi

Nekatera imena so slovenjena, pojasnila ni: Ivašima (5), Nišikata (7), Dnevnik iz Šarašine (87), Čidori (104), Nišiogi (104).

Yasunari Kawabata: *Tisoč žerjavov* (Senbazuru)

Tisoč žerjavov (Prešernova družba, Ljubljana, 1965) je po nemškem prevodu prevedel Jože Kranjc.

A – sistem latinizacije

Prevod upošteva zapis HB, tudi za avtorjevo ime na naslovnici. V spremnem besedilu je kratka pripomba o izgovorjavi: »Pripomba: *Kikuji* izgovori: Kikudži, *Chikako* izgovori: Čikako, *Nojiri* izgovori: Nodžiri, *furoshiki* izgovori: furošiki.« (113).

B – vrstni red imen

Vrstni red imen je brez pojasnila slovenski: Yukiko Inamura (30).

C – pregibanje ženskih imen

- i) Ženska imena se sklanjajo po 1. ž. sklanj: Yukiki je bilo videti (39) [im. Yukiko].
- ii) Včasih se sklanjajo tudi ženski priimki: »gospodično Inamuro« (32), vendar »z gospodično Inamura« (41) [im. Inamura].

D – pregibanje moških imen

(Ni primerov.)

E – odstopanja in drugi pojavi

- i) Prevod sicer upošteva hepburnov zapis, vendar ne dosledno: Muejuki (38), Tsurajuki (38) [hepburn: Mueyuki, Tsurayuki].
- ii) Prevod dolge vokale označuje (s cirkumfleksom) le v spremnem besedilu: Sôtatsu, Sôtan (113), sicer ne: Yurakucho (34) [Yūrakuchō].
- iii) Na notranji naslovnici je avtorjevo ime nedosledno slovenjeno: Yasunari Kavabata [Jasunari Kavabata ali Yasunari Kawabata].

Yukio Mishima: *Po banketu* (Utage no ato)

Po banketu (Prešernova družba, Ljubljana, 1971) je (domnevno po angleški predlogi) nastal v prevodu Katarine Bogataj.

A – sistem latinizacije

Naslovnica in celotno besedilo brez pojasnila uporabljata dosledno slovenjenje: Secugoan (5), Noguči (5).

B – vrstni red imen

Brez pojasnila so zapisana v japonskem vrstnem redu: Fukuzava Kazu (5), Noguči Juken (11), Kato Kiomasa (13).

C – pregibanje ženskih imen

Ženskega imena Kazu ne sklanja. Svoji obliko napravi s podaljševanjem osnove: Kazujin (19).

D – pregibanje moških imen

Moški priimki na -a se sklanjajo po 2. m. sklanj.: Nagajami Genkiju (6) [im. Nagajama Genki], z Macujamo (13) [im. Macujama].

E – odstopanja

i) Nekaj imen pusti nesklanjanih: »Kramljanje o haiku« (45), v Sado (97).

ii) V krajevnem imenu Niigata dvojni ii ohranja: v Niigati (54).

Yasunari Kawabata: *Glas gore* (Yama no oto) in *Speče lepotic* (Nemureru bijo)

Glas gore in *Speče lepotic* sta izšla v istem zvezku zbirke Nobelovci (Cankarjeva založba, Ljubljana, 1975). Obe deli je prevedel Janko Moder, prvo iz nemščine in drugo iz slovaščine. Uredil ju je sam.

A – sistem latinizacije

i) Prevoda brez pojasnila upoštevata dosledno slovenizacijo, tudi za zapis avtorjevega imena: Šingo (13), Jasuko (15), Kajo (13).

ii) Zaporedje -ui, -ei, -ai se zapisuje z -uj, -ej, -aj tudi tam, kjer gre za dva zloga z ločenim poudarkom: Šujči (13), Ajda (38), Ejko (43).

B – vrstni red imen

Ohranja se japonski vrstni red, pojasnila ni: Ogata Šingo (13), Tanizaki Ejko (43).

C – pregibanje ženskih imen

Včasih se sklanja tudi ženski priimek na -a: k Ivamuri Nacuko (173) [im. Ivamura Nacuko].

D – pregibanje moških imen

Moški priimki na -a se sklanjajo po 1. m. sklanj.: na Harunoba (43) [im. Harunobe], o Ajharu (200), z Ajharom (200) [im. Ajhara], vendar opazimo nedoslednost pri naslednjem primeru: pri pogrebni slovesnosti za Torijamo (68), je Torijamu strigla lase (68), nobene zveze s Torijamo (69), med Torijamo in njegovo ženo (69), pred Torijamom (69), Torijama je vse vzel (69), ni bilo jasno Torijamu (69) [im. Torijama].

E – odstopanja in drugi pojavi

- i) V spremnem besedilu ime avtorja zapiše po slovenskem vrstnem redu: Jasunari Kavabata.
- ii) Nedosledno pregibanje krajevnih imen: v mestu *Hirosakiju*, v mestu *Aomoriju* (126), vendar v *okrožju Minamicugaru*, v *okrožju Kitacugaru* (127).

Yasunari Kawabata: Jezero (Mizuumi)

Prevod *Jezera* (Mladinska knjiga, Ljubljana, 1976) je opravil Miha Avanzo po angleški predlogi.

A – sistem latinizacije

Na platnici in notranji naslovnici je avtorjevo ime zapisano v hepburnu, medtem ko so v besedilu vsa lastna imena zapisana slovenjeno. Pojasnila ni.

B – vrstni red imen

Pri imenih je brez pojasnila upoštevan slovenski vrstni red: Gimpei Momoi (5), Hisako Tamaki (18).

C – pregibanje ženskih imen

- i) Žensko ime Hisako sklanja po 1. ž. sklanj.: Hisaki (28) [im. Hisako].
- ii) Ne sklanjajo se druga ženska imena: obraza Mijako in Jajoi (31), Tatsu (36).
- iii) Sklanjajo se tudi ženski priimki: iz Nobuko Onde (81) [im. Nobuko Onda].

D – pregibanje moških imen

Moški priimki na -a se sklanjajo po 2. m. sklanj: Jukičija Fukuzave (81) [im. Jukiči Fukuzava].

E – odstopanja

- i) Imena avtorjev slik, s katerimi je izdaja opremljena, so podana v japonskem vrstnem redu in v zapisu HB; Fukuzawa Shiro, Mayumi Oda, Araki Tetsuo idr.
- ii) Žensko ime Tatsu je ohranjeno v zapisu HB.

Yukio Mishima: *Morje rodovitnosti* (Hōjō no umi)

V letih 1983/1984 je Pomurska založba izdala tetralogijo *Morje rodovitnosti* (Hōjō no umi). Vsakega od štirih romanov je prevedel drug prevajalec: *Pomladni sneg* (Haru no yuki) Janko Moder, *Pobegle konje* (Honba) Alenka Stanič, *Hram jutranje zarje* (Akatsuki no tera) Jaka Štular in *Angelov propad* (Tennin no gosui) Maja Kraigher. Vse štiri romane je uredil Jože Fistrovič, lektoriral Andrijan Lah, zato jih bomo obravnavali skupaj, saj so uredniške in lektorske smernice iste.

A – sistem latinizacije

Prevodi vselej upoštevajo slovenjenje tudi za zapis avtorjevega imena na naslovnici. Pojasnila ni.

B – vrstni red imen

Vrstni red v osebnih imenih je slovenski, vendar opombe o tem ni: Kijoaki Macugae (*Pomladni ... 5*), Cunanori Jamao (*Pomladni ... 69*) idr.

C – pregibanje ženskih imen

Ženska imena se pregibajo s krajšanjem osnove: Satokine (*Pomladni ... 108*) [im. Satoko], drugače se ne sklanjajo.

D – pregibanje moških imen

- i) Moški priimki na -a se sklanjajo po 1. m. sklanj.: Šigenukija Honda (*Pomladni ... 5*) [im. Šigenuki Honda], Iinumu (*Pomladni ... 15*) [im. Iinuma], z Ajakurom (*Pomladni ... 29*) [im. Ajakura], s Hondom (*Pomladni ... 119*) [im. Honda], Harukata Kaja (*Pobegli ... 86*) [im. Harukata Kaja] indr.
- ii) Nekatera moška imena se pregibajo s podaljševanjem osnove: Kijoakijeva (*Pomladni ... 5*) [im. Kijoaki], Icuijev (*Pomladni ... 303*) [im. Icui]; nekatera s krajšanjem osnove, Macugaove (*Pomladni ... 5*), Macugaa (*Pomladni ... 7*) [im. Macugae], indr.

E – odstopanja in drugi pojavi

- i) Dvojni ii se ohranja: Iinuma (*Pomladni ... 15*), Iida (*Pobegli ... 81*).
- ii) Končni -e se zapisuje z ostrivcem: Miné (*Pomladni ... 131*), Hidé (*Pomladni ... 260*), Keagé (*Pobegli ... 8*), Kuisé (*Pobegli ... 8*), Kensuké (*Pobegli ... 61*), Isé (*Pobegli ... 73*), Vatanabé (*Pobegli ... 99*), Sataké (*Pobegli ... 104*), Hoké (*Pobegli ... 104*), Hakoné (*Hram ... 145*), Rié (*Hram ... 177*), Hinodé (*Angelov ... 8*), Komagoé (*Angelov ... 9*), Kinué (*Angelov ... 20*), Cuné (*Angelov ... 188*).
- iii) Izjeme, kjer se pojavi podvojeni konzontan: Ninna (*Hram ... 156*), Hattori (*Hram ... 167*), seppuku (*Hram ... 224*), Nippon (*Angelov ... 168*). Pod vplivom angleščine se podvojeni konzontan napiše tudi s »sšč«: Gesšudži (*Angelov ... 49*) [hepburn: Gesshūji] in Nisšo-maru (*Angelov ... 90*) [hepburn: Nisshō-maru].
- iv) Dvoglasje -ai, -ei ipd. se zapisuje z -j pred pripono -maru: Nikej-maru (*Angelov ... 89*), Tajej-maru (*Angelov ... 90*), Dajču-maru (*Angelov ... 95*), sicer se ga ohranja: Sai (*Pobegli ... 41*), Ukei (*Pobegli ... 72*), Minami Dairadai (*Hram ... 146*), Hončo monzui (*Hram ... 205*).
- v) Hepburn je ohranjen pri blagovni znamki: Itsui Products (*Hram ... 15*).

3 Latinizacija v posrednih prevodih po l. 2000

Latinizacijo v posrednih prevodih po l. 2000 si bomo ogledali po sklopih, saj nekatere družita ista prevajalka in založba.

Abe Kōbō: *Ladja Sakura* (Hakobune Sakura maru); Haruki Murakami: *Divja jaga za ovco I, II* (Hitsuji o meguru bōken)

Romana *Ladja Sakura I, II* (2003) in *Divja jaga za ovco I, II* (2004) je prevedla Sabina Lodrant (Založniški atelje Blodnjak, Ljubljana).

A – sistem latinizacije

Upošteva se hepburnov sistem brez označevanja dolgih samoglasnikov, pojasnila ni: shochu (*Ladja ... I 8*), tokeimushi (*Ladja ... I 9*), Inototsu (*Ladja ... I 40*), Fuji (*Ladja ... I 127*), Shinjuku (*Divja ... I 21*), Hokkaido (*Divja ... I 121*), Meiji (*Divja ... I 123*), Sapporo (*Divja ... I 171*).

B – vrstni red imen

Vrstni red je slovenski, pojasnila ni: Kenzaburo Oe (*Divja ... I 8*), Yukio Mishima (*Divja ... I 12*).

C – pregibanje ženskih imen

(Ni primerov.)

D – pregibanje moških imen

Moški priimki na -a se sklanjajo po 2. m. sklanj.: Yukia Mishime (*Divja ... I 12*) [im. Yukio Mishima].

E – odstopanja in drugi pojavi

Napačen prepis imena: Ayoma bulevar (*Divja ... I 36*) [Aoyama], Shinjuko (*Divja ... I 139*) [Shinjuku]. (Tudi sicer je v teh prevodih kar nekaj tiskarskih škratov.)

Haruki Murakami: *Ljubi moj Sputnik* (Suputoniku no koibito); Južno od meje, zahodno od sonca (Kokkyō no minami taiyō no nishi)

Ljubi moj Sputnik (2004) in *Južno od meje, zahodno od sonca* (2005) je prevedla prevajalka Majda Kompare za isto zbirko, založbo in urednika (zbirka Roman, Mladinska knjiga, Ljubljana, urednik Aleš Berger).

A – sistem latinizacije

Iztok ILC: Slovenjenje v posrednih prevodih ...

Upošteva se slovenjenje brez pojasnila: Šiga Naoja (*Ljubi ... 11*), Čigasaki (*Ljubi 13*), Kičidžodži in Haradžuku (*Ljubi ... 46*), Cudanuma (*Ljubi... 58*), Šindžuku (*Ladja ... I 85*), Hadžime (*Južno ... 5*), Šimamoto (*Južno ... 7*).

B – vrstni red imen

Vrstni red je slovenski, pojasnila ni: Šiniči Nimura (*Ljubi ... 184*), Izumi Ohara (*Južno ... 83*).

C – pregibanje ženskih imen

Se ne sklanjajo: Miu, Miujino ime (*Ljubi ... 37*), Izumi, Šimamoto (*Južno ...*).

D – pregibanje moških imen

Moški priimki na -a se sklanjajo po 2. m. sklanj.: od Nišide (*Južno ... 30*) [im. Nišida], gospodu Nakajami (*Južno ... 175*) [im. Nakajama].

E – odstopanja in drugi pojavi

Nedoslednost v slovenjenju: Jotsuja (*Južno ... 141*) [slov. Jocuja].

Mari Akasaka: *Vibrator* (Vaiburēta); Shōko Tendō: *Hči jakuze* (Yakuza na tsuki)

Ti deli obravnavamo skupaj, saj je obe prevedla Maja Štrumelj in lektorirala Viktorija Muha (Učila International, Tržič, 2008).

A – sistem latinizacije

Uporablja se slovenizacija, pojasnila ni: Čiemi, Šitara (*Vibrator, 30*), šoču (*Vibrator 45*), Hirojasu, Nacuki (*Hči ... 7*), Nakauči (*Hči ... 56*).

B – vrstni red imen

Vrstni red je japonski, pojasnila ni: Hori Čiemi, Hatada Rie, Mita Hiroko (*Vibrator 30*), Ozava Seidži (*Vibrator 47*).

C – pregibanje ženskih imen

Se ne sklanjajo: po Miuri Risako (*Vibrator 32*), z Mizue (*Hči ... 57*).

D – pregibanje moških imen

- i) Moški priimki na -a se sklanjajo po 2. m. sklanj.: Maedžimo (*Hči ... 64*) [im. Maedžima], grob Fudžisave (*Hči ... 176*) [im. Fudžisava],
- ii) Imena na -a se sklanjajo po 2. m. sklanj.: Taki (*Hči ... 135*) [im. Taka].

E – odstopanja in drugi pojavi

- i) Ohranja se dvojni ii: Niigata (*Vibrator 51*).
- ii) Ime avtorice Shoko Tendo se ves čas zapisuje v HB (*Hči ...*).

Natsuo Kirino: Rez (Auto)

Rez Natsuo Kirino je iz angleščine prevedla Jana Cedilnik (Učila, Tržič, International, 2006).

A – sistem latinizacije

Uporablja se slovenjenje brez pojasnila: Tecuja, Šibuja (23), Kabuki-čo (39).

B – vrstni red imen

Vrstni red je slovenski, opombe ni: Kazuo Mijamori (120), Akira Džumondži (126).

C – pregibanje ženskih imen

- i) Anna se sklanja po 1. ž. sklanj: Anna – Anne.
- ii) nesklonljiva so: Jajoi, Masako, Joši, Kazue idr.
- iii) svojilna oblika Kazue – Kazuejina skrb (148).
- iv) sklanja tudi ženske priimke: zraven inšpektorice Komade (251) [im. Komada].

D – pregibanje moških imen

- i) priimki na -a se sklanjajo po 2. m. sklanj.: Sogo (135) [im. Soga].

E – odstopanja in drugi pojavi

- i) neslovenjeno se piše ime Anna (41), Issey (151).
- ii) napačna svojilna oblika moškega imena: Kinugasin (216) [prav. Kinugasov].

iii) japonsko žensko osebno ime Yoshie se – morda zaradi vpliva angleške izgovorjave – sloveni v Joši, čeprav se končni -e v japonskem imenu izgovarja kot polni zlog.

4 Sklep

Domnevamo lahko, da je slovenjenje dokončno zakoličil *SP 1962*, kajti prevodi okoli te letnice v veliki meri še upoštevajo hepburnov zapis (*Kipenje morja* 1961, *Večerno sonce* 1964, *Tisoč žerjavov* 1965). Vendar že *Sestre Makiokove* (1967) upoštevajo slovenjenje (glej tabelo 3 – posredni prevodi). Kadar govorimo o uporabi HB ali slovenjenja, je treba poudariti, da je nedosledne rabe veliko. Neslovenjena ostajajo imena podjetij ali pa tista, ki so morda prevajalcu in lektorju zvenela domače (Anna, Issey, slednji morda zaradi modne znamke Issey Miyake.) V splošnem lahko trdimo, da se je, ne glede na premočrtnost pravila o slovenjenju japonskega jezika, to, četudi dokaj enostavno, le redkokdaj v celoti implementirano. Pisci večinoma slovenijo le tiste dele, ki se jim zdijo »preveč angleški«, kot na primer »sh«, »ch« ali »y«, pozabljajo pa na »ts«, »j« in »w«. Ohranjajo tudi »ii«. Zlasti problematično je slovenjenje lokalnih nestandardnih zapisov. Tako je bil v ameriških prevodih *Morja rodovitnosti* uporabljen končni -é, katerega edina funkcija je, da ga anglofoni bralec sploh izgovori. V našem okolju ta končni -é daje napačno informacijo o ozkosti vokala in o mestu jakostnega naglasa, ki ga japonski jezik sicer ne pozna. V sodobnih prevodih japonske književnosti v tuje jezike se lokalni nestandardni zapisi opuščajo in zamenjujejo s standardnim zapisom (večinoma s HB). Ta se od jezika do jezika oziroma od prevoda do prevoda razlikuje le v uporabi cirkumfleksa ali makrona za označevanje dolgih vokalov.

Analizirani prevodi bralca le redkokdaj opozorijo na sistem latinizacije, o vrstnem redu osebnih imen pa nikoli. Nekateri starejši prevodi po zgledu pregibanj grških ženskih imen na -o in -e pregibajo tudi japonska ženska imena. V novejših te rabe ni več zaznati.

V prejšnjih poglavjih analizirani podatki nam kažejo, na katerih mestih največkrat pride do napak. Tovrstne napake so enostavno rešljive: priporočljivo je pripisovanje opomb o sistemu latinizacije; izbrani sistem naj bo dosledno upoštevan in predvsem mora biti omogočena sledljivost imen; pri osebnih imenih

naj se zapiše, v katerem vrstnem redu so podana; pregibanje naj se opravi dosledno po izbranih paradigmah, da ne bo prihajalo do motečega mešanja 1. in 2. moške sklanjatve pri moških priimkih na -a in podobnih pojavov.

Zanimivo je, da so sestavjalci pesniških antologij kreativno posegali v sistem latinizacije, ker so želeli čim nazorneje zapisati glasovno podobo japonskega jezika. V proznih prevodih tovrstne tenkočutnosti ni zaznati nikjer.

Za ilustracijo smo dodali še tabelo neposrednih prevodov, nastalih večinoma v zadnjih petih letih (glej tabelo 4 – neposredni prevodi). V njih je latinizacija dosledna. Odločitev o izbiri sistema je pogostokrat prepuščena prevajalcu, včasih je odvisna tudi od uredniške politike. Opažamo lahko tri smeri: 1. popolno slovenjenje vseh osebnih in občnih imen (uporaba slovenjenja v leposlovju je zaradi različnih razlogov dopustna); 2. heburnov zapis; 3. kombinacijo heburnovega zapisa za osebna imena in slovenjenja za občna (s priloženo opombo). Zadnji dve delimo še na podskupini glede na (ne)označevanje dolgih vokalov. Pisec tega članka iz lastnih izkušenj ve, da je zadnja, kombinacijska smer najbolj prožna, saj slovenjenje občnih imen omogoča lažjo izpeljavo novih imen ali pridevnikov, kadar jih prevajalec potrebuje, obenem se tako izognemo trkom že popolnoma podomačenih besed (gejša, samuraj, šogun) z novimi, lastna imena pa tako ostajajo neokrnjena.

Literatura

- Breznik, Anton in Fran Ramovš (1937) *Slovenski pravopis, mala izdaja*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna.
- Dobrovoljc, Helena (2004) *Pravopisje na Slovenskem*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.
- Geister, Iztok (1973) 'Pripomba k prvi slovenski izdaji haiku poezije.' V: *Haiku*. Ljubljana: Državna založba Slovenije. Str. 119–121.
- Corjanc, Vojko (2005) *Uvod v korpusno jezikoslovje*. Domžale: Izolit.
- Gradišnik, Branko (1993) 'O pisatelju, ki se je šalil zelo resno.' V: *Rašomon in druge zgodbe*. Ryunosuke Akutagawa. Ljubljana: Mihelač. Str. 5–17.
- Hmeljak Sangawa, Kristina (2000) 'Al' prav se piše kaisha ali kajša. O latinizaciji japonskih lastnih imen v Sloveniji.' *Azijske in afriške študije* IV/1, str. 75–89.

Iztok ILC: Slovenjenje v posrednih prevodih ...

Jesenšek, Marko, ur. (2003) *Perspektive slovenistike ob vključevanju v Evropsko zvezo*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije.

Keene, Donald (1984) [1956] 'Note on Pronunciation of Names.' V: *The Setting Sun*. Osamu Dazai. Tōkyō: Charles E. Tuttle Co.: Publishers. Str. vi.

Majaron, Igor (2000) 'Uvod.' V: *Kresnica v kletki*. Šmarješke toplice: Stella. Str. 5–10.

Ogen, Mart (1973) 'Japonska lirika in njen zgodovinski okvir.' V: *Mala antologija japonske lirike*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str.105–130.

Slovenski pravopis. (1950) Ljubljana: SAZU in Državna založba Slovenije.

Slovenski pravopis. (1962) Ljubljana: SAZU in Državna založba Slovenije.

Slovenski pravopis. (2001) Ljubljana: SAZU in ZRC SAZU Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.

Škrabec, pater Stanislav (1994) *Jezikoslovna dela 2*. Jože Toporišič (ur.). Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica.

Pregledano gradivo (avtorji so navedeni glede na zapis v knjigi in ne po HB)

Abe, Kobo (1981) *Ženska s peščin (Suna no onna)*. Prev. Jasna Hrvatina. Ljubljana: Prešernova družba.

Abe, Kobo (2003) *Ladja Sakura (Hakobune Sakura maru)*. Prev. Sabina Lodrant. Ljubljana: Založniški atelje Blodnjak.

Asakasa, Mari (2008) *Vibrator (Vaiburēta)*. Prev. Maja Štrumelj. Trzič: Učila International.

Akutagawa, Ryunosuke (1993) *Rašomon in druge zgodbe*. Prev. Branko Gradišnik. Ljubljana: Mihelač.

Dazai, Osamu (1964) *Večerno sonce (Shayō)*. Prev. Katarina Puc. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Endō, Shūsaku (2009) *Molk (Chinmoku)*. Prev. Iztok Ilc. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Geister, Iztok, izb. in prev. (1973) *Haiku*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Jošimoto, Banana (1997) *Kuhinja (Kitchin)*. Prev. Andrej Blatnik. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Jumoto, Kazumi (2009) *Nepričakovan konec poletja (Natsu no niwa)*. Prev. Nina Golob. Dob pri Domžalah: Miš.

Kavabata, Yasunari (1978) 1. *Glas gore (Yama no oto)*, 2. *Speče lepoticke (Nemureru bijo)*. Prev. Janko Moder. Ljubljana: Cankarjeva založba. (Obe deli sta v istem zvezku v zbirki Nobelovci)

- Kawabata, Yasunari (1965) *Tisoč žerjavov (Senbazuru)*. Prev. Jože Kranjc. Ljubljana: Prešernova družba.
- Kawabata, Yasunari (1976) *Jezero (Mizuumi)*. Prev. Miha Avanzo. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kawabata, Yasunari (2009) *Snežna dežela (Yukiguni)*. Prev. Iztok Ilc. Ljubljana: Sanje.
- Kirino, Natsuo (2006) *Rez (Auto)*. Prev. Jana Cedilnik. Tržič: Učila International.
- Matsuura, Rieko (2007) *Natural Woman (Nachuraru ūman)*. Prev. Iztok Ilc. Ljubljana: Škuc/Lambda.
- Majaron, Igor, izb. in prev. (2000) *Kresnica v kletki. Šmarješke toplice*: Stella.
- Miyamoto Musashi (1999) *Knjiga petih prstanov (Gorin no sho)*. Prev. Peter Amalietti. Ljubljana: Založba Amalietti.
- Mishima, Jukio (1961) *Kipenje morja (Shiosai)*. Prev. Edvard Kocbek. Ljubljana: Prešernova družba.
- Mišima, Jukio (1971) *Po banketu (Utage no ato)*. Prev. Katarina Bogataj. Ljubljana: Prešernova družba.
- Mišima, Jukio (1983) *Pomladni sneg (Haru no yuki)*. Prev. Janko Moder. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Mišima, Jukio (1983) *Pobegli konji (Homba)*. Prev. Alenka Stanič. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Mišima, Jukio (1984) *Hram jutranje zarje (Akatsuki no tera)*. Prev. Jaka štular. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Mišima, Jukio (1984) *Angelov propad (Tennin no gosui)*. Prev. Maja Kraigher. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Murakami, Haruki (2004) *Ljubi moj Sputnik (Sputoniku no koibito)*. Prev. Majda Kompare. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Murakami, Haruki (2004) *Divja jaga za ovco (Hitsuji o meguru bōken)*. Prev. Sabina Lodrant. Ljubljana: Založniški atelje Blodnjak.
- Murakami, Haruki (2005) *Južno od meje zahodno od sonca (Kokkyō no minami, taiyō no nishi)*. Prev. Nina Kompare. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Murakami, Haruki (2005) *Norveški gozd (Noruei no mori)*. Prev. Nika Cejan. Ljubljana: Sanje.
- Murakami, Haruki (2007) *Kafka na obali (Umibe no Kafuka)*. Prev. Aleksander Mermal. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Murakami, Ryu (2005) *Skoraj prosojna modrina (Kagirinaku tōmei ni chikai burū)*. Prev. Iztok Ilc. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Iztok ILC: Slovenjenje v posrednih prevodih ...

- Murasaki, Šikibu (1975), (1988) *Princ in dvorne gospe (Genji monogatari)*. Prev. Silvester Škerl. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Najdeno v Tokiu, sodobna japonska kratka proza.* (2005) Prev. Aleksander Mermal, in sod. Maribor: Litera.
- Oe, Kenzaburo (1997) *Osebna zadeva (Kojinteki na taiken)*. Prev. Stanka Rendla. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Ogawa, Yōko (2007) *Hotel Iris (Hoteru Airisu)*. Prev. Luka Culiberg. Ljubljana: Tuma.
- Ogawa, Yoko (2008) *Darilo števil (Hakase ga aishita sūshiki)*. Prev. Aleksander Merumaru. Tržič: Učila International.
- Ogen, Mart, izb. in prev. (1975) *Mala antologija japonske lirike*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Šiga, Naoya (1993) *Potovanje skozi temno noč (An'ya kōro)*. Prev. Božidar Pahor. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Tanizaki, Džuničiro (1967) *Sestre Makiokove (Sasameyuki)*. Prev. Alenka Bole Vrabec. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Tanizaki, Jun'ichirō (2002) *Hvalnica senci (In'ei raisan)*. Prev. Branka Klenovšek. Ljubljana: Študentska založba.
- Tendo, Shoko (2008) *Hči jakuze (Yakuza na tsuki)*. Prev. Maja Štrumelj. Tržič: Učila International.
- Ueda, Akinari (1994) *Pripovedi ob deževnem mesecu (Ugetsu monogatari)*. Prev. Maja Milčinski. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Yoshimoto, Banana (2008) *Adijo, punca (Tsugumi)*. Prev. Mirjam Čuk Moishi. Ljubljana: Karantanija.
- Yu, Miri (2007) *Zlata mrzlica (Gōrudo rasshu)*. Prev. Igor Rogelja. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Avtor	Naslov	Izvirni naslov	Zapis avtorjevega imena v knjigi	Leto izida	Jezik posredujočega prevoda	Prevajalec	Latinizacija
Mishima Yukio	Kipenje morja	Shiosai	Jukio Mishima	1961	nem.	Edvard Kocbek	HB
Dazai Osamu	Večerno sonce	Shayō	Osamu Dazai	1964	angl.	Katarina Puc	HB/slv
Kawabata Yasunari	Tisoč žerjavov	Senbazuru	Yasunari Kawabata	1965	nem.	Jože Kranjc	HB
Tanizaki Jun'ichirō	Sestre Makiokove	Sasameyuki	Džuničiro Tanizaki	1967	nem.	Alenka Bole Vrabc	HB/slv
Mishima Yukio	Po banketu	Utage no ato	Jukio Mišima	1971	angl.	Katarina Bogataj	slv
Kawabata Yasunari	Glas gore	Yama no oto	Jasunari Kavabata	1975	nem.	Janko Moder	slv
Kawabata Yasunari	Speče lepoticice	Nemureru bijo	Jasunari Kavabata	1975	slovaš.	Janko Moder	slv
Murasaki Shikibu	Princ in dvorne gospe	Genji monogatari	Murasaki Šikibu	1975, 1988	angl. nem.	Silverster Škerl	slv
Kawabata Yasunari	Jezero	Mizuumi	Yasunari Kawabata	1976	angl.	Miha Avanzo	slv
Abe Kōbō	Ženska s pečin	Suna no onna	Kobo Abe (Abé)	1981	angl.	Jasna Hrvatin	slv/HB
Mishima Yukio	Pomladni sneg	Haru no yuki	Jukio Mišima	1983	angl.	Janko Moder	slv
Mishima Yukio	Pobegli konji	Honba	Jukio Mišima	1983	angl.	Alenka Stanič	slv
Mishima Yukio	Hram jutranje zarje	Akatsuki no tera	Jukio Mišima	1984	angl.	Jaka Štular	slv
Mishima Yukio	Angelov propad	Tennin no gosui	Jukio Mišima	1984	angl.	Maja Kraigher	slv

Avtor	Naslov	Izvirni naslov	Zapis avtorjevega imena v knjigi	Leto izida	Jezik posredujočega prevoda	Prevajalec	Latinizacija
Shiga Naoya	Potovanje skozi temno noč	An'ya kōro	Šiga Naoya	1993	angl.	Božidar Pahor	HB/slv
Akutagawa Ryūnosuke	Rašomon in druge zgodbe	Rashōmon	Ryunosuke Akutagawa	1993	angl.	Branko Gradišnik	slv
Ōe Kenzaburō	Osebnost zadeva	Kojinteki na taiken	Kenzaburo Ōe	1997	angl.	Stanka Rendla	slv/HB
Yoshimoto Banana	Kuhinja	Kitchin	Banana Jošimoto	1997	angl.	Andrej Blatnik	slv
Miyamoto Musashi	Knjiga petih pristanov	Gorin no sho	Mijamoto Musashi	1999	angl.	Peter Amalietti	slv/HB
Abe Kōbō	Ladja sakura	Hakobune Sakura maru	Kobo Abe	2003	angl.	Sabina Lodrant	HB
Murakami Haruki	Divja jaga za ovco	Hitsuji o meguru bōken	Haruki Murakami	2004	angl.	Sabina Lodrant	HB
Murakami Haruki	Ljubi moj Sputnik	Suputoniku no koibito	Haruki Murakami	2004	angl.	Majda Kompare	slv
Murakami Haruki	Južno od meje zahodno od sonca	Kokkyō no minami, taiyō no nishi	Haruki Murakami	2005	angl.	Majda Kompare	slv
Kirino Natsuo	Rez	Auto	Natsuo Kirino	2006	angl.	Jana Lavtižar	slv
Akasaka Mari	Vibrator	Vaibureeta	Mari Akasaka	2008	angl.	Maja Štrumelj	slv
Tendō Shōko	Hči jakuze	Yakuza na tsuki	Shoko Tendo	2008	angl.	Maja Štrumelj	slv/HB

Tabela 3: Posredni prevodi

Avtor	Naslov	Izvirni naslov	Prevajalec	Letnica	Latimizacija
Ueda Akinari	Pripovedi ob deževnem mesecu	Ugetsu monogatari	Maja Milčinski	1994	HB+diakr.
Tanzaki Jun'ichirō	Hvalnica senci	In'ei raisan	Branka Klenovšek	2002	HB+diakr.
Murakami Haruki	Norveški gozd	Noruwee no mori	Nika Cejan	2005	HB+diakr.
Murakami Ryū	Skoraj prosojna modrina	Kagirinaku tōmei ni chikai burū	Iztok Ilc	2005	HB
	Najdeno v Tokiu		več prevajalcev	2005	HB+diakr.
Yū Miri	Zlata mrzlica	Gōrudo rasshu	Igor Rogelja	2007	HB+diakr.
Matsuura Rieko	Natural Woman	Nachuraru ūman	Iztok Ilc	2007	HB
Ogawa Yōko	Hotel Iris	Hoteru Airisu	Luka Culiberg	2007	HB
Murakami Haruki	Kafka na obali	Umibe no Kafuka	Aleksander Mermal	2007	HB+diakr.
Ogawa Yōko	Darilo števil	Hakase ga aishita sūshiki	Aleksander Mermal	2008	slv
Yoshimoto Banana	Adijo, punca	Tsugumi	Mirjam Čuk Moishi	2008	slv
Kawabata Yasunari	Snežna dežela	Yukiguni	Iztok Ilc	2009	HB+diakr slv za občā
Endō Shūsaku	Molk	Chimmoku	Iztok Ilc	2009	HB+slv slv za občā
Yumoto Kazumi	Nepričakovan konec poletja	Natsu no niwa	Nina Golob	2009	slv

Tabela 4: Neposredni prevodi

**Dodatna pojasnila v zvezi s
kitajskim jezikom**

UDK: 81

COPYRIGHT ©: JANA S. ROŠKER

Uradna kitajska latinična pisava in pravilno pisanje kitajskih imen v slovenščini

Jana S. ROŠKER*

Izvleček

Prerekanja o tem, na kakšen način pisati kitajska lastna imena v slovenskem tisku, sodijo v polpreteklo zgodovino. Kitajska država namreč ne razpolaga zgolj s piktogramskim zapisom svojega jezika v pismenkah, temveč že od leta 1958 naprej tudi s svojo lastno, uradno in mednarodno obvezujočo latinično pisavo pinyin. Avtorica pričujočega članka se zavzema za to, da bi se tudi v Sloveniji, kot po vsem kulturnem svetu, pričela za transkribiranje kitajskih imen uporabljati ta uradna kitajska pisava. Prvič se bomo z dosledno uporabo pinyinskega zapisa končno in enkrat za vselej izognili zmedi, ki na tem področju še vedno vlada v slovenskem tisku, kjer često naletimo na različno »poslovenjene« zapise enih in istih kitajskih besed. Drugič pa bomo s tem dosledno upoštevali tudi temeljno pravilo slovenskega pravopisa, po katerem moramo lastna imena, ki izvirajo iz tujih jezikov, pisati v uradnih pisavah njihovih matičnih držav.

Ključne besede: Kitajska, kitajščina, transkripcija, pinyin, slovenjenje, sinologija

Abstract

The dispute on how to write Chinese proper names in Slovenian written sources, belong to history. Beside the traditional Chinese pictogramic script, which uses Chinese characters, the Chinese state has namely a romanized version of its own, official writing, which has been adopted in 1958. Since that time, this official script, known as the »pinyin« script, has become the only national and international valid transcription of Chinese characters. The author of the present article strives for a nationwide and

* Red. prof. dr. Jana S. Rošker, redna profesorica in predstojnica katedre za sinologijo na Oddelku za azijske in afriške študije, Filozofske fakultete, Univerze v Ljubljani. E-mail: jana.rosker@guest.arnes.si

consistent application of pinyin in all Slovenian texts that include Chinese proper names. Such a unified usage could namely eliminate chaos, which still prevails in Slovenian sources, because presently we witness the phenomenon of different Slovene »translations« for the same Chinese proper names. In this way we could finally also consequently apply one of the basic regulations of the *Slovenian Orthography*, according to which proper names which originate from foreign languages should be written in the official scripts of their native states.

Keywords: China, Chinese language, transcription, pinyin, Slovenian transcription, sinology

1 Uvod

Kot smo se naučili že v osnovni in srednji šoli, nam eno temeljnih postavk slovenskega knjižnega jezika predpisuje, da moramo lastna imena, ki izvirajo iz tujih jezikov, pisati v pisavi jezikov, katerim pripadajo. (Izjeme so pri tem zgolj imena, ki so v slovenščini že »udomačena«, kot na primer Dunaj, Pariz ali Mehika.) To pomeni, da teh imen ne smemo sloveniti; slovenščina torej ni prevzela postulata o tem, da naj bi »pisali, kakor govorimo«, kot to narekuje pravopis nekaterih drugih slovanskih jezikov. Zato mi nikoli ni bilo jasno, zakaj naj bi bila kitajščina v tem pogledu izjema, ko vendar kitajska država – poleg zapisa kitajskega jezika s pismenkami – razpolaga s tudi lastno, mednarodno sprejeto, uradno latinično pisavo, ki je plod večletnega raziskovalnega dela vrhunskih in svetovno priznanih ter uveljavljenih kitajskih jezikoslovcev.

2 Križi in težave slovenjenja

Zakaj naj bi bilo torej treba kitajska imena sloveniti in jih pisati tako, da bodo vsi, tudi najbolj nepoučeni slovenski bralci in bralke, vedeli, kako naj bi se ta imena »dejansko« izgovarjala? Tovrstno – precej nereflektirano – hrepenenje po tem, da bi vsak Slovenec in vsaka Slovenka natančno vedela, kako naj bi se »pravilno« izgovarjal vsak kitajski zlog, temelji na prepričanju o tem, da jih o takšni »pravilni« izgovorjavi lahko podučijo zgolj domači, torej slovenski jezikoslovci, tudi če ti ne poznajo kitajščine. To, v slovenski javnosti še kar naprej prisotno, hrepenenje, je seveda plod eksotičnih predsodkov o tem, da je kitajščina izjemno

težak jezik, katerega besede je težko izgovarjati. Ta predsodek, ki je pri nas še vedno zakoreninjen kljub dejstvu, da na Univerzi v Ljubljani že štirinajst let nadvse uspešno deluje katedra za sinologijo, ki je v tem času vzgojila že lepo število odličnih sinologov in sinologinj, ki brez večjih težav dobro obvladajo kitajščino, je verjetno rezultat nekakšnega neumestnega strahospoštovanja pred piktogramskim zapisom kitajskih besed. Ker so povprečnemu Slovincu kitajske pismenke nekaj popolnoma tujega in nerazumljivega, se mu očitno dozdeva, da mora biti popolnoma tuja, nadvse težavna in komplicirana tudi izgovorjava besed, ki jih zapisujejo. V resnici pa kitajski jezik temelji na dokaj univerzalnih zlogih najsplošnejše človeške govorice, katere lahko popolnoma enostavno in brez težav izgovori vsak otrok (prim. Li 2004: 22). In ker so tvornici uradne kitajske latinične pisave pri svojem delu upoštevali tudi mednarodne kriterije fonetskih zapisov, je pisava pinyin nadvse verodostojna transkripcija kitajskih besed. Vsako kitajsko besedo, ki je zapisana v tej transkripciji, bosta slovenski bralec in bralka lahko prebrala razmeroma avtentično, torej tako, kot se dejansko izgovarja. Če bi si pri tem zapomnili tudi pet ali šest najenostavnejših pravil, kot na primer to, da se kitajska črka x izgovarja kot (mehki) š (ś), ali to, da se vse končnice -ong izgovarjajo kot -ung, bi znali brez problemov v latiniziranem zapisu popolnoma pravilno brati kitajščino, tudi če tega jezika ne obvladajo (prim. Lü 1985: 12). Dokaz za to so vsakoletni bruci in brucke na katedri za sinologijo, ki to osnovno nalogo brez težav izpolnijo že po enem tednu. Sicer pa na to, da gre pri težnjah slovenjenja kitajščine za eksoticiistični predsodek, kaže že samo dejstvo, da slovenske javnosti prav nič ne moti, da večina ljudi ne zna pravilno izgovarjati vrste francoskih, madžarskih ali španskih besed, ki se pojavljajo v slovenskem tisku, v kolikor ne obvladajo ustreznih jezikov. Zakaj naj bi torej kitajska imena slovenili, madžarska pa ne?

3 Potreba po doslednem spoštovanju uradne kitajske pisave

Predpostavka o »nujnosti« slovenjenja je morda še držala v devetnajstem in na pragu dvajsetega stoletja, ko državljani in državljanke Kitajske še niso razpolagali z lastno uradno pisavo v latinici, ampak so uporabljali izključno pismenke (prim. Fairbank in Reischauer 1989: 65).

Še pred sto leti je torej na tem področju vladala pisana zmeda, saj si je lahko vsak takratni sinolog in vsaka jezikoslovka izgovorjavo teh pismenk samovoljno prikrojila po svoje, kar je vodilo do precejšnjega kaosa v prevodih kitajskih pisnih virov in v najrazličnejših poročilih o kitajski družbi, državi in kulturi. Eno in isto ime je bilo v različnih virih transkribirano na najrazličnejše načine in samo intuiciji in iznajdljivosti posamičnega bralca ali bralke je bilo prepuščeno, da ugane, na koga ali kaj se določeno lastno ime pravzaprav sploh nanaša. Konec devetnajstega stoletja sta britanska jezikoslovca in sinologa Wade in Giles sestavila prvo konsistentno, v sebi zaključeno in sistematično latinizirano transkripcijo kitajskih besed, ki jo je dobrega pol stoletja uporabljala sinološka stroka po vsem svetu. Ta pisava, ki jo še vedno uporablja določeni del konzervativnih britanskih in ameriških sinologov, ki se ne morejo znebiti reliktoev kolonialne miselnosti kljub dejstvu, da Kitajska danes razpolaga s svojo uradno latinično pisavo (Said 1995: 67), je bila sestavljena razumno in z upoštevanjem vseh lingvističnih posebnosti kitajskega jezika. Sestavili so jo namreč sinologi in jezikoslovci, ki so obvladali kitajščino, ki so bili veščerji slovnice in fonetične strukture tega jezika in ki so natančno vedeli, kako se imena v tem jeziku izgovarjajo.

Zato je bila njena uporaba razumna, saj je odpravila samovoljno transkribiranje kitajskih pismenk, ki je dotlej nastajalo pod peresi najrazličnejših posameznikov; transkripcijo je torej poenotila in s tem v največji možni meri odpravila dotedanjo zmedo. Dosledna uporaba Wade-Gilesove pisave je torej sinologom in sinologinjam širom sveta omogočila, da so vedeli, na koga ali kaj se nanaša določeno lastno ime, saj to v različnih virih ni bilo več zapisano na več deset različnih, popolnoma arbitrarno izbranih načinov.

Kljub temu je popolnoma neresno in nerazumno dajati v isti koš britansko latinizirano transkripcijo kitajskih imen Wade-Giles in uradno kitajsko latinično pisavo. Kljub vsemu je šlo pri Wade-Gilesovi transkripciji namreč za tujo pisavo, ki je niso sestavili Kitajci sami in katere zato tudi nikoli niso prevzeli kot svoje uradne pisave. Če so si torej Britanci lahko privoščili sestaviti svojo lastno transkripcijo kitajskih imen, bi si to po ustrezni logiki brez nadaljnega lahko privoščili tudi Slovenci, Italijani, Madžari, Etiopijci, Indijci in vsi ostali narodi.

Temu pa že dolgo ni več tako: prvega novembra leta 1957 je bila namreč na 60. plenarni seji Državnega sveta Ljudske republike Kitajske sprejeta latinična

pisava pinyin¹ kot uradna in po vsej državi obvezna kitajska pisava, ki se odslej po vsej državi, tako v šolstvu kot tudi v novinarstvu in v akademskih virih, brez izjeme uporablja kot edini pravilni latinizirani zapis kitajščine. Odlok o tem, da je pisava pinyin uradna pisava knjižne kitajščine, je bil dokončno sprejet na petem zasedanju prvega Vsekitajskega narodnega kongresa v Pekingu enajstega februarja leta 1958. Pisavo pinyin kot uradno latinično pisavo LR Kitajske so zato sprejeli tudi vsi ključni mednarodni organi, ki obravnavajo LR Kitajsko kot samostojno, suvereno in mednarodno priznano državo.

Tudi odnos med Republiko Slovenijo in Ljudsko republiko Kitajsko temelji na deklariranem vzajemnem priznavanju obojestranske suverenosti. In ker, kot že omenjeno, eno temeljnih načel slovenskega pravopisa zahteva, da se tuja lastna imena ne slovenijo, temveč se jih zapisuje v njihovih lastnih pisavah, ni nikakršnega razloga za to, da bi bila pri tem ravno uradna kitajska latinična pisava nekakšna izjema samo zaradi tega, ker za pisanje svojega jezika poleg latinične pisave (predvsem za interno rabo) uporablja tudi »neprevedljive« pismenke.

Težnje slovenjenja kitajskih lastnih imen često izvirajo iz napačne predpostavke, po kateri naj bi bili zapisi kitajskih imen, na katere naletimo v virih, napisanih v drugih indoevropskih jezikih, angleške, francoske ali nemške transkripcije teh imen. To seveda že dolgo več ne drži, kljub temu pa slovenski strahovi pred hlapčevstvom bivšim kolonialnim deželam še vedno strašijo po zavesti naše javnosti – predvsem na račun pravilnega zapisovanja kitajskih imen.

»Ko je Državni svet LR Kitajske leta 1958 sprejel odlok o izključni uporabi pisave pinyin, pri tem niti slučajno ni imel namena, ravno nam, Slovencem, na kakršen koli način krojiti usode. Zato lahko še naprej mirno spimo, kajti prav nobena »rumena nevarnost« nam noče kratiti pravice do položaja »gospodarja svoje hiše«. Sprejetje odloka o izključni uporabi pinyinina kot najbolj pravilne in logične pisave kitajskih imen pomeni samo to, da ima Kitajska (poleg tradicionalne piktogramske pisave) odtlej tudi lastno, uradno priznano in jezikoslovno utemeljeno fonetično pisavo, ki se dandanes, kot rečeno, ne uporablja samo po vsej LR Kitajski, temveč tudi po vsem svetu.

¹ V kitajščini pomeni izraz *pinyin* 'fonetizirati'. Beseda pinyin se torej lahko nanaša na katerokoli fonetično pisavo. Uporaba besede pinyin je torej izvorno žargonska, vendar se je v kitajskih jezikoslovnih in v sinoloških krogih po vsem svetu uveljavila kot sinonim za uradno kitajsko fonetično pisavo (prim. Hadži 1989: 1).

Za razliko od prejšnjih časov odtlej ne gre več le za *transkripcijo* (tj. fonetični zapis) kitajskih znakov v ožjem pomenu besede, ampak za splošno veljavno, uradno *pisavo* kitajskega jezika. Zato se nam pri uporabi pinyinja ni bati slepoumnega prevzemanja kakršnih koli transkripcijskih »ovinkov« prek francoščine in angleščine. In prav zaradi tega je vsakršno iskanje pravil pisanja kitajskih imen po načelih slovenskega pravopisa – z izjemo pravil o sklanjatvi, o kateri bo govor še kasneje – popolnoma odvečno«. (Rošker 1989b: 91)

Uradna kitajska pisava pinyin je nastala kot plod večletnega raziskovalnega dela priznanih kitajskih jezikoslovcev in strokovnjakov, ki so dodobra seznanjeni s slovnico in fonetičnim ustrojem kitajščine. Prav zaradi tega je nedopustno dvomiti v dejstvo, da je pinyin najbolj logičen in točen fonetični izraz kitajskega jezika, saj je nastal v skladu s sodobnimi načeli slovnične, fonetske in fonološke znanosti. Pri vprašanju o tem, ali bomo dosledno uporabljali uradno priznano in mednarodno sprejeto latinično pisavo vsakega naroda samega ali pa se bomo ravno pri pisanju imen kitajskega jezika opredelili za pisavo, ki je bližja načelom slovenskega pravopisa, gre nenazadnje tudi za vprašanje medkulturne in strokovne etike. Sicer bi se po tej logiki tudi vsi romanisti, germanisti in anglisti Slovenije morali pred objavo kakršnih koli strokovnih člankov o zapisih lastnih imen, ki jih vsebujejo, nujno posvetovati tudi s slovenisti, da se Slovenci in Slovenke ne bi po nepotrebnem mučili s težavno pisno obliko lastnih imen v Bodlerjevi poeziji ali v Šekspirjevih dramah (prim. p. t.).

Zato težnje slovenjenja kitajskih imen, ki še vedno prevladujejo v slovenskih medijih in v slovenskih založbah, razumem kot izraz nereflektiranega rasizma in predvsem kot plod nepoznavanja dejstva, da razpolaga kitajska država s svojo lastno, jezikoslovno dodelano in konsistentno latinično pisavo. Plod nereflektiranega rasizma so zaradi tega, ker kitajsko državo in njeno družbeno stvarnost očitno obravnavajo kot predznanstveno entiteto brez opravilne sposobnosti odločanja o svoji lastni kulturi in ker ji odrekajo zmožnost razumevanja »zapletenih labirintov« fonetičnega sistema zapisovanja besed. Ker te težnje temeljijo na pomanjkanju splošne izobrazbe (torej na nepoznavanju dejstva, da LR Kitajska že dobrega pol stoletja razpolaga z uradno latinično pisavo svojega jezika), jih lahko zato mirne duše označimo tudi kot nekulturne. Ta nekultura seveda še naprej vodi do zmede v zapisovanju kitajskih imen, saj lektorji in lektorice, prevajalci in urednice, ki se pri tem opirajo na precej

nedorečene okvire trenutno veljavnega slovenskega pravopisa, kitajska imena še vedno slovenijo na najrazličnejše načine, namreč v skladu s tem, kar se njim osebno zdi najbolj primerno. Zato ni čudno, da lahko v slovenskih medijih in drugih pisnih virih še vedno naletimo na takšne transkripcije kitajskih imen, ob katerih se vsem ljudem, ki poznajo kitajščino, naježijo lasje, saj ob njih često tudi sinologi in sinologinje pri najboljši volji ne vemo, koga ali kaj pravzaprav ti zmazki označujejo. Ena in ista oseba, denimo prvi voditelj Ljudske republike Kitajske, katerega ime se pravilno zapisuje Mao Zedong, je v tovrstnih slovenskih zapisih včasih Mao Tse-tung, druge krati Mau Dse-tong, včasih pa tudi Mao Tsedung ali kaj drugega, podobnega. Smernice slovenjenja so nedorečene in neizdelane tudi zaradi tega, ker so jih sestavljali jezikoslovci, ki ne obvladajo kitajščine in se pri svojem delu tudi nikoli niso posvetovali s slovenskimi strokovnjaki in strokovnjakinjami, ki odlično poznajo ta jezik.

4 Pokukajmo v svet in odpravimo jezikovne nedoslednosti!

V sinoloških krogih po vsem svetu in tudi v vseh uradnih medijih zahodnoevropskih držav je vprašanje transkribiranja kitajskih imen že zdavnaj rešeno. Tudi na nobeni zahodnoevropski univerzi ne more biti sprejeta seminarska ali diplomska naloga, še manj pa znanstvena raziskava, v kateri so kitajska imena zapisana drugače kot v uradni fonetični pisavi pinyin. Ali moramo prav Slovenci še v enaindvajsetem stoletju, torej več kot pol stoletja po uradnem sprejetju knjižne fonetične kitajske pisave, resnično in na vsak način soditi k redkim »izvoljenim narodom«, ki se še vedno lahko pohvali s »pristno, domačo« pisavo (in izgovorjavo) kitajskih imen, pa čeprav bodo imela ta z dejansko kitajsko fonetiko toliko skupnega kot trikotniki s konjskimi dirkami? Ali moramo prav Slovenci in Slovenke, ki smo lahko ponosni na dejstvo, da nismo nikoli kolonializirali nobene druge kulture, to srečno dejstvo zanemariti v nekakšnih postkolonialnih prizadevanjih za ohranitev nekega že zdavnaj preteklega časa, v katerem so kolonialne sile kolonializiranim narodom vsiljevale svojo kulturo in svoje pisave?

Ne glede na to politično in moralno razsežnost pa je tisti del slovenskega pravopisa, ki predlaga slovenjenje kitajskih imen (in kateri torej nasprotuje enemu svojih lastnih osnovnih načel, ki govori o tem, da se tuja lastna imena

pišejo v tujih pisavah), neznanstven in nevarno nedosleden. Tako na primer uvaja v kitajščino razlikovanje med zvenečimi in nezvenečimi glasovi, četudi je kitajskemu jeziku tovrstno razlikovanje popolnoma tuje. Kitajščina je zlogovno-tonalni jezik, v katerem soglasniki dajejo le rahel prizvok samoglasnikom. Tako kitajščina ne pozna zvenečih soglasnikov, zato pa je v tem jeziku izjemno pomembna razlika med aspiriranimi in neaspiriranimi glasovi. Tega naš pravopis v delu, ki obravnava kitajščino, ne ločuje. Ker ne temelji na poznavanju ustroja kitajskih zlogov, često zameša tudi foneme z grafemi in obratno; v tem kontekstu je pogosto problematično tudi določevanje posamičnih zlogov znotraj večzložnih besed. Tako naj bi se kitajsko mesto Xi'an, denimo, »po slovensko« pisalo kot »Šjan«, četudi gre pri tej besedi za dvozložnico, sestavljeno iz zlogov xi (sí) in an. (Kitajski zlog xian se pri tem, mimogrede rečeno, izgovarja kot »šijen«).

Nepoznavanje ustroja kitajskih zlogov, ki so sestavljeni iz začetnih in končnih glasov, ima hudo kaotične posledice tudi za sklanjanje kitajskih imen. Pri tem se drugi del končnic namreč večinoma kar izpusti, kar vodi do precejšnjih zmešnjav, saj predstavljajo končnice, h kakršnim sodi, denimo, končnica -ao, po en glas, ki se v latinici – vsled pomanjkanja ustreznih črk – pač piše z dvema črkama². Tako se zlog mao, na primer, v »poslovenjenem« rodilniku zapiše maa, kar je lahko enako rodilniški obliki zloga ma, ki je v kitajščini prav tako precej pogost³. Vse to nas oddaljuje od dejanske (pravilne) izgovorjave kitajskih besed, namesto da bi nam to približalo, za kar naj bi si ti predpisi o slovenjenju pravzaprav prizadevali.

»Eden od glavnih razlogov za uvajanje domačega zapisa in domačih pravil za pregibanje naj bi bila namreč skrb za ohranjanje lepote slovenskega jezika. Taka skrb za lepoto pa se kaj hitro sprevrže v nasilje nad jezikom, še posebno pri jezikih, kot je kitajščina« (prim. Hadži 1989: 31)

Če namreč pri tem postanejo kitajske besede dvoumne ali popolnoma nerazumljive, smo s tem uničili glavno nalogo jezika (prim. p. t.). Z vsiljevanjem

² K takšnim diftongom sodi še vrsta drugih kitajskih končnic, kot na primer -ai, -ei, -iu, -ou, -iu, -ia, itd. Tovrstne diftongične končnice se ne bi smele krajšati, temveč le podaljševati, tako kot denimo nemška beseda *Dachau* (*Dachau*, *Dachaua*, *Dachauu*). Diftong -ao se po svoji izgovorjavi nekoliko razlikuje od navedenega primera, a kljub temu bi se beseda *mao* v skladu s tem principom morala podaljševati in sklanjati kot *mao*, *maota*, *maotu*. Isto velja za prevzeti kitajski koncept *dao*.

³ Oba navedena zloga sodita tudi k najbolj razširjenim kitajskim priimkom.

naših meril in kriterijev v stikih z drugimi kulturami ne moremo izpričati lastne superiornosti. Namesto tega s takšnim pristopom dokažemo kvečjemu našo ozkost in zaplankanost.

Zato apeliram na tvorce naslednje, aktualizirane inačice slovenskega pravopisa, da za zapisovanje kitajskih lastnih imen dosledno upoštevajo uradno kitajsko fonetično pisavo in da se pri vzpostavljanju pravil za pregibanje teh dosledno posvetujejo s slovenskimi strokovnjaki in strokovnjakinjami za kitajski jezik in pisavo. Hkrati pozivam vse slovenske medije in založbe, da prenehajo z inkompetentnim, često popolnoma izmaličujočim in v osnovi deplasiranim slovenjenjem kitajskih imen in pričnejo, tako kot vsi mediji in založbe civiliziranega sveta, pri tem dosledno uporabljati uradno kitajsko transkripcijo pinyin, kot jo že od svoje ustanovitve pred štirinajstimi leti dosledno uporablja tudi katedra za sinologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Literatura

- Bourdieu, Pierre (1991) *Language and Symbolic Power*. G. Raymond and M. Adamson (prev.), J. B. Thompson (ur.). Oxford: Polity Press.
- Hadži, Saš (1989) 'Še enkrat o pisanju kitajskih besed.' *Delo: Naši razgledi* XXXVIII/1, str. 31.
- Fairbank, John K. in Edwin O. Reischauer (1989) *China – Tradition & Transformation*. Boston: Houghton Mifflin.
- Ide, Sachiko (1989) 'Formal Forms and Discernment: Two Neglected Aspects of Universals of Linguistic Politeness.' *Multilingua* 8, str. 223–248.
- Li, Huachuan (2004) *Wan Qing yige waijiao guande wenhua licheng* (Proces kultivacije tujega diplomata v obdobju pozne dinastije Qing). Beijing: Beijing daxue chuban she.
- Lü, Shuxiang (1985) *Jindai Hanyu* (Moderna kitajščina). Shanghai: Xuelin chuban she.
- Rošker, Jana (1989a) 'Pinyin ali »pinjinščina«? O pravilnem pisanju kitajskih besed.' *Delo: Naši razgledi* XXXVIII/1, str. 31.
- Rošker, Jana (1989b) 'Kitajska uglajenost in slovenska samovšečnost – še enkrat (in zadnjič) o pisavi kitajskih imen v slovenščini.' *Delo: Naši razgledi* 1989/2, str. 91.
- Said, Edward W. (1995) *Orientalism – Western Conceptions of the Orient*, 4. izd. Middlesex: Penguin Books, Harmondsworth, Middlesex, (1. izd.: Routledge & Kegan Paul Ltd. 1978).

Jana ROŠKER: Uradna kitajska latinična pisava ...

Scribner, Sylvia (1984) 'Denkweisen und Sprechweisen. Neue Überlegungen zur Kultur und Logik.' V: *Soziale Struktur und Vernunft – Jean Piagets Modell entwickelten Denkens in der Diskussionskulturvergleichender Forschung*. Traugott Schöfthaler in Dietrich Goldschmidt (ur.). Frankfurt/Main: Suhrkamp. Str. 311–339.

Siikala, Jukka (1999) 'Writings between Cultures.' V: *Postcolonialism and Cultural Resistance*. Jopi Nyman in John A. Stotesbury (ur.). Joensuu: Joensuun yliopiston humanistinen Tiedekunta. Str. 48–58.

Toporišič, Jože (1989) 'Pinjinkajmo se še malo – k člankoma Jane Rošker in Saša Hadžija.' *Delo, Naši razgledi* XXXVIII/2, str. 62.

UDK: 81

COPYRIGHT ©: MATEJA PETROVČIČ

Pregled načinov latinizacije kitajskega jezika in primerjava pglavitnih sistemov

Mateja PETROVČIČ*

Izvleček

Hanyu pinyin je dandanes mednarodno priznani latinični zapis kitajske pisave. Poleg njega se je v preteklosti zvrstilo še precej drugih načinov transkripcije kitajščine, ki so se ohranili v različnih publikacijah. Članek najprej poda kratek pregled sistemov *Hanyu pinyin*, *Wade-Giles*, *Yale*, *Gwoyeu Romatzyh*, *MPS-II*, *Tongyong pinyin* in *Latinxua Sin Wenz*. Sledi natančna preglednica z ustreznici glavnih sistemov ter grafični prikaz uporabe omenjenih sistemov skozi zgodovino.

Ključne besede: Hanyu pinyin, Wade-Giles, Yale, Gwoyeu Romatzyh, MPS-II, Tongyong pinyin, Latinxua Sin Wenz

Abstract

Hanyu pinyin is the currently internationally accepted romanization system for Chinese, while other transcription systems have been used in the past and are still to be found in older publications. In the present paper, an overview of Hanyu pinyin, Wade-Giles, Yale, Gwoyeu Romatzyh, MPS-II, Tongyong pinyin and Latinxua Sin Wenz is followed by a comparison of the major systems, and a chronological depiction of their use through history.

Keywords: Hanyu pinyin, Wade-Giles, Yale, Gwoyeu Romatzyh, MPS-II, Tongyong pinyin, Latinxua Sin Wenz

* Dr. Mateja Petrovčič, asistentka na Oddelku za azijske in afriške študije, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. E-mail: mateja.petrovcic@ff.uni-lj.si

1 Pregled posameznih sistemov

1.1 Hanyu pinyin

Hanyu pinyin (ali skrajšano *pinyin*) je uradna, mednarodno priznana latinična pisava kitajskega jezika.

Začetki pinyinina segajo v leto 1954, ko je Ministrstvo za izobraževanje Ljudske republike Kitajske ustanovilo Odbor za reformacijo pisnega jezika. Ta je na podlagi različnih obstoječih sistemov v dveh letih izoblikoval hanyu pinyin. Vlada Ljudske republike Kitajske ga je uradno sprejela 11. februarja 1958, Mednarodna organizacija za standardizacijo ga je kot ISO 7098 potrdila leta 1982, od 1. januarja 2009 pa velja kot uradni latinični zapis kitajske pisave tudi na Tajvanu.

V originalu vključuje pinyin še štiri diakritična znamenja za tone, ki se v mednarodnem občevanju običajno opuščajo.

1.2 Wade-Giles

Sistem *Wade-Giles* je sredi 19. stoletja osnoval britanski učenjak Thomas Wade. Nekaj desetletij kasneje ga je nadgradil Herbert Allen Giles. Ta sistem je bil najbolj razširjen latinični zapis kitajske pisave v 20. stoletju, predvsem v angleško govorečem svetu. Večina pomembnih publikacij o Kitajski, ki so nastale v letih med 1912–1979, temelji na Wade-Gilesu.

Wade-Giles se je trdno oprijel tudi na Tajvanu, skupaj z nekaterimi drugimi sistemi. Začetek leta 2009 ga je vlada Tajvana uradno zamenjala za hanyu pinyin, v dejanski rabi pa bo preteklo še nekaj časa, preden bodo vsi napisi poenoteni in ga bo sprejelo tudi širše ljudstvo.

1.3 Yale

Sistem *Yale* je zasnoval sinolog George A. Kennedy leta 1943. Obsega latinični zapis štirih glavnih azijskih jezikov: mandarinske kitajščine, kantonščine, korejščine in japonščine. Yale nima trdnih jezikoslovnih temeljev, temveč se zanaša na to, da je mogoče marsikatero nejasnost razčistiti s pomočjo konteksta.

Ta latinični zapis kitajske pisave se je namreč prvotno uporabljal v vojne namene. Ameriškim vojakom je poskušal približati komuniciranje s kitajskimi zavezniki. Čeprav je v tistem času že obstajal sistem Wade-Giles, ki je bil v angleško govorečem svetu precej uveljavljen, je sistem Yale kitajske zloge zapisal na precej ameriški način, tako da se vojakom ni bilo treba naučiti nobenih dodatnih pravil, temveč so zapisane zloge prebrali kar 'po domače'.

Sistem Yale so uporabljale publikacije, tiskane na Zahodu, v letih med 1943 in 1979. Čeprav je pinyin obstajal že od leta 1958, ga Zahod sprva ni sprejel. S članstvom LR Kitajske v Združenih narodih leta 1971 je hanyu pinyin prevladal tudi v ameriškem svetu. Kljub temu se sistem Yale še dandanes pogosto uporablja za zapis kantonščine.

1.4 Gwoyeu Romatzyh

Gwoyeu Romatzyh so razvili kitajski jezikoslovci v letih 1925 in 1926, z Zhao Yuanrenom (Y. R. Chao) na čelu. Uporabljal se je v tedanjih učbenikih, slovarjih in drugih delih, natisnjenih v Hong Kongu in drugod po svetu v letih 1942 do 2000. Ta sistem je edini, ki mu je uspelo ohraniti informacije o tonih, ne da bi za to potrebovali diakritična znamenja ali številke.¹

Kitajska je sistem *Gwoyeu Romatzyh* kot uradni latinični zapis svoje pisave sprejela leta 1928, a se v širših krogih nikoli ni trdno oprijel. Eden od razlogov je tudi njegova kompleksnost, saj obsega štirikrat več zlogov kot ostali sistemi. Kljub temu je vendarle pustil svoj pečat, saj so se kasnejši sistemi, vključno s hanyu pinyinom, zgledovali po njegovih zakonitostih. Ime province Shānxī se tudi v sistemu hanyu pinyin zapisuje kot *Shaanxi*, da jo je moč razlikovati od province Shānxī, ki ima brez tonov obliko *Shanxi*.

Gwoyeu Romatzyh je na kitajskem prenehal veljati leta 1958, ko ga je nasledil hanyu pinyin. Na Tajvanu je bil v veljavi še do leta 1986, ko ga je zamenjal sistem MPS II.

¹ V preglednici na koncu prispevka obsega sistem *Gwoyeu Romatzyh* štiri stolpce, od katerih predstavlja prvi stolpec zlog v prvem tonu, drugi stolpec zlog v drugem tonu, tretji stolpec zlog v tretjem tonu in zadnji stolpec zlog v četrtem tonu.

1.5 Ostali sistemi zapisovanja kitajskega jezika

Na Tajvanu se je v zadnjem stoletju zvrstilo več sistemov za zapis kitajskega jezika. Mnogi od njih so bili poenostavljene različice sistema Wade-Giles, vendar se nobeden ni resnično oprijel. Obenem se Tajvan predvsem iz političnih vzrokov ni odločil za prevzem hanyu pinyin, temveč je zagovarjal svoje rešitve. V nadaljevanju jih je nekaj predstavljenih.

MPS-II (ali *Mandarin Phonetic Symbols 2*) je veljal za uradni latinični zapis kitajskega jezika na Tajvanu od januarja 1986 dalje. Uporabljal se je predvsem za zapisovanje zemljepisnih imen, najdemo pa ga izključno v publikacijah, ki so bile natisnjene na Tajvanu. Kasneje ga je zamenjal tongyong pinyin.

Tongyong pinyin je osnoval Yu Boquan leta 1998. Poskušal je ohraniti zakonitosti hanyu pinyin in istočasno izboljšati zapis za zloge, ki so tujcem povzročali največ težav pri izgovarjavi. Sem sta sodili črki *q* in *x*. Od hanyu pinyin se torej razlikuje le v nekaj podrobnostih, kot uradni latinični zapis kitajske pisave na Tajvanu pa je veljal v letih med 2002–2008.

Nova vlada je tongyong pinyin 16. 9. 2008 zamenjala s hanyu pinyinom, ki je od 1. 1. 2009 dalje tudi na Tajvanu uradni latinični zapis kitajske pisave. Pri tem imajo posamezniki še vedno proste roke, po katerem sistemu bodo zapisovali svoja osebna imena – po Wade-Gilesu, tongyong pinyinu ali hanyu pinyinu.

Latinxua Sin Wenz je manj poznani sistem za zapis kitajske pisave. Že v letih 1928–1931 ga je osnoval Sovjetski znanstveno-raziskovalni inštitut, da bi povečal pismenost kitajskih priseljencev. Osnovni namen tega sistema je bil poenostaviti kitajsko pisavo in sčasoma izpodriniti pismenke.

Ta sistem je našel svoje privrženice med številnimi kitajskimi intelektualci, kamor sodita tudi Guo Moruo in Lu Xun. Novembra 1949 so sistem Sin Wenz sprejele tudi kitajske železnice za namene telekomunikacij. Kasneje so ta sistem na Kitajskem iz političnih vzgibov opustili.

2 Preglednica zlogov po najpogosteje rabljenih sistemih in njihova izgovarjava

Spodnja preglednica v celoti podaja ustreznice med sistemi Hanyu pinyin (HY pinyin), Wade-Giles, Yale, Tongyong pinyin (TY pinyin) in Gwoyeu Romatzyh. V zadnjem stolpcu je podana tudi izgovarjava v zapisu IPA.²

Poglavitni namen te preglednice je podati natančne ustreznice med posameznimi sistemi, saj so publikacije, ki so izšle v različnih obdobjih na različnih koncih sveta, uporabljale različne sisteme za zapis besed kitajskega jezika.

Osvežimo si še enkrat spomin, kdaj in kje je prevladoval posamezni latinični zapis kitajskega jezika:

- Hanyu pinyin: LR Kitajska (1958–zdaj); svet (1980'–zdaj); Tajvan (2009–zdaj),
- Wade-Giles: publikacije v angleškem jeziku (1912–1979), Tajvan (vse do danes),
- Yale: ZDA (1943–1979),
- MPS-II: Tajvan (1986–2002),
- Tongyong pinyin: Tajvan (2002–2008),
- Gwoyeu Romatzyh: predvsem Kitajska (1942–1958) in Hong Kong, pa tudi drugi deli sveta (1942–2000), Tajvan (do 1986),
- Latinxua Sin Wenz: Kitajska (1931–1949), Sovjetska zveza (1931–?).

Če vemo, kdaj in kje je publikacija izšla, lahko dokaj hitro ugotovimo, katere zloge v hanyu pinyinu predstavlja zapisano ime.

HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
a	a	a	a	a	ar	aa	ah	[a]
ai	ai	ai	ai	ai	air	ae	ay	[ai]

² Izpuščeni so le zlogi, ki predstavljajo medmete, saj za latinični zapis kitajskih običih besed in lastnih imen niso bistvenega pomena.

HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
an	an	an	an	an	arn	aan	ann	[an]
ang	ang	ang	ang	ang	arng	aang	anq	[aŋ]
ao	ao	au	ao	au	aur	ao	aw	[aʊ]
ba	pa	ba	ba	ba	bar	baa	bah	[pa]
bai	pai	bai	bai	bai	bair	bae	bay	[pai]
ban	pan	ban	ban	ban	barn	baan	bann	[pan]
bang	pang	bang	bang	bang	barng	baang	banq	[paŋ]
bao	pao	bau	bao	bau	baur	bao	baw	[pau]
bei	pei	bei	bei	bei	beir	beei	bey	[pei]
ben	pen	ben	ben	ben	bern	been	benn	[pən]
beng	peng	beng	beng	beng	berng	beeng	benq	[pɤŋ]
bi	pi	bi	bi	bi	byi	bii	bih	[pi]
bian	pien	byan	bian	bian	byan	bean	biann	[piɛn]
biao	piao	byau	biao	biau	byau	beau	biaw	[piaʊ]
bie	pieh	bye	bie	bie	bye	biee	bieh	[piɛ]
bin	pin	bin	bin	bin	byn	biin	binn	[pɪn]
bing	ping	bing	bing	bing	byng	biing	binq	[pɪŋ]
bo	po	bwo	bo	bo	bor	boo	boh	[pɔ]
bu	pu	bu	bu	bu	bwu	buu	buh	[pu]
ca	ts`a	tsa	ca	tsa	tsar	tsaa	tsah	[ts ^h a]
cai	ts`ai	tsai	cai	tsai	tsair	tsae	tsay	[ts ^h ai]
can	ts`an	tsan	can	tsan	tsarn	tsaan	tsann	[ts ^h an]
cang	ts`ang	tsang	cang	tsang	tsarng	tsaang	tsanq	[ts ^h aŋ]
cao	ts`ao	tsau	cao	tsau	tsaur	tsao	tsaw	[ts ^h au]
ce	ts`e	tse	ce	tse	tser	tsee	tseh	[ts ^h ɛ]
cen	ts`en	tsen	cen	tsen	tsern	tseen	tsenn	[ts ^h ən]
ceng	ts`eng	tseng	ceng	tseng	tserng	tseeng	tsenq	[ts ^h ɤŋ]
cha	ch`a	cha	cha	cha	char	chaa	chah	[tʃ ^h a]
chai	ch`ai	chai	chai	chai	chair	chae	chay	[tʃ ^h ai]
chan	ch`an	chan	chan	chan	charn	chaan	chann	[tʃ ^h an]
chang	ch`ang	chang	chang	chang	charng	chaang	chanq	[tʃ ^h aŋ]

HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
chao	ch`ao	chau	chao	chau	chaur	chao	chaw	[tʂʰɑʊ]
che	ch`e	che	che	che	cher	chee	cheh	[tʂʰɛ]
chen	ch`en	chen	chen	chen	chern	cheen	chenn	[tʂʰən]
cheng	ch`eng	cheng	cheng	cheng	cherng	cheeng	chenq	[tʂʰɛŋ]
chi	ch`ih	chr	chih	chy	chyr	chyy	chyh	[tʂʰi]
chong	ch`ung	chung	chong	chong	chorng	choong	chonq	[tʂʰʊŋ]
chou	ch`ou	chou	chou	chou	chour	choou	chow	[tʂʰəʊ]
chu	ch`u	chu	chu	chu	chwu	chuu	chuh	[tʂʰu]
chua	ch`ua	chwa	chua	chua	chuar	chuaa	chuah	[tʂʰua]
chuai	ch`uai	chwai	chuai	chuai	chwai	choai	chuay	[tʂʰuai]
chuan	ch`uan	chwan	chuan	chuan	chwan	choan	chuann	[tʂʰuan]
chuang	ch`uang	chwang	chuang	chuang	chwang	choang	chuanq	[tʂʰɛŋ]
chui	ch`ui	chwei	chuei	chuei	chwei	choei	chuey	[tʂʰuei]
chun	ch`un	chwen	chun	chuen	chwen	choen	chuenn	[tʂʰuən]
chuo	ch`o	chwo	chuo	chuo	chwo	chuoo	chuoh	[tʂʰuo]
ci	tz`u	tsz	cih	tsy	tsyr	tsyy	tsyh	[tʂʰi]
cong	ts`ung	tsung	cong	tsong	tsorng	tsoong	tsong	[tʂʰʊŋ]
cou	ts`ou	tsou	cou	tsou	tsour	tsoou	tsow	[tʂʰəʊ]
cu	ts`u	tsu	cu	tsu	tswu	tsuu	tsuh	[tʂʰu]
cuan	ts`uan	tswan	cuan	tsuan	tswan	tsoan	tsuann	[tʂʰuan]
cui	ts`ui	tswei	cuei	tsuei	tswei	tsoei	tsuey	[tʂʰuei]
cun	ts`un	tswen	cun	tsuen	tswen	tsoen	tsuenn	[tʂʰuən]
cuo	ts`o	tswo	cuo	tsuo	tswo	tsuoo	tsuoh	[tʂʰuo]
da	ta	da	da	da	dar	daa	dah	[ta]
dai	tai	dai	dai	dai	dair	dae	day	[tai]
dan	tan	dan	dan	dan	darn	daan	dann	[tan]
dang	tang	dang	dang	dang	darng	daang	danq	[taŋ]
dao	tao	dau	dao	dau	daur	dao	daw	[tau]
de	te	de	de	de	der	dee	deh	[tɛ]
dei	tei	dei	dei	dei	deir	deei	dey	[tei]
den	ten	den	den	den	dern	deen	denn	[tən]
deng	teng	deng	deng	deng	derng	deeng	deng	[tɛŋ]
di	ti	di	di	di	dii	dii	dih	[ti]

HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
dian	tien	dyan	dian	dian	dyan	dean	diann	[tɕiɛn]
diao	tiao	dyau	diao	diau	dyau	deau	diaw	[tɕiaʊ]
die	tieh	dye	die	die	dye	diee	dieh	[tɕiɛ]
ding	ting	ding	ding	ding	dyng	diing	dinq	[tɕiŋ]
diu	tiu	dyou	diou	diou	dyou	deou	diow	[tɕiou]
dong	tung	dung	dong	dong	dorng	doong	donq	[tɕʊŋ]
dou	tou	dou	dou	dou	dour	doou	dow	[tɕʊ]
du	tu	du	du	du	dwu	duu	duh	[tɕu]
duan	tuan	dwan	duan	duan	dwan	doan	duann	[tɕuan]
dui	tui	dwei	duei	duei	dwei	doei	duey	[tɕuei]
dun	tun	dwen	dun	duen	dwen	doen	duenn	[tɕuən]
duo	to	dwo	duo	duo	dwo	duoo	duoh	[tɕuɔ]
e	e	e	e	e	er	ee	eh	[ɤ]
ei	ei	ei	ei	ei	eir	eei	ey	[ei]
en	en	en	en	en	ern	een	enn	[ən]
er	erh	er	er	el	erl	eel	ell	[aɤ]
fa	fa	fa	fā	fa	far	faa	fah	[fa]
fan	fan	fan	fān	fan	farn	faan	fann	[fan]
fang	fang	fang	fāng	fang	farnɡ	faang	fanq	[fanɡ]
fei	fei	fei	fēi	fei	feir	feei	fey	[fei]
fen	fen	fen	fēn	fen	fern	feen	fenn	[fən]
feng	feng	feng	fēng	feng	ferng	feeng	fenq	[fɛŋ]
fo	fo	fwo	fó	fo	for	foo	foh	[fɔ]
fou	fou	fou	fóu	fou	four	foou	fow	[fʊ]
fu	fu	fu	fú	fu	fwu	fuu	fuh	[fu]
ga	ka	ga	gā	ga	gar	gaa	gah	[ka]
gai	kai	gai	gāi	gai	gair	gae	gay	[kai]
gan	kan	gan	gān	gan	garn	gaan	gann	[kan]
gang	kang	gang	gāng	gang	garng	gaang	ganq	[kaŋ]
gao	kao	gau	gāo	gau	gaur	gao	gaw	[kau]
ge	ko	ge	gē	ge	ger	gee	geh	[kɤ]
gei	kei	gei	gēi	gei	geir	geei	gey	[kei]
gen	ken	gen	gēn	gen	gern	geen	genn	[kən]

HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
geng	keng	geng	geng	geng	gerng	geeng	genq	[kɤŋ]
gong	kung	gung	gong	gong	gorng	goong	gonq	[kʊŋ]
gou	kou	gou	gou	gou	gour	goou	gow	[kɤʊ]
gu	ku	gu	gu	gu	gwu	guu	guh	[ku]
gua	kua	gwa	gua	gua	gwa	goa	guah	[kua]
guai	kuai	gwai	guai	guai	gwai	goai	guay	[kuaɪ]
guan	kuan	gwan	guan	guan	gwan	goan	guann	[kuan]
guang	kuang	gwang	guang	guang	gwang	goang	guanq	[kɛŋ]
gui	kuai	gwei	guei	guei	gwei	goei	guey	[kueɪ]
gun	kun	gwun	gun	guen	gwen	goen	guenn	[kuən]
guo	kuo	gwo	guo	guo	gwo	guoo	guoh	[kuɔ]
ha	ha	ha	ha	ha	har	haa	hah	[xɑ]
hai	hai	hai	hai	hai	hair	hae	hay	[xɑɪ]
han	han	han	han	han	harn	haan	hann	[xɑn]
hang	hang	hang	hang	hang	harng	haang	hanq	[xɑŋ]
hao	hao	hau	hao	hau	haur	hao	haw	[xɑʊ]
he	ho	he	he	he	her	hee	heh	[xɤ]
hei	hei	hei	hei	hei	heir	heei	hey	[xɛɪ]
hen	hen	hen	hen	hen	hern	heen	henn	[xən]
heng	heng	heng	heng	heng	herng	heeng	henq	[xɤŋ]
hong	hung	hung	hong	hong	horng	hoong	honq	[xʊŋ]
hou	hou	hou	hou	hou	hour	hoou	how	[xɤʊ]
hu	hu	hu	hu	hu	hwu	huu	huh	[xu]
hua	hua	hwa	hua	hua	hwa	hoa	huah	[xua]
huai	huai	hwai	huai	huai	hwai	hoai	huay	[xuaɪ]
huan	huan	hwan	huan	huan	hwan	hoan	huann	[xuan]
huang	huang	hwang	huang	huang	hwang	hoang	huanq	[xɛŋ]
hui	hui	hwei	huei	huei	hwei	hoei	huey	[xueɪ]
hun	hun	hwen	hun	huen	hwen	hoen	huenn	[xuən]
huo	huo	hwo	huo	huo	hwo	huoo	huoh	[xuɔ]
ji	chi	ji	ji	ji	jyi	jii	jih	[tɕi]
jia	chia	jya	jia	jia	jya	jea	jiah	[tɕia]
jian	chien	jyan	jian	jian	jyan	jean	jiann	[tɕiɛn]

HY pinyin	Wade- Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
jiang	chiang	jyang	jiang	jiang	jyang	jeang	jianq	[tʃiɑŋ]
jiao	chiao	jyau	jiao	jiau	jyau	jeau	jiaw	[tʃiɑu]
jie	chieh	jye	jie	jie	jye	jiee	jieh	[tʃiɛ]
jin	chin	jín	jin	jin	jyn	jiin	jinn	[tʃɛɪn]
jing	ching	jíng	jing	jíng	jyng	jiing	jinq	[tʃɛɪŋ]
jiong	chiung	jyung	jyong	jiong	jyong	jeong	jionq	[tʃɛyŋ]
jiu	chiu	jyou	jiou	jiou	jyou	jeou	jiow	[tʃiəu]
ju	chü	jyu	jyu	jiu	jyu	jeu	jiuh	[tʃɛy]
juan	chüan	jywan	jyuan	jiuan	jyuan	jeuan	jiuann	[tʃɛyɛn]
jue	chüeh	jywe	jyue	jiue	jyue	jeue	jiueh	[tʃɛyɛ]
jun	chün	jyun	jyun	jiun	jyun	jeun	jiunn	[tʃɛyn]
ka	k`a	ka	ka	ka	kar	kaa	kah	[kʰa]
kai	k`ai	kai	kai	kai	kair	kae	kay	[kʰai]
kan	k`an	kan	kan	kan	karn	kaan	kann	[kʰan]
kang	k`ang	kang	kang	kang	karnɡ	kaang	kanq	[kʰaŋ]
kao	k`ao	kau	kao	kau	kaur	kao	kaw	[kʰau]
ke	k`o	ke	ke	ke	ker	kee	keh	[kʰɤ]
ken	k`en	ken	ken	ken	kern	keen	kenn	[kʰən]
keng	k`eng	keng	keng	keng	kernɡ	keeng	kenq	[kʰɛŋ]
kong	k`ung	kung	kong	kong	kornɡ	koong	konq	[kʰuŋ]
kou	k`ou	kou	kou	kou	kour	koou	kow	[kʰu]
ku	k`u	ku	ku	ku	kwu	kuu	kuh	[kʰu]
kua	k`ua	kwa	kua	kua	kwa	koa	kuah	[kʰua]
kuai	k`uai	kwai	kuai	kuai	kwai	koai	kuay	[kʰuai]
kuan	k`uan	kwan	kuan	kuan	kwan	koan	kuann	[kʰuan]
kuang	k`uang	kwang	kuang	kuang	kwang	koang	kuanq	[kʰɛŋ]
kui	k`uei	kwei	kuei	kuei	kwei	koei	kuey	[kʰuei]
kun	k`un	kwen	kun	kuen	kwen	koen	kuenn	[kʰuən]
kuo	k`uo	kwo	kuo	kuo	kwo	kuoo	kuoh	[kʰuo]
la	la	la	la	lha	la	laa	lah	[la]
lai	lai	lai	lai	lhai	lai	lae	lay	[lai]
lan	lan	lan	lan	lhan	lan	laan	lann	[lan]
lang	lang	lang	lang	lhang	lang	laang	lanq	[laŋ]

HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
lao	lao	lau	lao	lhau	lau	lao	law	[lɑʊ]
le	le	le	le	lhe	le	lee	leh	[lɛ]
lei	lei	lei	lei	lhei	lei	leei	ley	[lɛi]
leng	leng	leng	leng	lheng	leng	leeng	lenq	[lɛŋ]
li	li	li	li	lhi	li	lii	lih	[li]
lia	lia	lya	lia	lhia	lia	lea	liah	[lia]
lian	lien	lyan	lian	lhian	lian	lean	liann	[liɛn]
liang	liang	lyang	liang	lhiang	liang	leang	liangq	[liɑŋ]
liao	liao	lyau	liao	lhiau	liao	leau	liaw	[liaʊ]
lie	lieh	lye	lie	lhie	lie	liee	lieh	[liɛ]
lin	lin	lin	lin	lhin	lin	liin	linn	[lin]
ling	ling	ling	ling	lhing	ling	liing	lingq	[liŋ]
liu	liu	lyou	liou	lhiou	liou	leou	liow	[liou]
lo	lo	lo	lo	lo	lor	loo	loh	[lɔ]
long	lung	lung	long	lhong	long	loong	lonq	[lɔŋ]
lou	lou	lou	lou	lhou	lou	loou	low	[lɔʊ]
lu	lu	lu	lu	lhu	lu	luu	luh	[lu]
lü	lü	lyu	lyu	lhiu	liu	leu	liuh	[ly]
luan	luan	lwan	luan	lhuan	luan	loan	luann	[luan]
lüe	lüeh	lywe	lyue	lhiue	liue	leue	liueh	[lyɛ]
lun	lun	lwun	lun	lhuen	lun	loen	luenn	[lɯɛn]
lün	lün	lyun	lyun	lhiun	liun	leun	liunn	[lyn]
luo	lo	lwo	luo	lhuo	luo	luoo	luoh	[lɔʊ]
ma	ma	ma	ma	mha	ma	maa	mah	[ma]
mai	mai	mai	mai	mhai	mai	mae	may	[mai]
man	man	man	man	mhan	man	maan	mann	[man]
mang	mang	mang	mang	mhang	mang	maang	manq	[maŋ]
mao	mao	mau	mao	mhau	mau	mao	maw	[maʊ]
me	me	me	me	me	mer	mee	meh	[mɛ]
mei	mei	mei	mei	mhei	mei	meei	mey	[mei]
men	men	men	men	mhen	men	meen	menn	[mɛn]
meng	meng	meng	meng	mheng	meng	meeng	menq	[mɛŋ]
mi	mi	mi	mi	mhi	mi	mii	mih	[mi]

HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
mian	mien	myan	mian	mhian	mian	mean	miann	[mien]
miao	miao	myau	miao	mhiau	miau	meau	miaw	[miau]
mie	mieh	mye	mie	mhie	mie	miee	mieh	[mie]
min	min	min	min	mhin	min	miin	minn	[min]
ming	ming	ming	ming	mhing	ming	miing	minq	[ming]
miu	miu	myou	miou	hmiou	miou	meou	miow	[miou]
mo	mo	mwo	mo	mho	mo	moo	moh	[mo]
mou	mou	mou	mou	mhou	mou	moou	mow	[mou]
mu	mu	mu	mu	mhu	mu	muu	muh	[mu]
na	na	na	na	nha	na	naa	nah	[na]
nai	nai	nai	nai	nhai	nai	nae	nay	[nai]
nan	nan	nan	nan	nhan	nan	naan	nann	[nan]
nang	nang	nang	nang	nhang	nang	naang	nanq	[nang]
nao	nao	nau	nao	nhau	nau	nao	naw	[nao]
ne	ne	ne	ne	nhe	ne	nee	neh	[ne]
nei	nei	nei	nei	nhei	nei	neei	ney	[nei]
nen	nen	nen	nen	nhen	nen	neen	nenn	[nen]
neng	neng	neng	neng	nheng	neng	neeng	nenq	[neng]
ni	ni	ni	ni	nhi	ni	nii	nih	[ni]
nian	nien	nyan	nian	nhian	nian	nean	niann	[nian]
niang	niang	nyang	niang	nhiang	niang	neang	nianq	[niang]
niao	niao	nyau	niao	nhiau	niau	neau	niaw	[niau]
nie	nieh	nye	nie	nhie	nie	niee	nieh	[nie]
nin	nin	nin	nin	nhin	nin	niin	ninn	[nin]
ning	ning	ning	ning	nhing	ning	niing	niinq	[ning]
niu	niu	nyou	niou	hniou	niou	neou	niow	[niou]
nong	nung	nung	nong	nhong	nong	noong	nonq	[nong]
nou	nou	nou	nou	nhou	nou	noou	now	[nou]
nu	nu	nu	nu	nhu	nu	nuu	nuh	[nu]
nü	nü	nyu	nyu	nhiu	niu	neu	niuh	[ny]
nuan	nuan	nwan	nuan	nhuan	nuan	noan	nuann	[nuan]
nüe	nüeh	nywe	nyue	nhiue	niue	neue	niueh	[nye]
nun	nun	nwen	nun	nhuen	nuen	noen	nuenn	[nun]

HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
nuo	no	nwo	nuo	nhuo	nuo	nuoo	nuoh	[nuɔ]
ou	ou	ou	ou	ou	our	oou	ow	[ʌʊ]
pa	p`a	pa	pa	pa	par	paa	pah	[p ^h a]
pai	p`ai	pai	pai	pai	pair	pae	pay	[p ^h ai]
pan	p`an	pan	pan	pan	pan	paan	pann	[p ^h an]
pang	p`ang	pang	pang	pang	parng	paang	panq	[p ^h aŋ]
pao	p`ao	pau	pao	pau	paur	pao	paw	[p ^h aʊ]
pei	p`ei	pei	pei	pei	peir	peei	pey	[p ^h ei]
pen	p`en	pen	pen	pen	pern	peen	penn	[p ^h ən]
peng	p`eng	peng	peng	peng	perng	peeng	penq	[p ^h ɛŋ]
pi	p`i	pi	pi	pi	pyi	pii	pih	[p ^h i]
pian	p`ien	pyan	pian	pian	pyan	pean	piann	[p ^h iɛn]
piao	p`iao	pyau	piao	piau	pyau	peau	piaw	[p ^h iaʊ]
pie	p`ieh	pye	pie	pie	pye	piee	pieh	[p ^h iɛ]
pin	p`in	pin	pin	pin	pyn	piin	pinn	[p ^h ɪn]
ping	p`ing	ping	ping	ping	pyng	piing	pinq	[p ^h ɪŋ]
po	p`o	pwo	po	po	por	poo	poh	[p ^h ɔ]
pou	p`ou	pou	pou	pou	pour	poou	pow	[p ^h ʌʊ]
pu	p`u	pu	pu	pu	pwu	puu	puh	[p ^h u]
qi	ch`i	chi	ci	chi	chyi	chii	chih	[tɕ ^h i]
qia	ch`ia	chya	cia	chia	chya	chea	chiah	[tɕ ^h ia]
qian	ch`ien	chyan	cian	chian	chyan	chean	chiann	[tɕ ^h iɛn]
qiang	ch`iang	chyang	ciang	chiang	chyang	cheang	chianq	[tɕ ^h iaŋ]
qiao	ch`iao	chyau	ciao	chiau	chyau	cheau	chiaw	[tɕ ^h iaʊ]
qie	ch`ieh	chye	cie	chie	chye	chiee	chieh	[tɕ ^h iɛ]
qin	ch`in	chin	cin	chin	chyn	chiin	chinn	[tɕ ^h ɪn]
qing	ch`ing	ching	cing	ching	chyng	chiing	ching	[tɕ ^h ɪŋ]
qiong	ch`iung	chyung	cyong	chiong	chyong	cheong	chionq	[tɕ ^h ɪyŋ]
qiu	ch`iu	chyou	ciou	chiou	chyou	cheou	chiow	[tɕ ^h iou]
qu	ch`ü	chyu	cyu	chiu	chyu	cheu	chiuh	[tɕ ^h y]
quan	ch`üan	chywan	cyuan	chiuan	chyuan	cheuan	chiuann	[tɕ ^h yɛn]
que	ch`üeh	chywe	cyue	chiue	chyue	cheue	chiueh	[tɕ ^h yɛ]
qun	ch`ün	chyun	cyun	chiun	chyun	cheun	chiunn	[tɕ ^h yn]

HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
ran	jan	ran	ran	rhan	ran	raan	rann	[ʒan]
rang	jang	rang	rang	rhang	rang	raang	ranq	[ʒaŋ]
rao	jao	rau	rao	rhau	rau	rao	raw	[ʒaʊ]
re	je	re	re	rhe	re	ree	reh	[ʒɤ]
ren	jen	ren	ren	rhen	ren	reen	renn	[ʒən]
reng	jeng	reng	reng	rheng	reng	reeng	renq	[ʒɤŋ]
ri	jih	r	rih	rhy	ry	ryy	ryh	[ʒə]
rong	jung	rung	rong	rhong	rong	roong	ronq	[ʒʊŋ]
rou	jou	rou	rou	rhou	rou	roou	row	[ʒɤʊ]
ru	ju	ru	ru	rhu	ru	ruu	ruh	[ʒu]
ruan	juan	rwan	ruan	rhuan	ruan	roan	ruann	[ʒuan]
rui	jui	rwei	ruei	rhuei	ruei	roei	ruey	[ʒuei]
run	jun	rwun	run	rhuen	ruen	roen	ruenn	[ʒuən]
ruo	jo	rwo	ruo	rhuo	ruo	ruoo	ruoh	[ʒuo]
sa	sa	sa	sa	sa	sar	saa	sah	[sɑ]
sai	sai	sai	sai	sai	sair	sae	say	[sai]
san	san	san	san	san	sarn	saan	sann	[san]
sang	sang	sang	sang	sang	sarnɡ	saang	sanq	[saŋ]
sao	sao	sau	sao	sau	saur	sao	saw	[saʊ]
se	se	se	se	se	ser	see	seh	[sɤ]
sen	sen	sen	sen	sen	sern	seen	senn	[sən]
seng	seng	seng	seng	seng	sernɡ	seeng	senq	[sɤŋ]
sha	sha	sha	sha	sha	shar	shaa	shah	[ʃɑ]
shai	shai	shai	shai	shai	shair	shae	shay	[ʃai]
shan	shan	shan	shan	shan	sharn	shaan	shann	[ʃan]
shang	shang	shang	shang	shang	sharnɡ	shaang	shanq	[ʃaŋ]
shao	shao	shau	shao	shau	shaur	shao	shaw	[ʃaʊ]
she	she	she	she	she	sher	shee	sheh	[ʃɤ]
shei	shei	shei	shei	shei	sheir	sheei	shey	[ʃei]
shen	shen	shen	shen	shen	shern	sheen	shenn	[ʃən]
sheng	sheng	sheng	sheng	sheng	shernɡ	sheeng	shenq	[ʃɤŋ]
shi	shih	shr	shih	shy	shyr	shyy	shyh	[ʃə]
shou	shou	shou	shou	shou	shour	shoou	show	[ʃɤʊ]

HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
shu	shu	shu	shu	shu	shwu	shuu	shuh	[ʃu]
shua	shua	shwa	shua	shua	shwa	shoa	shuah	[ʃua]
shuai	shuai	shwai	shuai	shuai	shwai	shoai	shuay	[ʃuai]
shuan	shuan	shwan	shuan	shuan	shwan	shoan	shuann	[ʃuan]
shuang	shuang	shwang	shuang	shuang	shwang	shoang	shuanq	[ʃɛŋ]
shui	shui	shwei	shuei	shuei	shwei	shoei	shuey	[ʃuei]
shun	shun	shwun	shun	shuen	shwen	shoen	shuenn	[ʃuən]
shuo	shuo	shwo	shuo	shuo	shwo	shuoo	shuoh	[ʃuɔ]
si	ssu	sz	sih	sy	syr	syy	syh	[sɿ]
song	sung	sung	song	song	sorng	soong	sonq	[sɔŋ]
sou	sou	sou	sou	sou	sour	soou	sow	[sɔʊ]
su	su	su	su	su	swu	suu	suh	[su]
suan	suan	swan	suan	suan	swan	soan	suann	[suan]
sui	sui	swei	suei	suei	swei	soei	suey	[suei]
sun	sun	swen	sun	suen	swen	soen	suenn	[suən]
suo	so	swo	suo	suo	swo	suoo	suoh	[suɔ]
ta	t'a	ta	ta	ta	tar	taa	tah	[tʰa]
tai	t'ai	tai	tai	tai	tair	tae	tay	[tʰaɪ]
tan	t'an	tan	tan	tan	tarn	taan	tann	[tʰan]
tang	t'ang	tang	tang	tang	tarng	taang	tanq	[tʰaŋ]
tao	t'ao	tau	tao	tau	taur	tao	taw	[tʰaʊ]
te	t'e	te	te	te	ter	tee	teh	[tʰɛ]
teng	t'eng	teng	teng	teng	terng	teeng	tenq	[tʰɛŋ]
ti	t'i	ti	ti	ti	tyi	tii	tih	[tʰi]
tian	t'ien	tyan	tian	tian	tyan	tean	tiann	[tʰien]
tiao	t'iao	tyau	tiao	tiau	tyau	teau	tiaw	[tʰiaʊ]
tie	t'ieh	tye	tie	tie	tye	tiee	tieh	[tʰie]
ting	t'ing	ting	ting	ting	tyng	tiing	tingq	[tʰiŋ]
tong	t'ung	tung	tong	tong	torng	toong	tonq	[tʰɔŋ]
tou	t'ou	tou	tou	tou	tour	toou	tow	[tʰɔʊ]
tu	t'u	tu	tu	tu	twu	tuu	tuh	[tʰu]
tuan	t'uan	twan	tuan	tuan	twan	toan	tuann	[tʰuan]
tui	t'ui	twei	tuei	tuei	twei	toei	tuey	[tʰueɪ]

HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
tun	t'un	twen	tun	tuen	twen	toen	tuenn	[t ^h uən]
tuo	t'uo	two	tuo	tuo	two	tuoo	tuoh	[t ^h uɔ]
wa	wa	wa	wa	ua	wa	waa	wah	[ua]
wai	wai	wai	wai	uai	wai	woai	way	[uai]
wan	wan	wan	wan	uan	wan	woan	wann	[uan]
wang	wang	wang	wang	uang	wang	woang	wanq	[ɛŋ]
wei	wei	wei	wei	uei	wei	woei	wey	[uei]
wen	wen	wen	wun	uen	wen	woen	wenn	[uən]
weng	weng	weng	wong	ueng	weng	woeng	wenq	[ʊŋ]
wo	wo	wo	wo	uo	wo	woo	woh	[uɔ]
wu	wu	wu	wu	u	wu	wuu	wuh	[u]
xi	hsi	syi	si	shi	shyi	shii	shih	[ɕi]
xia	hsia	syia	sia	shia	shya	shea	shiah	[ɕia]
xian	hsien	syian	sian	shian	shyan	shean	shiann	[ɕiɛn]
xiang	hsiang	syiang	siang	shiang	shyang	sheang	shianq	[ɕiaŋ]
xiao	hsiao	syiau	siao	shiau	shyiau	sheau	shiauw	[ɕiaʊ]
xie	hsieh	syeh	sie	shie	shyeh	shiee	shieh	[ɕiɛ]
xin	hsin	syin	sin	shin	shyn	shiin	shinn	[ɕin]
xing	hsing	sying	sing	shing	shying	shiing	shinq	[ɕiŋ]
xiong	hsiung	syung	syong	shiong	shyong	sheong	shionq	[ɕyʊŋ]
xiu	hsiu	syiou	siou	shiou	shyio	sheou	shioiw	[ɕiou]
xu	hsü	syu	syu	shiu	shyu	sheu	shiuw	[ɕy]
xuan	hstian	sywan	syuan	shiuan	shyuan	sheuan	shiuann	[ɕyɛn]
xue	hsüeh	sywe	syue	shiuue	shyue	sheue	shiuueh	[ɕyɛ]
xun	hstün	syun	syun	shiuun	shyun	sheun	shiuunn	[ɕyn]
ya	ya	ya	ya	ia	ya	yea	yah	[ia]
yan	yan	yan	yan	ian	yan	yeann	yann	[iɛn]
yang	yang	yang	yang	iang	yang	yeang	yanq	[iaŋ]
yao	yao	yau	yao	iau	yau	yeau	yaw	[iaʊ]
ye	yeh	ye	ye	ie	ye	yee	yeh	[iɛ]
yi	i	yi	yi	i	yi	yii	yih	[i]
yin	yin	yin	yin	in	yn	yiin	yinn	[in]
ying	ying	ying	ying	ing	yng	yiing	yinq	[iŋ]

HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
yong	yung	yung	yong	iong	yong	yeong	yonq	[yʊŋ]
you	yu	you	you	iou	you	yeou	yow	[iɤʊ]
yu	yü	yu	yu	iu	yu	yeu	yuh	[y]
yuan	yüan	ywan	yuan	üan	yuan	yeuan	yuann	[yɛn]
yue	yüeh	ywe	yue	iue	yue	yeue	yueh	[yɛ]
yun	yün	yun	yun	iun	yun	yeun	yunn	[yn]
za	tsa	dza	za	tza	tzar	tzaa	tzah	[tsɑ]
zai	tsai	dzai	zai	tzai	tzair	tzae	tzay	[tsɑi]
zan	tsan	dzan	zan	tzan	tzarn	tzaan	tzann	[tsɑn]
zang	tsang	dzang	zang	tzang	tzarnɡ	tzaang	tzanq	[tsɑŋ]
zao	tsao	dzau	zao	tzau	tzaur	tzao	tzaw	[tsɑʊ]
ze	tse	dze	ze	tze	tzer	tzee	tzeh	[tsɤ]
zei	tsei	dzei	zei	tzei	tzeir	tzeei	tzey	[tsɛi]
zen	tsen	dzen	zen	tzen	tzern	tzeen	tzenn	[tsən]
zeng	tseng	dzeng	zeng	tzeng	tzernɡ	tzeeng	zengq	[tsɛŋ]
zha	cha	ja	jha	ja	jar	jaa	jah	[tʃɑ]
zhai	chai	jai	jhai	jai	jair	jae	jay	[tʃɑi]
zhan	chan	jan	jhan	jan	jarn	jaan	jann	[tʃɑn]
zhang	chang	jang	jhang	jang	jarng	jaang	janq	[tʃɑŋ]
zhao	chao	jau	jhao	jau	jaur	jao	jaw	[tʃɑʊ]
zhe	che	je	jhe	je	jer	jee	jeh	[tʃɤ]
zhei	chei	jei	jhei	jei	jeir	jeei	jey	[tʃɛi]
zhen	chen	jen	jhen	jen	jern	jeen	jenn	[tʃən]
zheng	cheng	jeng	jheng	jeng	jernɡ	jeeng	jenq	[tʃɛŋ]
zhi	chih	jr	jhih	jy	jyr	jyy	jyh	[tʃə]
zhong	chung	jung	jhong	jong	jomɡ	joong	jonq	[tʃʊŋ]
zhou	chou	jou	jhou	jou	jour	joou	jow	[tʃʊʊ]
zhu	chu	ju	jhu	ju	jwu	juu	juh	[tʃʊ]
zhua	chua	jwa	jhua	jua	jwa	joa	juah	[tʃʊɑ]
zhuai	chuai	jwai	jhuai	juai	jwai	joai	juay	[tʃʊɑi]
zhuan	chuan	jwan	jhuan	juan	wan	joan	juann	[tʃʊɑn]
zhuang	chuang	jwang	jhuang	juang	jwang	joang	juanq	[tʃʊɛŋ]
zhui	chui	jwei	jhui	juei	jwei	joei	juey	[tʃʊɛi]

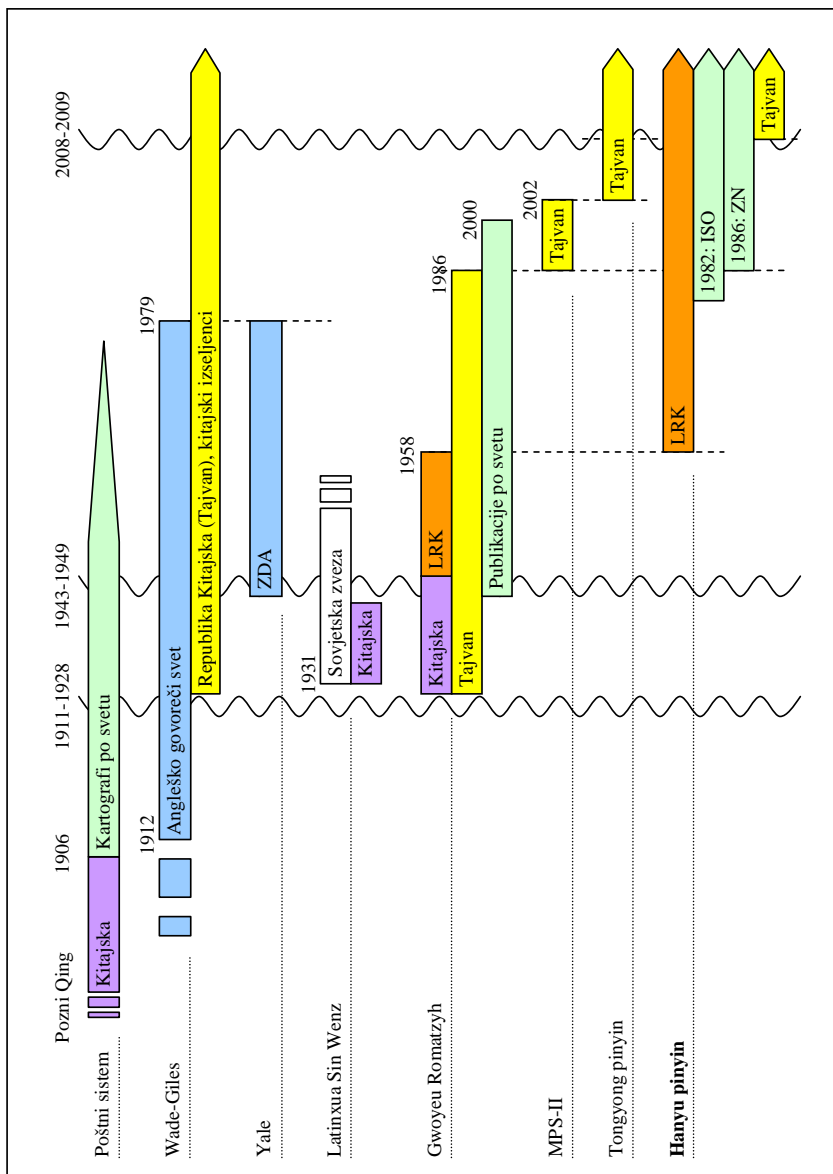
HY pinyin	Wade-Giles	Yale	TY pinyin	Gwoyeu Romatzyh				IPA
zhun	chun	jwen	jhun	juen	jwen	joen	juenn	[tʂuən]
zhuo	cho	jwo	jhuo	juo	jwo	juoo	juoh	[tʂuo]
zi	tzu	dz	zih	tzy	tzyr	tzyy	tzyh	[tsʰi]
zong	tsung	dzung	zong	tzong	tzornɡ	tzoong	tzonq	[tsʊŋ]
zou	tsou	dzou	zou	tzou	tzour	tzoou	tzow	[tsʊʊ]
zu	tsu	dzu	zu	tzu	tzwu	tzuu	tzuh	[tsu]
zuan	tsuan	dzwan	zuan	tzuan	tzwan	tzoan	tzuan	[tsuan]
zui	tsui	dzwei	zuei	tzuei	tzwei	tzoei	tzuey	[tsuei]
zun	tsun	dzwen	zun	tzuen	tzwen	tzoen	tzuen	[tsuən]
zuo	tso	dzwo	zuo	tzuo	tzwo	tzuoo	tzuh	[tsuo]

Tabela 1: Primerjava zlogov po različnih sistemih

Zvočni posnetki za vse kitajske zloge so zbrani na internetni strani: <http://www.quickmandarin.com/chinesepinyinintable/>. Zadostujeta že klik na celico z zlogom in prelet miške v novem pogovornem oknu. To je najbrž najbolj elegantna rešitev, kako čimbolj avtentično izgovoriti določen zlog.

3 Grafični prikaz posameznih sistemov za latinični zapis kitajske pisave

Na naslednji strani so omenjeni sistemi prikazani še grafično, da si lažje predstavljamo, kako so se pojavljali, uveljavljali in zamirali.



Slika 1: Sistemi latinizacije kitajskega jezika

Literatura

Ao, Benjamin (1997) *History and Prospect of Chinese Romanization*.

<http://www.white-clouds.com/iclc/cliej/cl4ao.htm>

Library of Congress. Pinyin Conversion Project. <http://www.loc.gov/catdir/pinyin/>

Norman, Jerry (1988) *Chinese*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pinyin - Chinese Pinyin Table. <http://www.quickmandarin.com/chinesepinyinintable/>

Pīnyīn.info; A Guide to the Writing of Mandarin Chinese in Romanization.

<http://pinyin.info/>

UDK: 81

COPYRIGHT ©: MATEJA PETROVČIČ

Pregled paragrafov *Slovenskega pravopisa* s primeri iz kitajskega jezika

Mateja PETROVČIČ*

Izvleček

V članku so predstavljeni izbrani paragrafi iz *Slovenskega pravopisa*, ki so relevantni predvsem za zapisovanje besed iz kitajskega jezika. Sem sodijo v prvi vrsti pravila za rabo velikih in malih črk ter pravila za zapisovanje prevzetih besed in besednih zvez. Tretje poglavje prispevka natančno predstavi pregibanje moških in ženskih lastnih imen, kjer so opisani vsi možni zlogi kitajskega jezika. Nazadnje članek bralca opozori še na internetno stran, kjer bodo izbrana pravila opremljena še z dodatnimi primeri iz kitajskega jezika. Članek je namenjen tako sinologom, ki se s tovrstno tematiko neposredno srečujejo pri svojem delu, kot tudi lektorjem slovenskega jezika, ki dobijo v pregled besedila, navezujoča se na kitajsko kulturo.

Ključne besede: *Slovenski pravopis*, kitajski jezik, rabe velikih in malih črk, prevzete besede in besedne zveze

Abstract

Selected paragraphs of the *Slovenian Orthography*, which are relevant for the spelling of words of Chinese origin in Slovene texts, are presented. Rules for the use of capitalization and for the spelling of loanwords are considered, followed by rules for the declension of Chinese personal names, including all possible syllables of the Chinese language. A mention is made of the companion webpage to this article, which includes additional examples. These recommendations are intended both for sinologists who encounter such problems in their work, and for editors working on Slovene language texts related to Chinese culture.

* Dr. Mateja Petrovčič, asistentka na Oddelku za azijske in afriške študije, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. E-mail: mateja.petrovcic@ff.uni-lj.si

Keywords: *Slovenian Orthography*, Chinese language, capitalization, loan words and expressions

1 Raba velikih in malih črk

Slovenski pravopis v paragrafih 26–160 določa uporabo velikih in malih črk. V okviru tega so za nas zanimivi odseki, ki govorijo o lastnih imenih.

34 Lastna imena

Lastna imena so poimenovanja posameznih bitij (tudi živali), zemljepisnih in stvarnih danosti (npr. imena krajev, delov zemeljskega površja, nebesnih teles; ustanov, delovnih organizacij in podjetij, umetnostnih del ipd.): *Jasna, Prešeren, Morana, Slovenec, Lisko; Maribor, Azija, Saturn; Unicef, Litostroj, Fiat, Požganica, Partizanka*.

Med lastna imena sodijo tudi nazivi dinastij in zgodovinskih obdobj:¹ *Xia, Shang, Qin, Han, Song, Liao, Jin, Sui, Tang, Yuan, Ming, Qing; Zahodni Zhou, Vzhodni Zhou, Zahodni Jin, Vzhodni Jin, Vzhodni Wei, Zahodni Wei; Obdobje pomladi in jeseni, Obdobje vojskujočih se držav, Obdobje treh kraljestev, Obdobje severnih in južnih dinastij, Obdobje petih dinastij* ipd.

37 Posebnosti (k § 34)

1. Večbesedna lastna imena lahko krajšamo: *Ljubljansko barje – Barje, Goriška brda – Brda, Slovenska akademija znanosti in umetnosti – Akademija, Slovenska matica – Matica, Osvobodilna fronta – Fronta, Organizacija združenih narodov – Združeni narodi*. Taka krajšava občnoimenske zveze je *Cerkev za cerkveno občestvo, cerkveno skupnost* ali *organizacijo: Katoliška cerkev – Cerkev*.

Primeri k § 37: *Obdobje treh kraljestev – Tri kraljestva, Obdobje severnih in južnih dinastij – Severne in južne dinastije* itd. V osnovi uporabljamo polno ime, vendar včasih potrebujemo tudi alternativne oblike.

¹ Poimenovanja zgodovinskih dogodkov (revolucij, vojn, vstaj ipd.) ne sodijo sem, temveč jih pišemo z malo začetnico (gl. § 149).

- Z veliko začetnico pišemo imena
- 52** – pripadnikov delov narodov in pripadnikov držav ali ljudstev: *Masaj, Bezjak, Čič, Bunjevec, Uskok, Dorec, Amazonka; Švicar, Južnoafričan, Avstrijec;*
- 53** – prebivalcev naselij, pokrajin in celin: *Ljubljančan, Raščičan, Novomeščan; Gorenjec, Primorec, Vojvodinec, Toskanec; Evropejec, Azijec, Severnoameričan;*

Primeri k § 52: *Džurdži, Kitani, Tanguti.*

Primeri k § 53: *Hebei – Hebeičan, Suzhou – Suzhoučan* (za izpeljavo prebivalcev krajev glej § 1006: Priponsko obrazilo *-(č)an* za imena prebivalcev); *Peking – Pekinžan* (glej še § 929 Palatalizacijske (nebnjenjske) premene).

- Z malo začetnico pišemo:
- 139** neprve sestavine v večbesednih imenih dinastij, razen če so že same lastna imena: *Združene države Amerike, Zvezna republika Nemčija, Slovensko primorje, Bližnji vzhod; Bohinjsko jezero, Jadransko morje, Indijski ocean, ...*

Primeri k § 139: *Obdobje vojskujočih se držav, Obdobje pomladi in jeseni, Ljudska republika Kitajska, Republika Kitajska* ipd.

2 Prevzete besede in besedne zveze

Paragrafi 161–225 opisujejo pisanje prevzetih besed in besednih zvez. V vsakem jeziku pogosto naletimo na imena bitij (§ 171–181), zemljepisna imena (§ 182–208) in stvarna imena (§ 209–214).

- 171 IMENA BITIJ**
- 172 Latinične pisave**
- Pisno podobo prevzetih osebnih lastnih imen načeloma ohranjamo. Podomačujemo pa:
- 174** 2. imena vladarskih (in nekaterih plemiških) rodovin: *Burboni, Habsburžani, Jagelonci, Babenberžani;*
- 175** 3. redka druga imena znanih zgodovinskih oseb: *Petrarka, Kolumb, Galilej, Luter, Kalvin, Gutsman;*

Primeri k § 174: *Mandžuri*.

Primeri k § 175: *Konfucij, Mencij, Sun Yatsen, Chiang Kai-shek*.

Imena ostalih znanih mislecev in pomembnih osebnosti ne podomačujemo: *Laozi*,² *Zhuangzi*, *Mozi*, *Sunzi* ipd.

181 Prevedena imena

Prezeta lastna imena včasih tudi prevajamo: *Orlovo pero*, *Pika Nogavička*, *Biserna reka*, *Češnjev cvet*, *Skledoliz*, *Trlica*. Načeloma prevajamo vzdevke: *Aleksander Veliki*, *Friderik S praznim žepom*.

Primeri k § 181: *Kamelji Xiangzi*.

Zavedati se moramo, da na prevod lastnih imen in izbiro ustrezne različice v veliki meri vpliva kontekst in namembnost besedila: *gora Lu* – *Jelenja gora*.

182 ZEMLJEPISNA IMENA

183 Enobesedna imena

Enobesedna zemljepisna lastna imena iz latiničnih pisav večinoma ohranjajo izvorno podobo: *Massachusetts*, *Caen*, *Köln*, *Cagliari*.

Sem sodijo skoraj vsa kitajska enobesedna zemljepisna lastna imena, saj je pinyin latinična pisava: *Suzhou*, *Xi'an*, *Hangzhou*, *Shandong*, *Yangshuo* ipd.

184 Podomačena imena in pisava

Podomačeno pišemo imena:

185 1. držav, dostikrat pa tudi zveznih držav in pokrajin: *Anglija*, *Poljska*, *Švica*, *Koreja*, *Japonska*, *Bangladeš*, *Rusija*, *Češka*, *Teksas*, *(Južna) Karolina*, *Virginija*, *(Savdska) Arabija* – *Turingija*, *Lacij*, *Provansa*, *Kampanja*, *Kastilja*, *Atika*, *Tesalija*;

² Tovrstna imena zapisujemo kot eno besedo, saj paragraf 4.2.3 določa: »Kadar za znane zgodovinske osebnosti uporabljamo njihove priimke v povezavi z nazivi spoštovanja ali drugimi opisnimi izrazi, pod katerimi so splošno znani, zapisujemo vse zloge skupaj, z veliko začetnico. Na primer: *Kóngzǐ*, *Bāogōng*, *Xīshī*.«

189 5. nekaterih bolj znanih krajev, npr. *Firence, Pariz, Bruselj, Ženeva, Lozana, Lizbona, Praga, Plzen, Varšava, Krakov, Lodž, Jeruzalem, Čenstohova, Peking, Čikago, Edinburg*;

Primeri k § 185: *Sečuan, Kanton, Tajvan, Makao, Hong Kong*;

Primeri k § 189: *Šanghaj, Taipei*.³

Pomni

192 1. Ustrezna tuja imena uporabljamo poleg domačih navadno le za identifikacijo, zlasti v mednarodnem občevanju: *Dunaj (Wien), Oglej (Aquileia), Gradec (Graz), Tržič (Monfalcone), Monošter (Szentgotthárd)*, podobno na kažipotih: *Reka (Rijeka), Dunaj (Wien), Celovec (Klagenfurt)*.

Primeri k § 192: *Kanton (Guangdong), Peking (Beijing), Sečuan (Sichuan), Šanghaj (Shanghai), Tajvan (Taiwan)*.

Pomni: Čeprav se *Taipei* po sistemu hanyu pinyin zapisuje kot *Taibei*, se na mednarodnih letališčih ipd. uporablja nespremenjena oblika *Taipei*.

198 Večbesedna imena

199 Prevedena večbesedna imena

Večbesedna zemljepisna imena večinoma v celoti prevajamo, če so sestavljena iz prvotno občnih sestavin, sicer pa le tiste njihove dele, ki so občni.

Mednje gredo imena

200 1. držav: *Združene države Amerike, Skupnost neodvisnih držav, Nova Zelandija*; iz njih delamo tudi ustrezna kratična poimenovanja (*ZDA, SND*);

201 2. pokrajin: *Spodnja Saška, Bližnji vzhod, Nova Škotska, Nova Anglija, Donski bazen*;

203 4. vod: *Tihi ocean, Indijski ocean, Severno morje, Beringovo morje – Zalivski tok – Bengalski zaliv, Rokavski preliv, Otrantska vrata, Mesinska ožina, Železna*

³ Zapis *Taipei* ne sodi v nobenega od uveljavljenih sistemov latinizacije. Po sistemih hanyu pinyin, Yale, tongyong pinyin bi se moralo pisati *Taibei*, po sistemu Wade-Giles bi moral biti prisoten apostrof – *T'aipei*, po sistemu Gwoyeu Romatzyh pa *Tairbeei*.

vrata – Ladoško jezero, Ženevsko jezero – Pripetska močvirja – Reka sv. Lovrenca – Niagarski slapovi, Nilske brzice – Sueški prekop; Prekop Donava–Tisa–Donava; taka enobesedna imena so redka: Rokav (Rokavski preliv), Zaliv (Perzijski ali Arabski zaliv)

206 7. cest, ulic, trgov, parkov: *Verdijevo sprehajališče (Corso Giuseppe Verdi), Goldonijev trg (Piazza Goldoni), Kaluška cesta (Kalužskaja doroga), 42. ulica (42nd Street), Ulica Huga Wolfa (Hugo Wolf-Straße), Elizejske poljane (Champs-Élysées), Trafalgarski trg (Trafalgar Square), Bulvar sv. Mihaela (Boulevard Saint Michel), Montmartrska ulica (rue Montmartre), Rdeči trg (Krasnaja ploščai), Nevsko nabrežje (Nevskaja naberežnaja), Nabrežje 13. novembra (Kej 13 noemvri), Peta avenija (Fifth Avenue), Vaclavski trg (Václavské náměstí), Luksemburški park (Parc de Luxembourg);*

207 8. objektov: *Bela hiša (White House), Slavolok zmage (Arc de Triomphe), Eifflov stolp (Tour Eiffel), Zimski dvorec (Zimnij dvorec).*

Primeri k § 200: *Ljudska republika Kitajska, Republika Kitajska. Kratice LRK, RK.*

Primeri k § 201: *Notranja Mongolija.*

Primeri k § 203: *Rumeno morje – Dolga reka, Rumena reka, Biserna reka, reka Wei.*

Primeri k § 206: *Trg nebeškega miru (Tian'anmen), Letna palača (Yiheyuan).*

Primeri k § 207: *Prepovedano mesto (Gugong).*

Pri rabi večbesednih imen velja pravilo nepodvajanja. Kadar ohranimo prvotni zlog za poimenovanje vod, oblik zemeljskega površja, cest, ulic, trgov, parkov ipd., opuščamo slovenska poimenovanja teh. Kadar je bolj pomembno izrecno poimenovanje, opuščamo kitajske sestavine z istim pomenom: *Yulong He⁴ – reka Yulong, Yansai Hu – jezero Yansai, Tai Shan – gora Tai, Qinglong Xia – soteska Qinglong.*

Pravilo nepodvajanja velja za druga občna določila (tempelj, palača, cesar): *Shaolinsi – tempelj Shaolin, Qinshi huangdi – cesar Qinshi.*

⁴ Pravila pinyinina v paragrafu 4.2.4 določajo, da se občna določila, ki so del zemljepisnih imen, pišejo ločeno in z veliko začetnico: *Běijīng Shì* (北京市), *Héběi Shěng* (河北省), *Yālù Jiāng* (鸭绿江), *Tài Shān* (泰山), *Dòngtíng Hú* (洞庭湖), *Táiwān Hǎixiá* (台湾海峡). Kadar ni očitno, ali je sestavina imena občno ali lastno ime, se celotno zemljepisno ime zapisuje kot ena beseda: *Wángcūn* (王村), *Jiǔxiānqiáo* (酒仙桥), *Zhōukǒudiàn* (周口店), *Sāntányinyuè* (三潭印月).

209 Stvarna imena

211 Nepodomačena imena

Nekatera stvarna lastna imena navadno puščamo nespremenjena, npr. imena glasil in podjetij: *Elle*, *Spiegel*, *Newsweek*, *Fiat*, *General Motors*. Po potrebi se nekatera taka imena lahko tudi prevajajo, npr. *Ona* za *Elle*.

Definicija stvarnih imen je podana v paragrafu 77, pomenske skupine stvarnih imen pa so natančneje obdelane v paragrafih 78–109.

Primeri k § 211: *Renmin ribao* (gl. § 81), *Tsingtao*, *Alishan oolong* (gl. § 102).

212 Prevedena imena

Stvarna lastna imena po potrebi, imena umetnostnih del pa praviloma prevajamo: *Kavarna Panteon* (*Café Panthéon*), *Pri treh mušketirjih* (*Chez les trois mousquetaires*), *Blagovnica Printemps* (*Magasin Printemps*), *Čikaška univerza* (*University of Chicago*), *Rdeča armada* (*Krasnaja armija*), *Ameriška banka* (*Bank of America*), *Organizacija združenih narodov* (*United Nations Organization*), *Dunajski filharmoniki* (*Wiener Philharmoniker*); *Veliki diktator* (*The Great Dictator*), *Ogrska rapsodija* (*Ungarische Rhapsodie*), *Božanska komedija* (*Divina commedia*), *Semenj ničevosti* (*Vanity Fair*), *Gospodična* (*Gospodica*), *Vojna in mir* (*Vojna i mir*), *Figarova svatba* (*Le mariage de Figaro*), *Velika opera* (*Grand Opéra*).

Primeri k § 212: *Potovanje na zahod* (*Xiyouji*), *Daodejing*, *Jin Ping Mei*, *Sanje v rdeči sobi* (*Hongloumeng*);

Predelani paragrafi 1127–1129 so opisani v prispevku *Predlogi za zapisovanje in pregibanje besed iz kitajskega jezika* na straneh 15–24 prav tako so tam predstavljene spremembe in dopolnitve paragrafov 34, 169, 180, 570, 857, 967 in 1118, zato jih na tem mestu ne bomo ponovno izpostavljali.

3 Natančen pregled pregibanja vseh zlogov pri kitajskih lastnih imenih

Kot je bilo rečeno v prispevku *Predlogi za zapisovanje in pregibanje besed iz kitajskega jezika*, pregibamo samo zadnjo sestavino lastnega imena. Prav tako je

zaradi prepoznavnosti izvirnega zloga pomembno, da osnove nikoli ne krajšamo, temveč jo le podaljšujemo. Spodnje preglednice natančno opisujejo pregibanje kitajskih lastnih imen.

3.1 Pregibanje moških imen

Vsa kitajska moška imena sklanjamo po prvi moški sklanjatvi, ne glede na končnico. V spodnji preglednici so podani primeri za zloge, ki se končajo na nosnik *-n* [N] ali *-ng* [ŋ] (glej § 758 in 761). Po istem principu sklanjamo tudi zloge s končnico *-ou*.

Primer: *Deng Xiaoping – Deng Xiaopinga; Deng – Denga*.

Končnica	Zlogi	2. sklon	3. sklon	4. sklon	5. sklon	6. sklon
<i>-ang</i>	bang, mang, lang ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-eng</i>	ceng, deng, zheng ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-ong</i>	long, song, zhong ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-uang</i>	guang, huang ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-ing</i>	xing, ming, bing ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-iang</i>	xiang, liang ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-iong</i>	xiong, qiong, jiong	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-an</i>	san, ran, ban, fan ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-ian</i>	mian, lian, xian ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-un</i>	gun, kun, dun ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-en</i>	wen, pen, ken ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-in</i>	bin, lin, xin, jin ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-uan</i>	juan, quan, yuan ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-un</i>	yun, kun, lun ...	-a	-u	-a	-u	-om
<i>-ou</i>	gou, mou, zhou ...	-a	-u	-a	-u	-om

Tabela 1: Pregibanje moških imen (-n, -ng in -ou)

Vse ostale zloge, ki se končajo na samoglasnik (razen *-ao* in *-iao*), podaljšujemo z *-j*. O podaljševanju osnove z *-j* govori § 781, o pravilni rabi orodnika pa § 791. Po istem principu sklanjamo tudi zloge s končnico *-r*.

Primer: *Ma Yingjiu – Ma Yingjiuja; Ma – Maja*

Končnica	Zlogi	2. sklon	3. sklon	4. sklon	5. sklon	6. sklon
-a	ma, ba, pa, da ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-ia	xia, jia, qia	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-ua	gua, kua	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-e	ye, re, ce, ze ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-ie	xie, jie, tie, pie ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-ue	Yue, lue, jue, que ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-i	bi, mi, li, ci, zi ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-ai	bai, lai, pai, kai ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-ei	Mei, bei, lei, nei ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-uai	kuai, guai, huai ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-ui	Gui, sui, rui, cui ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-o	bo, mo, fo, wo ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-uo	Guo, kuo, shuo ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-u	lu, shu, chu, qu ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-iu	Xiu, miu, liu, qiu ...	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem
-r	Er	-ja	-ju	-ja	-ju	-jem

Tabela 2: Pregibanje moških imen (samoglasniki in -r)

Posebnost pregibanja so moška imena na *-ao* in *-iao*. Podaljšujemo jih s *-t*.

Primer: *Mao – Maota*;

Končnica	Zlogi	2. sklon	3. sklon	4. sklon	5. sklon	6. sklon
-ao	mao, dao, gao, bao ...	-ta	-tu	-ta	-tu	-tom
-iao	xiao, jiao, qiao, liao ...	-ta	-tu	-ta	-tu	-tom

Tabela 3: Pregibanje moških imen (-ao in -iao)

3.2 Pregibanje ženskih imen

Vsa kitajska ženska imena sklanjamo po tretji ženski sklanjatvi, ne glede na končnico. (glej § 809)

Primeri: *Wang Huiqin – Wang Huiqin*; *Zhang Ziyi – Zhang Ziyi*; *Li Xiangbao – Li Xiangbao*

Zlogi	1. sklon	2. sklon	3. sklon	4. sklon	5. sklon	6. sklon
Zlogi Tabele 1	-∅	-∅	-∅	-∅	-∅	-∅
Zlogi Tabele 2	-∅	-∅	-∅	-∅	-∅	-∅
Zlogi Tabele 3	-∅	-∅	-∅	-∅	-∅	-∅

Tabela 4: Pregibanje ženskih imen (priimek in ime)

Kadar uporabljamo priimek kot edino sestavino ženskega osebnega imena, se lahko odločimo za nespremenjeno obliko ali za posamostaljeno obliko svojilnega pridevnika (prim. § 998).

Končnica	Zlogi	1. sklon	2. sklon	3. sklon	4. sklon	5. sklon	6. sklon
-ang	bang, mang ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-eng	ceng, deng ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-ong	long, song ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-uang	guang, huang ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-ing	xing, ming ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-iang	xiang, liang ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-iong	xiong, qiong ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-an	san, ran, ban ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-ian	mian, lian, xian ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-un	gun, kun, dun ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-en	wen, pen, ken ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-in	bin, lin, xin, jin ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-uan	juan, quan ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-un	yun, kun, lun ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo
-ou	gou, mou, zhou ...	-ova	-ove	-ovi	-ovo	-ovi	-ovo

Tabela 5: Pregibanje ženskih priimkov (-n, -ng in -ou)

Priimki, ki se končajo na samoglasnik ali *-r*, tvorijo svojilni pridevnik s podaljšanim obrazilom *-jeva* (gl. § 781).

Končnica	Zlogi	1. sklon	2. sklon	3. sklon	4. sklon	5. sklon	6. sklon
-a	ma, ba, pa, da ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-ia	xia, jia, qia	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-ua	gua, kua	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo

Končnica	Zlogi	1. sklon	2. sklon	3. sklon	4. sklon	5. sklon	6. sklon
-e	ye, re, ce, ze ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-ie	xie, jie, tie, pie ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-ue	yue, lue, jue, que ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-i	bi, mi, li, ci, zi ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-ai	bai, lai, pai, kai ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-ei	mei, bei, lei, nei ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-uai	kuai, guai, huai ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-ui	gui, sui, rui, cui ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-o	bo, mo, fo, wo ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-uo	guo, kuo, shuo ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-u	lu, shu, chu, qu ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-iu	xiu, miu, liu, qiu ...	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo
-r	er	-jeva	-jeve	-jevi	-jevo	-jevi	-jevo

Tabela 6: Pregibanje ženskih priimkov (samoglasniki in -r)

Priimkom, ki imajo za končnico dvoglasnik *-ao* ali mnogoglasnik *-iao*, pri tvorjenju svojilnih pridevnikov dodamo le *-va*.

Končnica	Zlogi	1. sklon	2. sklon	3. sklon	4. sklon	5. sklon	6. sklon
-ao	mao, dao, gao ...	-va	-ve	-vi	-vo	-vi	-vo
-iao	xiao, jiao, qiao ...	-va	-ve	-vi	-vo	-vi	-vo

Tabela 7: Pregibanje ženskih priimkov (-ao in -iao)

Vsa pravila za zapisovanje in pregibanje besed iz kitajskega jezika se bodo nahajala tudi na internetni strani Oddelka za azijske in afriške študije, na podstrani *Pravopisni kotiček*.

Literatura

Basic Rules of Hanyu Pinyin Orthography (Summary).

<http://pinyin.info/readings/zyg/rules.html>

Hanyu pinyin zhengcifa jiben guize (Kitajski pinyin: Osnovna pravila). Standard št.

GB/T16159–1996. (《汉语拼音正词法基本规则》, GB/T16159–1996).

<http://www.hudong.com/wiki> 《汉语拼音正词法基本规则》

